

ዕሁፍ ብቸኛ አመለካከትና የእናደር ዘይቤ፣ የሰው ልጅ በእውነቱ ላለም ከሚከተለው የታመነበት ርእዮተአለምና የእናደር ዘይቤ አንፃር በማመሳከር የራሱ የሆነ ብዩናን እንደ ማቅረብ ያለ ነው።

ይህን አይነት የተራኪ ሚና በተለይ ለታዳጊ አገሮች የሚያስፈልግና የሚደገፍም ነው። ተራኪው በዚህ ሚናው ነው አጉል ልምድ፣ አጉል አምልኮት፣ አጉል አስተሳሰብና በጠቅላላው ጎታችና ከጊዜው ጋር የማያራምድ ርእዮተአለምን ለማስቀረት የሚጥረው። በሌላ በኩል ደግሞ፣ በዚሁ ሚናው ነው አዲስ ፋይዳ፣ አዲስ እምነት፣ አዲስ ያኗደር ዘይቤና ተራማጅ ርእዮተአለም በሀዝብ መንፈስ እየሰረዘ የተግባር መመሪያ እንዲሆን የሚያረገው።

ከታሪኩ ሂደት ጋር አብሮ የሚረመደው የዚህን አይነት ግምት አሰጣጥ አንዳንዴ በገላጮች፣ ቅፅልን በመሳሰሉት ቃላት፣ ሌላ ጊዜ በሰእላዊ ሀረግ፣ ሌላ ጊዜ ደግሞ፣ ሰፋ ባለ ዕሁፍ (በአመዛዛኝና በገላጭ ዕሁፍ ውስጥ የተመለከትናቸውን ቴክኒኮች በመጠቀም) ይገለፃል። የአቀራረቡም ስልት እንዲሁ ሊለያይ ይችላል — በቀልድ፣ በእሽመር፣ በምፀት፣ በዘኔታ፣ በማጋነን፣ ከፍ ከፍ በማድረግ፣ በማኪያኪያስ እና በመሳሰሉት ሁሉ።

አጅ፡

በዚህ አይነት የሚቀርብ አስተያየትና ግምት፣ በተለይ በአግርኛ ስነ-ዕሁፍ ውስጥ እንደ ያሕራፍ ርእሰና እንደ አንቀፅ መንደርደሪያ አረፍተ ነገር ጭምር ሲሰራበት ቆይቷል።

(1) እንደ ምዕራፍ ርእስ

ከ 'እንደ ወጣች ቀረች' ¹⁰

‘መልካም ቤተሰብ’
‘ያልታደለ ጋብቻ’
‘ጊዜ ወዳጅ’
‘የክፋት ዕድሜ’
‘የውሸት ጉልበት’
‘ፍቅር ምኙ’
እና የመሳሰሉት...

ከዚህ በላይ እንደ ተመለከተው ተራኪው፣ ‘መልካም’፣ ‘ያልታደለ’፣ ‘ወዳጅ’፣ ‘የክፋት’፣ ‘የውሸት’፣ ‘ምኙ’፣ በሚሉት ቅፅሎችና ቅፅል መሰሎች ግምቱንና ብይኑን ሰጥቷል ማለት ነው።

ከ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ ¹¹

- ‘የሚታይ እንጂ የማይበላ ፍሬ’
‘የወላድ መካኖች’
‘የቅኔ ማእበል’
‘የጋራ ድል’
‘እፍ ዝም ቢል ሌላው ይናገራል’
‘የብራ መብረቅ’

¹⁰ አስፋ ገ/ግርያም፣ ‘እንደወጣች ቀረች’ (አ.አ. 1957)፣ ገጾች፣ 1፡14 54፣ 60፣ 69 እና 96።

¹¹ ሀዲስ ዓለማየሁ፣ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ (አ.አ. 1973)፣ ገጾች 39፣ 47፣ 71፣ 172፣ 323 እና 373።

* ስለ ስነ-ዕሁፍ መልእክት፣ በተጨማሪ ገጽ 249 ተመለከት።

‘ማንም ሰው ከህሊናውና ከባሕሉ ሸሽቶ አያመልጥም...’

‘ሩህሩህ እናትም እጅዋን የምታነጣበት ጊዜ አለ...’
 ...‘ይደርስ እንደሁ እስቲ እጃችሁን ወደ ሰማይ ዘርጉት...’
 ‘ለራሴና ለቤተሰቤ የማደርገውን ለአገሪ እንዳደረግኩት አልቆጥረውም...’
 ‘ሁለት ባቋላዎች...’

‘የምትፈራውን ነገር እንዳያነሱብህ ከፈለግህ ሲመሽሽ ሄደህ ነገ እመጣለሁ ብለህ ተመለስ...’

በሶስቱም መጻህፍት ውስጥ ተራኪዎቹ ርእሶቹን የተጠቀሙባቸው በየምእራፎቹ ውስጥ ለሚያሰፍሯቸው ጉዳዮች መንደርደሪያና ማሰባሰቢያ በማድረግ ጭምርም መሆኑን ግጤት ይበጃል። (በለ መንደርደሪያ ከገፅ 123 እስከ 126 ተመልከት።)

(2) በየአንቀጾቹ ውስጥ በሁነታዎች ላይ እንደ መበየኛ

ከ'እንደ ወጣች ቀረች' 13

- ‘... የሃይማኖት ምቀኝነት የሌላት የወንድማማቾች አገር...’
- ‘... ሰላማዊዎች ሕዝቦች...’
- ‘... በድካማቸው ወዝ በሚያገኙት... ተደስተው

¹² ጥላሁን ጣሰው፣ ‘አዳባይ’ (እ.አ. 1975)፣ ገጾች 55፣ 67፣ 91፣ 109፣ 129 እና 139።

¹³ አሰፋ ገ/ማርያም፣ ‘እንደ ወጣች ቀረች’፣ (እ/አ 1957) ገፅ 11-4።

— ‘... ለከጉቱ ስም ወይም ለትልቅ ድሎት... ድምበር አልፈው የሰውን ለመውሰድ የማይፈልጉ ህዝቦች...’

— ‘... የራሳቸውን ለሰው በመለገስ እንግዳን በመቀበልና በመሸጥት በሰምና በምግባር ደኅኛ . . .’

— የወዲያ ሰው . . . በቅንኦት ዐይን ተመለከተ

— ‘... በዚች በተቀደሰች አገር አንድ የተቀደሰ ቤተሰብ . . .’

— ‘... ጨዋዎች ባላገሮች...’

— ‘... ባሕሪያቸው እንደመልካቸው እያማረና...’

— ‘ታላቅ ምሳሌነትና ሞገስ እየተሰጣቸው ሄደ...’

— ‘... ሕይወት ካለ ማደግ አይቀርምና . . .’

‘እናት’ 14

‘... ወጣቶቹ... የብልግና ዘፈኖችን ወደሚዘፍኑበት . . . አስጸያፊ የሆኑ የብልግና ንግግሮች ወደሚለዋወጡበት . . . ይሄዳሉ...’

‘... አድካሚ በሆነ ሥራ ውልቅልቃቸው የወጣ በመሆኑ...’
 ‘በረባ-ባልረባው ነገር ሁሉ ፀብ በማንሳት...’
 ‘ሰብአዊ ግንኙነታቸው የተመሠረተው በክፉ አሳቢነት መንፈስ . . . ነው...’

¹⁴ ግክሊም ትርጉይ፣ ‘እናት’፣ (ግክሌ 1981) ከገፅ 21—22።

‘...ይህንን ዓላማ-ቢሰ የሆነ የጭካኔ ተግባራቸውን ...’ ‘...የሰከሩና የሚያሳዝኑ ገደቦችና አሳፋሪዎች ናቸው...’

እነዚህ በቃላት፣ በሀረግ፣ እንዳንዴም በሰፊ ፅሁፍ የሚገለፁ አስተያየትና ፍርዶች፣ በምፅት (ፈዝ)፣ በቃላት አካባቢ ትርጉም፣ በሙሉ-በከፊል እና በመሳሰሉትም ይቀርባሉ።

በምፅት (ፈዝ)

አጅ፡

‘ጥምጥማቸውን የተራራ ስባሪ አሳክለው ቅዳሴ ቆመው ያያቸው መስቀላቸውን ሳይሳለም አያልፍም፤ ማታ ማታ ጋቢያቸውን ተጉናንበው የንስሐ ልጆቻቸውን መጠየቅ ያዘወትራሉ።’

(ስለ አካባቢ (ዘመድ እዝማድ) ትርጉም፣ ሙሉውን በከፊልና ስለ መሳሰሉት ከገጽ 49-54 ተመልከት።)

(መ) ማጠቃለያ

በመሸጋገሪያ ዘመን በተለይ አብዮት በማካሄድ ላይ በሚገኙ ህዝቦች ውስጥ ከአብዮት በፊት ታማኝነት የነበራቸው ብዙ ሀሳቦች፣ እምነቶችና አባባሎች መናድ ይጀምራሉ። እንዳንዴቹ እንዲያንበ ለሌሎች አባባሎች መነሻና መሰረት ሊሆኑ ሲያስተላልፉት የቆዩት ፋይዳ መስሎ ይወሰድ የነበረው ቁምነገር ሁሉ ርባና ያጣል። በኛ አገርም የሚታየው ሁኔታ ከዚህ የተለየ አይደለም፤ ለምሳሌ ያህል በለተሸሚዎችና በሌሎች ሲነገሩ የነበሩ አባባሎች (በተለይ ምሳሌና ፈሊጦች) በአብዛኛው ተሸረዋል — ‘ሲሾም ያላወቀ ሲሻር ይቆጫዋል’፤ ‘ለንጉሱ አገ-

ንብሱ’፣ ‘የሴት ጠጪ የግመል ፈንጭ የልውም’፣ ‘ልጅ ይሰማል እንጅ አይናገርም’ እና የመሳሰሉት።

ይህ በአንዳንድ መንደርደሪያ ሀሳቦች ረገድ ሲሆን፣ እምነትን በሚመለከትም ቢሆን ብዙዎቹ እንደማሸፈኑ እየተወሰዱ ነው። ለምሳሌ ለታቦት በላት መሳልና በየታቦቱ ስም መማልን የመሳሰለው ለታቦት ተስዩ ስለቱ ይሰማልኛል። በታቦት ወይም በእግዚአብሔር ምዴ መሀላው ይደርሱባል የሚለው እምነት እየተቀነሰ ነው። እውነትንና ውሸትን፣ ክፋትንና ደግነትን፣ መስራትንና አለመስራትን፣ መውደድንና መጥላትን ስለመስሉት እንዲሁም ስለአንዳንድ ተቋሞች (ቤተክርስቲያን፣ መስጊድ፣ ቤተሰብ፣ እስር ቤት፣ ትምህርት ቤት ወዘተ...) የነበረን አስተሳሰብ እየተለወጠ ነው።

እነዚህ በቀጥታ የአስት በእለት ኑሯችንን የሚመለከቱት አይነቶች ሲሆኑ በርእዮተአለማዊ አመለካከታችንም የሚታየው ለውጥ ከእነዚህ የተለየ አይደለም፤ ሶሻሊስታዊ ርእዮተአለማችን ብዙ የህይወት መለኪያዎቻችንን እየለወጣቸው ነው።

በዚህ አይነት በልቦለዳዊዉ አለም ውስጥ የምንጠቀምባቸውን አባባሎች በከፍተኛ ጥንቃቄ መምረጥ ይኖርብናል ማለት ነው። አልዚያ ለአባባሎቹ አጠቃላይ የሆኑና በሚገባ የሚያቅኛቸው ሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ እውነትነታቸው የማይጠረጠር ድጋፍ መስጠት ይኖርብናል።

ድጋፍ መስጠት ይኖርብናል ስንል ደግሞ፣ ለማያስተማምኑ አባባሎቻችን ሁሉ አጠቃላይና እውነት የያዘ ሳይንሳዊ ወይም ፍልስፍናዊ አባባል እንደማጠቃለያ እናክልበት ማለታችን አይደለም። በእጩ አለም የሚታመንበት (ሳይንሳዊው እውነት ለውጥ ባይኖረውም)

ፍልስፍናዊ እውነት የሚለካው በልዩልዱ ውስጥ በተመለከተው ሁኔታ አንፃርም እውነት ሲሆን ነው።

ለምሳሌ፡ ሰው የሆነ ሁሉ ምንጊዜም እውነቱን መናገር አለበት፤ የሚል ተቀባይነት ያለው አጠቃላይ የህይወት መመሪያ ቢኖር፤ የአባባሉን ተአማኒነት የምንረዳው ከተጠቀምንበት ሁኔታ ጋር ሲዋሃድ የሚኖረውን ዝምድና ካጤን በኋላ ነው፤ ምናልባትም፤ እውነት መናገር አጉል ውጤት እስካላሰከተለ ድረስ።

ለምሳሌ በሚከተለው ሁኔታ አንፃር፡

አንዲት ብዙ የወለደች ሴት ባሏን ክሌላ ሴት ጠርጥራ ልጆቿን በትና ልትሄድ ስትነሳ አስታራቂ ሆኖ የሚቀርብ ሰው፡ ምንም እንኳ የባልዬውን ብልግና ቢያውቅም፤ ሚስትዬዋ ባሏን በአጉል የጠረጠረችው መሆኑን አሳምኖ ቤተሰቡን ከመኖረስ በያድን ከምንጊዜውም እውነት፤ ‘አንዳንዴ ውሸት’ የበለጠ ታማኝነት ይኖረዋል፤ አያጠያይቅም።

ስለዚህ፡ ውነት መታየት ያለበት፤ በአጠቃላይ እውነትነቱ ሳይሆን፤ በእውናዊዉም ሆነ በልዩልዳዊዉ አልም ከሚያጋጥመው ብቸኛ ሁኔታ ጋር ከመመቻቸቱ ወይም ተስማምቶ ከመገኘቱ አኳያ ነው። ቁም ነገሩ ከብቸኛ ሁኔታው አንፃር ሲታይ የሚኖረው ተአማኒነት ነው።

እኛ፡

“አንድ የመንግስት ባለስልጣን በየጊዜው እየመጣ ሰራ የሚያስፈታውና በመጣ ቁጥር ስለራሱ በስተቀር የማያወራ ጓደኛ ነበረው። ፈለፈት ሲነግረው ይቀየማል ብሎ ስላሰበ አንስቶበት አያውቅም። ጓደኛው ግን እየባሰበት እንጂ እየተሻሻለ አልሄደ

ብሏል። እንዲያውም ከመርሳቱ የተነሳ ነገሮችን መደጋገም ጀምሯል።

“አንድ ቀን ባለስልጣኑ ለአስቸኳይ ስራ ጉዳይ ሲያነጋግሩት የሚፈልጉ ባለጉዳዮች እፀህፈው ዘንድ ተራ በመጠበቅ ሳሉ ቀደም ብሎ እቢሮው ገብቶ የነበረው ያው የትምህርት ቤት ጓደኛው እንደተለመደው ማብቂያ የሌለውን ስለራሱ ማውራት ጀምሮ ቢሮውን አልለቅ ይለዋል። ፀሀፊቱ አልፋ አልፋ እንግዶቹ እየጠበቁ መሆናቸውን ለመነገር ትደውልለታለች። በመጨረሻ ለፈርማ የተዘጋጁ አያሌ ፋይሎች ተሸከማ ትገባና የሚጠብቁት ሰዎች ጉዳይ አስቸኳይነቱን ትናገራለች። ፀሀፊቱ ወጣ እንዳለች፡ ‘አይ እንግዲህ እኔም ጊዜህን አልወስድብህም’ እያለ ሴቷውን በማያያዝ ‘እና ይኸውልህ ከዚያ እቤቷ ስደርስ...’ አዘውትሮ ስለራሱ የሚያወራ ሰው ምንኛ ይሰለቻል?

ይህ በሰረዝ የተመለከተው በተራኪዉ የተሰነዘረ አስተያየት እንግዲህ ለዚህ ድርግ ነው እንጂ ምቹነቱ ስለራሱ አዘውትሮ የሚያወራ ሰው በማንኛውም ሌላ ጊዜ ሁሉ አሰልቼ ነው ማለት አይደለም።

በሌላ በኩል ደግሞ፡ አጠቃላይ እውነት የታሪኩ ሂደት አካል እንጂ አንድ ግንጥል ጌጥ ለብቻው ያፈጠጠ ወይም የተደረተ መስሎ መታየት የለበትም። ፍቺው አጉጦ በመታየቱ፤ አንባቢዎችን ወደራሱ ስለሚስብ ሲደብቀው የተፈለገው እንዲጋለጥና እንዲጤን ይጋብዛል። በዚህም አባባሉ ተአማኒነቱን እንዳያጣ ለማድረፍ የተደረገው መከራ ሁሉ ከገቱ ይቆራል።

ለምሳሌ፡ እያንዳንዱን አንቀፅ ወይም ምእራፍ ባለፈላጊዎቹ ሁኔታዎችና መዳረጊያዎች እያመቻቸ በሚተርኩበት ወቅት ሀሳቡን ያጠናክረና መንደርደሪያ ያገኘ እየ

መሰለው፡ በየአንቀፁ፡ 'ለሰው ደግ መዋል ለራስ ደግ መዋል ነው'፡፡ የቶሎ ቶሎ ቤት ግድግዳው ሰንበሉጥ'፡፡ 'በእውር ይጠቃቀሳል፡ በደንቆሮ ይንሸካሸካል' እያለ ቢጠቃቅስ በታሪኩ ውስጥ ላሉት አባባሎች የገቡ ግንጥል ጌጦች ወይም ድጋሚና ለሁኔታዎቹ ማጠቃለያ የገቡ አጫጭር አባባሎች ስለሚመስሉ መደረታቸው በግልፅ ይታያል።

ከዚህ በታች ከልዩልዶች የተወሰዱ ማስረጃዎችን እናመለክታለን፤

ከእንደ ወጣች ቀረች ¹⁵

‘...ከፋት የደግነት አፍራሽ ነው፤ የደግነትንም ዋጋ ያላወቀ የከፋትን ዋጋ ሲያውቅ አይችልም።’

‘...የመልካሞች ሰዎች መልካም ምቹት ውሉም በያድር ደግ ፍጻሜ አያጣምና...’

‘...በትምህርት ማደግ ለሰው ልጅ የነውሩ መስተዋት ነውና...’

ከፍቅር እስከ መቃብር ¹⁶

(1) ‘...ወደታች እያዩ የሚያዘት ካለ ከላይ የሚያዝ ቢኖር ምንም ያክል አይከብድም...’

(2) ‘...ከፍና ዝቅ አርጎ አይቶ የሚቆጠትና የሚመቱት በታች ካለ ከላይ የሚቆጣና የሚመ ታቢኖር አያ ምም...’

(3) ‘...የሚያሸንፉት በታች ካለ ከላይ የሚያሸንፍ ቢኖር ግድየሽም...’

¹⁵ አለፉ ገ/ማርያም፡ ‘እንደ ወጣች ቀረች’፡ (አ.አ 1957)፡ ገጽ 13።
¹⁶ ሀዲስ ዓለማየሁ፡ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’፡ (አ.አ. 1973)፡ ክፍል 19—21።

(4) ‘...ያልተለመደ እንግዳ ችግር ቆዳ ያሳሳል፤ ሆኖ ባሻ ያደርጋል...’

(5) ‘...ይግባኝ የሌለባቸው ቆራጭ ረሳጭዋ እሳቸው ብቻ ነበሩ...’

(6) ‘...ከችግር ጋር ሲታገሉ፡ ሲጥሉት ሲጥላቸው አብረው የኖሩ ቆዳቸው ጠንክሮ ስድብ ይሁን ቁጣ የማይዘልቀው ነበሩ...’

(7) ‘...የሚገጥማቸውን ችግር ሁሉ በጸጥታና በትእግስት የሚቀበሉ...’

(8) ‘...ለማሸነፍ የሚሞክሩ እንጂ ቶሎ ሆኗ የሚብላቸውና ተስፋ የሚቆርጡ አልነበሩም...’

(9) ‘...ችግር ሲለምዱት ጥሩ ነው...’

(10) ‘...ችግር ሲለምዱት ጉዋደኛ ሲያደርጉት ከሱ ጋር እዩታገሉ እዩወደቁ እዩተነሱ ሲኖሩ ጥሩ ነው...’

(11) ‘...ከችግር ጋር ሲታገል የኖረ ቆዳው ይወፍራል፤ ጅማቱ ይጠነክራል፤ ጠንቻው ይደነድናል፤ የተጣለበትን ሁሉ ሽክም መሸከም ይችላል፤ የገጠመውን ሁሉ ያሸንፋል...’

(12) ‘...ስለዚህ እድሜ ላላደገደቸው፡ እድሜ ላስተማሪ ያቸው፡ እድሜ ለችግር፡ በጋለ መብራቱን ቆዳቸውን አወፍሮ ጅማታቸውን አጠንክሮ ትግል እያስተማረ የሰድብና የቁጣ የንቀትና የግልምጫ ውሽንፍር እንዳይገባቸው አድርጉ፡ ሁሉን እንዳመሉ እንዲችሉ አድርጉ ላነጻቸው፡ ለቀረጸቸው እድሜ ለችግር...’

(13) ‘...አቶ በጋለ ሁሉንቻይ ነበሩ...’

(14) '...ያቶ በጋለ መቻል ፡ ትእግስታቸውና መሸነፍን እንደ ውርደት አለመቁጠራቸው...'

(15) '...ብቻ እንዲህ ያለው ግጭትና ኩርፈያ የባልና ምሽት ፍቅር ትንሽ እንደ መደነዝሲል ለመሞረድና ለመሳል የሚያስፈልግ በሚዋደዱ ባልና ምሽቶች ሁሉ የሚደርስ ግጭት ነበር...'

(16) '...ምርር ብለው ያለቀሱበትን ቶሎ የሚረሱ...'

h «እናት»¹⁷

• '...እንቅልፋቸውን ገና ጠግበው ያልጨረሱ...'

• '...ቀዝቃዛ አቀባባል ወደሚያደርግላቸው ወደ ፋብ ሪካው...'

• '...እየሩን በባለፈ ፀያፍ ስድሶች እንዲወረር ያደርጉታል...'

• '...ማሸናች የወርቀ አደሮችን ጉልበት... እንደ ሎሚ ከመጠጡ በኋላ...'

• '...ቆሽት የሚቀቅለውን ቮድካ በብዛት ይጠጣሉ...'

ማጠቃለያ ፡ እጅግ አስፈላጊ በሆነበት ቦታ ከሆነና ከታሪኩ ሂደት ጋር እስከ ተዋሃዶ ድረስ የልቦለድ ታሪኩን ሁኔታና መዳረጊያዎች ከእውናዊዉ አለም ፋይዳዎች ፣ የሞራል መመሪያዎች ፣ ርእየተአለማዊና ሳይንሳዊ አመለካከቶች ጋር በማዛመድ ተአማኒነትን ይፈጥራል ። የአባባሎችን አግባብ ፡ ወቅታዊ ግልጋሎትና ፍሬ ነገር ይጠ

¹⁷ ማከሲም ጎርኪይ ፡ «እናት» ፡ ትርጉም በግዕዝ የግንኙነት (ጥቅምት 1981) ፡ ከገጽ 19—21 ።

ቁጥሩ ፡ ስለሆነም አጠቃቀሙ ጥንቃቄን ይጠይቃል ። ከዚህ በላይ በቁጥር ከተመለከቱት ውስጥ ፡ ከቁጥሮች 1—4 እና ከ9—12 የተጠቀሱትን አባባሎች በእውናዊዉም አለም ሆነ በልቦለዳዊዉ አለም ለማሳመን ያስቸግራል ። ተአማኒነት የማያገኙ ከሆነ ደግሞ ልቦለዱንም ተአማኒነት ያሳጡታል ።

7.2.5 የተራኪ ድምፅ

የትረካ ግምባር ፡ ተራኪም ሆነ ባለታሪክ ከቦታ ፣ ከርእየተ አለምና ከእለት በእለት ኑሮ እንፃር ሀይወትን የሚመለከቱበት ነው ብለናል ፤ መባያዉ ወይም ቋንቋዉ ሳይሆን ፡ መባያዉ የሚታይበት አኳያ ። የትረካ ድምፅ ግን መባያዉ — ቋንቋና አገባቡ — ነው ፤ ሁኔታችና መዳረጊያዎች ለአንባቢዉ ወይም ለሰሚዉ የሚተላለፉበት ።

ድምፅም እንደ ግምባር ፡ አንዳንዴ የተራኪዉ አንዳንዴ ደግሞ የባለታሪኩ ይሆናል ። ስለሆነም የባለታሪኩም ሆነ የተራኪው ድምፅ በመሰማቱ ግምባሩም የየራሳቸው ነው ለማለት አይቻልም ። አንዳንዴ ድምፁ የተራኪዉ ሲሆን የሚያያው ወይም የሚያጤነው (ባለግምባሩ) ግን ባለታሪኩ ይሆናል ። አንዳንዴ ደግሞ ድምፁም ግምባሩም የተራኪዉ ይሆናል ።

እጅ ፡

(ሀ) ድምፁም ግምባሩም የተራኪዉ ሲሆን ፡

• '...አዳባይ በከረምት ይደፈርሳል ፤ ቀይ አፈር ይመስላል ። ጥቁር ፡ ትልቅ ሰፊ ሆኖ ፍጥነቱ እየጨመረ እንደ ገደል ናዳ እየተወረወረ የበጋውን ቀጭን ጅረት ኩል መሳይ ውሃውን እያለበሰ ፡ ደረቅ በነበረበት ቦታዎች ሁሉ

እየተሸላሸለና ድንጋጌችን እየናደ፣ ሃፍ እየነቀለ፣ እያገራ ገበገቦ ደረት የነበረውን ቦታ ሁሉ ያለብሰዋል። ከረምቱ ሲያልፍ ወተት ይመስላል። ቆይቶ ኩል መስሎ ይጠራል። በአንድ ወቅት የነበረውን ለማስታወስ እድል አይሰጥም። በየትኛውም መልኩ ውብ ስለሆነ ያለፈውን የመናፈቅ ትዝታ አያመጣም...²¹⁸

(ለ) ድምፁ የተራከው ፡ ግምባሩ የባለታሪኩ ሲሆን
 ‘...ደርቤ ኪሱ ውስጥ ያለውን አምባር በልዩ ልማት እየዳበሰ ወደ ቤት ገባ። ገረዱዋ አዲስ ስለ ነበረች አላወቀችውም። ወይዘሮ አምሳለ ሲያነጋግሩት አይታ ስለ ነበረ በአከብሮት እጅ ነስታው ወደ ሳሉን አስገባችው። እጅ ሰባራ ያደርጉት የነበሩት እርጌ ሶፋዎች የሉም። እንግዳ ቤቱ በአዳዲስ የቤት ዕቃዎችና ምንጣፍ ከመጠን በላይ አገጦ አል። በእሜቱ ሹል ታኮ ሜማ ፣ ፈንጣጣ እንደ በላው ፊት የተጠቀጠቀው ጣውላ መልኩን አል ለወጠም። እንደ በፊቱ ነበር። ጉልበቱን የበላ ጣውላ የሚል አሳብ መጣበት...²¹⁹

7.2.6 የተራከ መልእክት *

በኪነ-ፅሁፍ አለም መልእክት የሚባለው ፡ በባለታሪኩ ፣ በሁነቶቹ ፣ በድርጊቶቹና በምስሎች አማካይነት አካል የሚያገኘው ሀሳብ ነው። ስጋዊና መንፈሳዊ አስተያየትን የያዘው።

²¹⁸ ጥላሁን ጣሰው ፡ ‘አዳባይ’፣ (አ.አ. 1957) ፣ ገጽ 27—28 ።
²¹⁹ በዓሉ ግርማ ፡ ‘የቀይ ከከብ ጥሪ’ (አ.አ. 1972) ፣ ገጽ 66 ።
 * (ስለ ስነ ፅሁፍ መልእክት ቡተጫማሪ ገጽ 294 ተመልከት።)

ለምሳሌ ያህል ከግብፍ²²⁰ አንውብድ።

(ሀ) በባለታሪኮች

- (1) ደግና ቸር በነበረው የዋህድ አባት
- (2) የዋህድን አባት ባስፈታው ሀብታም ነጋዴ
- (3) ዋህድን ተደብድቦ ከወደቀበት ባንሳችው ኩበት ለቃሚ ሴት

(ለ) በሁነቶችና በድርጊቶች

- (1) ያረመኔውን ጉስ ፣ ጦቢያን ከናባቷ እተራራው ላይ በማረካችው ጊዜ በሚሆነው ሁኔታ
- (2) ጦቢያን ፣ ባላደረገችው ድርጊት ፣ ድንኩ ባላ ጣት ጊዜ ፣ የንጉሱ እህት እንዳትጋለጥ ባላችው ተጋድሎ

(መ) በምሳሌዎችና በገላጮች

- (1) “ደግ አድራጊ አበደረ ክፉ አድራጊ ተገደረ... ለጋስ ቢለግሱ አበደረ እንጂ አልሰጠም...”
- (2) “...የሰው ውለታ እንዲህ ክፉም ቢሆን በጎ በወዲያኛው ዓለም ብቻም አይደል እንዳንድ ጊዜ በዚህም ዓለም ወይ ፍፃሜ ወይ ካላው ላድራጊው ይደርሳል...”

²²⁰ አረ ወርቅ ገ/የሱስ ፡ “ልብ ወለድ ታሪክ” (አስመራ) 1958 ፣ ገጽ 50 ፣ 74 ፣ 1 እና 84 ።

(3) "...ባንድ ነጋዴ በበብሁሉ ዳንብ ባንድ አፈት ምክንያት ሁሉ አመነ። ባንድ ንጉሥ ቃል አትየጽድቅ ፍጹም..."

በልቦለድ ስራ ጥናው ቀም ነገር (ታሪኩ፣ መልእክቱ፣ ለማው) እና (እውን መሰለው የሚታዩ ገፅ-ባህርያት ባይሆኑ) ከጠቅላላው ትንብር የሚገኘው ህያው የሆነ ልምድ መሆኑን አስተውሉ።

7.3. ባለታሪኮች (ገፅ-ባህርያት)

7.3.1 መግለጫ

ባለታሪኮች የታሪኩ ባለቤት እንደ መሆናቸው በአብዛኛው ሰዎች ሲሆኑ እንሰላንና ግሉህ ነገሮችን እንደሚጨምሩ ጠቁመናል። ባለታሪኮች፣ የአንባቢን ፍላጎት እንዲማርኩ፣ አንባቢውን በእውናዊዉ አለም የገጠሙት ወይም ሊገጥሙት ይችላሉ ተብለው የተገመቱ፣ በየመፃህፍቱ፣ ሲኒማውና በሌሎችም ኪነጥበባት ውስጥ የተለማመዱት ሰዎች አይነት ሊሆኑ ይገባል።

የባለታሪኩ ሞዴል ደራሲዉ የሚያውቀው አንድ ሰው ሲሆን ይችላል፤ ወይም አያሌ ሰዎች — እና ከሚያውቃቸው አያሌ ሰዎች ነው አውጣጥተው የሚቀርፀው። ስለዚህም አንባቢዎቹም አንደዬ ይህን፣ ሌላ ጊዜ ያን ይመልከታል። በማለት የየራሳቸውን ግምት፣ ፍላጎት፣ እውቂያ፣ አስተያየት እየጨመሩ፣ በለመዱትና እውናዊ ሰው ነው በሚያሰኝ መለኪያቸው እየገመገሙ ታሪኩን ይከታተላሉ። ስለሆነም የልቦለዳዊ አለም ባለታሪክ የዚያው አለም አካል መሆኑ መዘንታት የለበትም።

በልቦለድ አለም ውስጥ ሁለት አይነት አበይት ባለታሪኮች አሉ፤ ነጠላና ውስብስብ ባለታሪኮች በመባል ይታወቃሉ። ዋናው መለዩአቸውም እንዲህ ነው ወይም እንዲህ ነች በመባል ለመታወቅ ወይም ላለመታወቅ ያላቸው አካላዊና ባህርያዊ አቀራረብ ነው።

7.2 የባለታሪክ አይነቶች

(ሀ) ነጠላ ባለታሪክ

በእውናዊዉ ሆነ በልቦለዱ አለም አንዳንዱ ባለታሪክ የአንድ ውላዊ ባህሪ ተገኝ ሲሆን ይታያል። ይህም እንደ ዕቃው ይለያያል። አንዳንዱ አንድ ድምፅ ሰማሁ ብሎ፣ ሌላው የማይፈልገው ቃል ተጠራ ብሎ በየመንገዱ ቅጡ ሲጠፋው ይታያል — ለምሳሌ — ላጥ የሚል ድምፅ ሰማሁ ብሎ ወይም 'አይጥ'፣ 'አባብ' የተባሉት ቃላት ተጠሩ ብኝ እና አስደነገጠኝ በማለት ሳቢያ ሊደባደብ የሚፎክረውን አይነት፣ እንዲህ ያለው ባህርይ፣ ድርጊያውን እንደ ቀልድ ወይም የምር ይጀመርና የማይነቀልና ውለኛ ባህርይ ሆኖበት ይቀራል — ማለትም ያ ድምፅ በተሰማ ጊዜ ወይም ያ ቃል በተነገረ ወቅት፣ ያ ሰው ወይም ባለታሪኩ 'እንዲያ' ያለ ባህርይ እንደሚያሳይ እውቅ ነው ማለት ነው። ይህም ብቻ አይደለም፤ ከጊዜ በኋላ ሌሎች ባህርያት ሁሉ እየተሸፈኑ ያው አንዱ ብቻ ይገኛል መታወቂያው አስከ መሆን ይደርሳል። ከዚህ አይነት አምብዛም የማይለዩ ሌሎችም ነጠላ-ውላዊ-ባህርያት አሉ። እነዚህ ረቂቅ ሀሳቦችን የሚገልፁ የግብር ሰዎች ሲሆኑ፣ ባለታሪኮቹ የሚወክሉት ያንን የግብር ስሙን ሀሳብ ነው። ለምሳሌ ትእግስት፣ ደግነት፣ ክፋት፣ እውቀት እና የመሳሰሉት — በእነዚህ ስሞች የሚጠሩ ባለታሪኮች በስሞቹ የተወከሉትን ሀሳቦች በተግባር ማሳየት ይኖርባቸዋል ማለት ነው። ምንም ያድርጉ፣ ምንም ይድረስባቸው ወይም ይድረስላቸው መደምደሚያ

ያው በሰማቸው የተጠቀሰው ባህርይ ይሆናል። ሌላው ሰዋጂ ባህርያቸው ይዋጥና (ከብላቴን ጌታ ጎሩይ ወ/ሥላሴ፣ 'ወዳጄ ልቤ' ውስጥ ያሉትን ባለታሪኮች ተመልከት)፤ ከዚህም የተነሳ ሰማቸው እንደ ተጠራ ወዲያው በታሪኩ ውስጥ የሚኖራቸው ተሳትፎ ስለሚታወቅ አገረነትና አስገራሚነት ይገድላቸዋል። ስለሆነም ከእንደዚህ ላይነቶቹ ውስጥ አንድ ላይሆን ከአንድ በላይ ውሉን ባህርያት የሚኖራቸው አንዳንዶቹ ገፁ ባህርያት ጠባብ እንቅስቃሴ አቸውን አልፈው በመውጣት የውስብስብነት ጠባያት ያላቸው ስለሚመስሉ በተለይ በአሜሪካ ልቦለዶች ውስጥ እቢይ ባለታሪክ እየሆኑ በብዛት ይሰራባቸዋል።

ለማንኛውም፣ ነጠላ ባህርያት፣ ከዚህ በፊት እንደ ጠቀስነው፣ በወል ስም፣ በግብር ስም እንዳንደም በተፀውሉ ስም ሲጠሩም፣ በየምድራቱ የሚያስገኝ ተሳትፎ ስለማይኖራቸው አገልግሎታቸው በይበልጥ በአዳራሲነት/ተገንነት፣ በእነላማሽነት፣ የዋናውን ባህሪ ትውስታ ተጨባጭ በማድረግ ወዘተ... ይሆናል። በዚህም ተግባራቸው የሚከተሉት አገልግሎቶች ይኖሯቸዋል፤

- (1) የዋናዎቹን ባለታሪኮች ባህርይ ለማሟላት (ስለ ዋናዉ ባለታሪክ ከሌሎች ባለታሪኮች ጋር በማውራት ወይም ለየብቻቸው በማሰላሰል፣ ወይም አብረው ሆነው በሚያሳዩት ድርጊት)፤
- (2) በምስጢር ተካፋይነት — ችግሩን፣ ብሶቱን፣ ብስጭቱን፣ ጉድለቱን፣ ድርጊቱን ወዘተ... ስለሚያሟውታቸው፣ በቀጥታ ከዋናዉ ባለታሪክ ልናገኘው የማንችለውን ሁኔታ በማቅረብ፤

- (3) ዋናዉ ባለታሪክ ለሚገኝለው የአካል ወይም የባህርይ ጉድለት እነፃፃሪ በመሆን (ደካማ እንደሆነ ጎበዝ፣ ከፋና ግልፍተኛ እንደሆነ ደግና ታጋሽ ሆኖ በመገኘት እና በመሳሰለው)፤

- (4) ራሳቸውን ችለው፣ ለአንድ ለታወቀ ሙያ በመቆም፣ በዚያ ሙያ ለታወቁ ባለታሪኮች መስተዋት በመሆን (ሰርቶ አደርን፣ ገበሬን ወዘተ... በመወከል)፤

- (5) የተወሰነ ባለታሪክን በመወከል — (አቶ ትእግስት፣ አቶ ትህትና ወዘተ...)፤

- (6) ባጠቃላይ የታሪኩ ደጀን በመሆን፤
(ከታሪኩ ጋር ቀጥታ ግንኙነት ሳይኖራቸው የአጠቃላይ አካባቢውን ሁኔታ ለመፍጠር—በፊልም ውስጥ ዋናው ባለታሪክ የሚገኝበት ድርጊት ሲከናወን ሲያልፉ ሲያገድሙ እንደሚታዩት ሰዎች።)

እዚህ ላይ ከላይ በተጠቀሱት አቀራረቦች ረገድ የሚነሱ እንዳንድ ችግሮችን ማጠን ያስፈልጋል።

(ሀ) በፅሁፉ ረገድ

- (1) እንዳንደ የፅሁፉን ዋና ዋና ባለታሪኮች በግብር ስም እንጠራቸዋለን። ይህንንም ስናደርግ፣ የሚታዩ፣ የሚጨበጡ የሚያደርጋቸው ጉልህነት ይቀራል። ሰው መሆናቸው ቀርቶ ሀሳብ ይሆናሉ። መፅሀፉም የሰው ልጅ በሙሉ ሰብእናው የሚታይ በት ልቦለድ መሆኑ ይቀርና የሀሳብ፣ የሃይማኖት፣ የፍልስፍና ስነ ፅሁፍ ይሆናል። ይህን አይነቱ አቀራረብ በቦታው፣ ለምሳሌ በ'ወዳጄ ልቤ' ውስጥ እንደምናየው ላይነት፣ ሊጠቅም ይችላል።

(2) ብዙ ጊዜ የዋና ዋናዎቹንም ሆነ የነጠላዎቹን ባለታሪኮች ቁጥር አንወስንን ። ከዚህም የተነሳ በየምእራቱም ሆነ አልፎ አልፎ አዳዲስ ባለታሪኮች ስለምንጨምር ፅሁፉ ደብዛዛ ይሆናል ፤ ማለቱም ስለሚቻል ። በዘፈቀደ በየቦታው የሚጨመሩ ብዙ ባለታሪኮችን ቀርቶ አንድን ባለታሪክ እንኳ ቢሆን በሙሉ ስብእናው በሚጨበጥ መንገድ ፣ ባንድ ጥራዝ ውስጥ መግለፅ እስኛጋሪ ተግባር ነው ።

(ለ) በአንባቢ ረገድ

(1) በልቦለዱ ውስጥ ለነጠላ ባለታሪኮች የተፀውለ ስም እንሰጣለን ። በዋናው ባለታሪክ ትውስታ ውስጥ በሆነ ባልከፋም ፣ ያውም አንዴ ወይም ሁለቱ ። ከዚያ ውጪ ከሆኑ ግን የታሪኩን ሀረግ የሚከታተለውን አንባቢ ፣ ስማቸውን ማጤን ስለሚኖርበት ከብዛታቸው የተነሳ ያደናግሩታል ።

(2) በሌላ በኩል ደግሞ ፣ ባንድ ሁለቱ ብቻ ተቀጭተው ስለሚቀሩ (በከንቱ ተስፋ ፣ ካሁን አሁን ቀጥለው የሚለውን አንባቢ) ህሳብ ይበትናሉ ።

(3) ለዋናዎቹ ባለታሪኮች አንባቢው ሊኖረው ይገባ የነበረው አትኩሮት በነጠላ ባለታሪኮቹ ይዋጣል ።

(መ) ውስብስብ ባለታሪክ

በእውናዊውም ሆነ በልቦለዳዊው አለም ውስብስብ ባለታሪኩ ፣ በነጠላው ባለታሪክ ውስጥ እንደተመለከተው ፣ የአንድ ወይም የሁለት ውለኛ ባህርያት ተገዥ አይደለም ። አያሌ ውለኛ ባህርያት አሉት ፤ አንዳንዶቹ ይጋጫሉ ፤ ሌሎቹ ይቃሉ ።

ረናሉ ፤ ጠባዩ እንዲህ ነው ብሎ መወሰን ያዳግታል ። ለምሳሌ ውለኛ ባህርይው ጭካኔ የሆነ ባለታሪኩ አልፎ አልፎ ናህሩህና ደግ ሲሆን ይታያል ። እንዲያም ሆኖ በዚህ ሁኔታ ናህሩህና ደግ በዚያ ሁኔታ ጨካኝ ይሆናል በመባል ሊታወቅ አይችልም ፤ እምብዛም በቅድሚያ አይተነበይም ።

ውለኛ ባህርይ

ውለኛ ባህርይ እንግዲህ አባዜ ቢያዝ ቁጥር የማይለወጥ የየአንዳንዱ ሰው መሰረታዊ ፣ አብሮ የሚኖርና አንዱን ከሌላው መለያ የሆነ ባህርይ ነው ። ጊዜያዊና አላፊ የሆኑ የተወሰኑ ሁኔታዎች ከሚፈጥሩት ድንገተኛ የባህሪ ክስተት ተለይቶ መታወቅ አለበት ። ለምሳሌ ባንድ ሁኔታ ወቅት አንዱ ባለታሪክ ፍርሃት ይዞት ይሆናል ። በሌላ ወቅት ግን ያው ሁኔታ በደገምም ሆነ ሌላ ተመሳሳይ ሁኔታ በፈጠረ ባለታሪኩ ይፈራል ማለት አይደለም ፤ ለፈራም ላይፈራም ይችላል ፤ ፍርሃቱ በድፍረት ሊለወጥ ይችላል ፤ ምንም አይነት ስሜት ላይፈጥርበትም ይችላል ። የዚህ አይነት ጊዜያዊ ስሜት ፣ ህሳብ ፣ አዝማሚያ እና የደስታ ፣ የህዘን ፣ የኩርፊያ እና የመሳሰሉት መጣ-መለስ የሚል አባዜ ውለኛነት የለውም ። ስለሆነም ከውለኛ ባህርያት ጋር አብሮ ሊከሰትም ላይከሰትም ይችላል — እንደ ሁኔታው ፤ ማለትም በአብዛኛው ደልዳላ ባህሪ ያለውና ታጋሽ የሆነ ሰው መውጫ ሲያጣ ተግ እንደሚል አይነት ፤ ወይም ፣ በመሰረቱ ህግ አከባሪ የሆነ ሰው ፣ ህጉን ራሳቸው ህግ አውጪዎቹ ሲሽሩት ሲያይ ህግ እንደሚጥስ አይነት ። ወይም ፣ በአ

ንድ በተወሰነ ሁኔታ ጊዜ በአንድ ባለታሪክ አእምሮ ውስጥ፣ በባህሪነቱ ዘላቂነት ኖሮት ሳይሆን፣ ለሁነቱና ለወቅቱ እንደሚያመችና እንደሚሰማላቸው ሆኖ፣ እንደሚከሰተው ተገቢ እሳቤና ብልሙ ድርጊያ አይነት። ይህንን መሳዩ ብልሙ ድርገም የሚል የሀሳብ፣ የሰሜት፣ የጊዜያዊ ፍላጎትና የሁኔታዊ አባዜ ብልሙታ ራሱን የቻለ የሁለንታዊ፣ የአጠቃላይና የአካባቢ እውነት ወለለት (ከአጠቃላይ እውነታዎች በማስተጋባት የሚፈጠር) እና የጊዜያዊ ክስተት ግንዛቤ ውጤት ነው እንጂ ዘላቂነት ያለው ውለኛ ባህርይ አይደለም። ከመጀመሪያው እንደ ጠቆምነው ውለኛ ባህርይ መሰረታዊና መለዩ ባህርይ ነው። መለዩ ባህሪ በቁጥር እየዉመረና አልፎ አልፎም አንዱ ሌላውን እየተሟነውና አንዳንዴም እየተካው የሚከሰት ባህርይ ነው። ማለትም አንድ ባለታሪክ እስከ ተወሰነ የወጣት ነት ዘመኑ (20 ዓመት) ፈሪና ወላዋይ ሆኖ ኖሮ እንደሁ፣ ከ20 ዓመቱ በኋላ ደፋርና ቆራጥ በመሆን ሊለወጥ ይችላል። ወይም ድፍረት ሳያጣ ዳተኛነት የሚያጠቃው ሆኖ የኖረው፣ ደፋርና ፈጣን ሊወጣው ይችላል። የባለታሪክ ድርጊያ ሁሉ ተለማኒነቱ የሚለካው፣ ድርጊያው ከውለኛ ባህሪው የመነጨ ወይም ያልመነጨ ከመሆኑ አኳያ እየታየ ነው። ውስብስብ ባለታሪክ የሚባለውም፣ በእውና ዊዉ አለም ውስጥ እንደሚገኘው ወዳጆችንም ሆነ ጠላታችን አይነት፣ በእርግጥ እንዲህ ነው ብለን ማወቅ ስለሚያዳግተን ነው። ከውለኛ ባህርያቱ ውስብስብነት የተነሳ፣ ብዙውን ጊዜ በየሁኔታው እዲስ መሰሉ ስለሚታይና የማስገረም ችሎታ ስለሚኖረው።

(ውለኛ ባህርይ ምሳሌ ከገፅ 340-344 ተመልከት።)

4.3. ባለታሪክ የማቅረቢያ ዘዴዎች

(ሀ) ቀጥታ በሆነ በተራኪ መግለጫ የሚቀርብ

የዚህ አይነቱ ዘዴ፣ ባለታሪኩን በሙሉ በፅሁፉ መግቢያ ላይ በማስፈር ወይም በድርጊያ እየደገፈ በፅሁፉ ውስጥ አልፎ አልፎ በማስገባት ያቀርባል። በመግቢያው ገደማ፣ የባለታሪኩን ምንነት ባንድነት የማቅረቡና የማስተዋወቁ ዘዴ በአሁኑ ዘመን እምብዛም ባይሰራበትም፣ በብዙ ልቦለዶች ውስጥ ሲያገለግል ቆይቷል። ከዚህ የማቅረቢያ ዘዴ ውስጥ፣ በአሁኑ ዘመንም በብዛት የሚሰራበት በመግቢያው ገደማም ቢሆን፣ በየቦታው በማደላደል የሚቀርበው በተከታታይ ብልሙ ድርገም ታዎች፣ በተለያዩ ድርጊያዎችና ትርክቶች አማካይነት የሚገለፀው ነው። አጠቃላይ ዘዴው ለአንደኛ መደብ ወይም ‘ለአዋቂ-ኩሉ’ ተራኪ ነው። የሚያገለግለው። (ከገፅ 302 እስከ 304 ተመልከት።)

አስረጅ፡

(1) አካላዊ አቀራረብ

“... አቶ ጉልላትም እንደ ባለቤታቸው እንደ ወይዘሮ አምሳለ እንቅልፍ አጥተው በመቸገር፣ ሰንደዶ የመሰለ አፍንጫቸውን ከአንሶላው ብቅ አድርገው፣ ወርዘቶ የሚታየውን መላጣቸውን እያብለጩለጩ፣ እንደ ጉድጓድ ውሀ ወደ ውስጥ የራቁትን አይኖቻቸውን ብልሙ ድርገም ያደርጋሉ፤ ወፍራም ሰውነታቸው አባይ ይዞት እንደሚሄድ ግንድ ከአልጋው ውስጥ ይገላበጣል...”²¹

²¹ በዓሉ ግርማ፣ ‘የቀይ ኮከብ ጥሪ’ (አ.አ. 1972)፣ ገፅ 5።

“...የተደነቀች ፡ ላያት ሁሉ የምታነሆልልና የምታዘነጋ ነበረች። ዓይንዋ አስቀድሞ የብር አሎሎ መስሎ ከአጥቢያው ኮከብ የተፎካከረ ነበር። በዚህ ላይ ደግሞ ሽፋሽፍቷ እንደ በልግ ሣር ተጨብጦ የሚታጨድ ይመስል ነበር። አፍንጫዋ ቀጥ ያለ ፡ ከንፈሯ መፈንዳት የጀመረ የማለዳ ጽጌ ረዳ ይመስል ነበር። እንደወንድ የተቆረጠችው ጠጉርዋ እንደ ሰኔ ቡቃያ ወይም እንዳዲስ መሬት ጤፍ እየጋሸበ የሐር ነዶ መሰለ ። በፀሐይና በውርጭ የተጎላቆለውና የጠቆረው ፊቷ እያሸለተ ሀጫ በረዶ ተመስለው ጥርቧ ጋር ገና ከፋቂ እየጠቀሰ ከተሸሸገችበት ሴት ነቷን ያላጣበት ጀመር። አጠረች፡ ረዘመች፡ ወፈረች ቀጠነች የማይሉትን ያካላቷን ነገር መናገር በከንቱ ነው። እሞ ብርሌ የመሰለው አንገቷ እንደ ደክመው እያረፈ የወጣ ነው። አለዐጥንት የተሠራው የእጅ ጣቷ እጅ ሥራ ከበዛበት አመልማሉ ይፎካከራል። እንደ ፈረስ ለኮ ሳብረገብ ያለው ዐጥንት የሌለበት ወገዧ ከንብ አውራው ጋር ይለካካል። ባቷ ተረከዟ፤ ይቆጠኛል ያለ የተሠራ የተቆጣ ነው። ስትፈራ ስትቸር የምትገልጠው ጥርስና ከንፍሯ ከዚያ አት ያይ ጋር ብርቱውን ያዝላል፤ ሰነፋን ይገድላል...”²²

(2) ድብልቅ አካላዊና ባህርያዊ አቀራረብ

“...መላ ሰውነቱን ፀጉር የወረረው ፡ አመለካከቱ ጭፍግግ ያለ በመሆኑ የቀፈፈው ፡ በተጠራጣሪነት የሚመለከቱ ትናንሽ ዐይኖች ያሉት እና የቅንድብ

ቼን ሽፋሽፋችም በአገጉል አመለካከት ከፍ-ዝቅ የሚያደርጋቸው ሚካኤል ቨላሶቭ የተሰኘው ሚካኒክ ይኸንን የመሰለ አኗኗር ይኖራል። ፋብሪካው ውስጥ ከሚሠሩት ሁሉ በችሎታው እጅግ የተደነቀ ሚካኒክ ሲሆን ፡ በሚኖርበቱ አካባቢም እጅግ ጠንካራ የሆነ ጉልበታማ ሰው እርሱ ነው። ከበላይ አለቆቹ ጋር ግን የማይስማማ በመሆኑ ምክንያት የደሞዝ ዐበሉ ዝቅተኛ ነው። በማንኛውም የበዓል ቀን ፡ ከአንዱ ካገኘው ሰው ጋር በመጣላት ያንን የተጣላውን ሰው አፈር-መሬት አስግጦ ስለሚለቀው ሰው ሁሉ የጠላውና የፈረው ነው... በፀጉር የተወረሩት እጆቹ እና ፊቱ ፡ ከዐይኖቹ አንሥቶ እስከ አንገቱ ድረስ ተንዝርግጎ የወረደው ጥቁር ጢሙ ማንንም የሚያስበረግግ ነው። ሰዎች ግን በተለይ የሚፈሩት ዐይኖቹን ነው። — ዐይኖቹ ትናንሾች ናቸው። ነገር ግን በጥልቀት አተኩረው የሚመለከቱ ስለሆኑ ፡ በሌላው ሰው አእምሮ ውስጥ ጠልቀው የሚገቡ ይመስላሉ። እነዚህት ዐይኖቹን የተመለከተ ማንም ሰው ቢሆን ፡ በሃላቡ የሚያሰላስሰው ፡ አንዳችም ፍርሀት የሌለበት እና ይቅርታ-ቢስ ከሆነ አጥቂ አውሬ ፊት የቆመ መስሎት ነው...”²³

²² አፈ ወርቅ ገ/የሱስ ፡ ‘ጦቢያ’ (አ.አ 1958) ፡ ገጽ 47።

²³ ግከሊም ጎርኪይ ፡ ‘አናት’ (በጳጳሩ ህብረት ፡ 1981) ፡ ገጽ 25-6።

(3) ባህርያዊ አቀራረብ

በጭውውት ፡ በድርጊያዎችና በትርክቶች የሚቀርብ ፡ ከተራኪ እስተያየት ጋር

በድርጎች — ትርክቶች

«...እናንተ የውሾች ልጆች! ድራሻችሁ ይጥፋና፡ አትጠፋም ከዚህ! በማለት በጤም ከተከበቡት ክፍፍሮቹ ውስጥ በልዘው ቢሜ የሆኑ ፍልጥፍልጥ የሚያካክሉ ጥርሶቹን ግጥጥ በማድረግ ጎርፍና በሆነ ድምፅ ይናገራል... ሰዎች ተነስተው በመሄድ ላይ ሳሉ የፈረ በድባቸውን ፈራተባ እያሉ ይጣጥሳሉ።

«...‘የውሾች ልጆች!’ ይላቸዋል፤ ዐይኖቹን ከጉድጓዶቹ እንደ ወሰፊ አሹሉ በማውጣት እና በንቀት አመለካከትም በመመልከት እየተከተላቸው... ጭንቅላቱን ከፍ በማድረግም...»

«...‘ታዲያስ ፡ ማንው መሞት የሚፈልግ?’

«በላላላላ ብዙ አይናገርም። ‘የውሻ ልጅ’ የሚለው ስድቡ ግን... ፖሊሶችን ፡ ባለሥልጣኖችን ፡ የፋብሪካውን አለቆች ለመስደብ የሚጠቀምበት... ነው። ሁልጊዜም ሚስቱን ይጠራት የነበረው — ‘አንቺ ውሻ’ በማለት ነበር።

‘አንቺ ውሻ ፡ አታይም እንዴ እዚህ ፡ ሱሪዬ እኮ ተቀድዷል...!’...»²⁴

²⁴ ከላይ ከተጠቀሰው ፡ ገፅ 26 =

በድርጊያዎች (በተግባር በሚከሰቱ እንቅስቃሴዎች)

‘...እንደርሱው ትልቅ እና ፀጉራም የሆነ ውሻ አለው። ሁልጊዜ ጧት በማለፍ እስከ ፋብሪካው ድረስ ተከትሎት የሚሄድ ሲሆን፡ በምሽት ላይ ደግሞ፡ ከፋብሪካው ደጅአፍ ላይ ቆሞ ይጠብቀዋል። በላላላላ የበላላላ ቀኖችን የሚያሳልፈው ከአንዱ መሽታ ቤት ወደ ሌላ መሽታ ቤት በመዞር ነው... ውሻውም ፀጉርማ ጭራውን እየቆላ ቀኑን ሙሉ ጌታውን በመከተል... ይውላል። በላላላላ ሰከር ወደ ቤቱ በመመለስ ለእራት ወደ ገበታ ሲቀርብ ውሻውንም ራሱ በሚመገብበት ሳሕን ያበላዋል። አንድም ጊዜ ቢሆን ውሻውን ሲድቦትም ሆነ ወይንም መትቶ አያውቅም። ይሁን እንጂ ደግሞ፡ አንድም ጊዜ ቢሆን የጨዋታ ንግግር አሰምቶት... አያውቅም። ከእራት በኋላ ሚስቱ የማዕዱን ሳሕኖች ከማንሳት ዘግየት ካለች ፡ ሳሕኖቹን መሬት ላይ ይወረውራቸዋል። ከዚያም ከፈት-ለፈቱ አንድ ጠርሙስ ቮድካ ያስቀምጥና ጀርባውን ለግድግዳው ሰጥቶ ዐይኖቹን በመጨረግ... በተሳሰረ አፋ ዘፈን ለመዝፈን ያላዝናል...»²⁵

በጭውውት (ባህርይን ለማሳየት የቀረበ ድርግ)

“...ልጄን ፖቪልን የዐሥራ አራት ዓመት ልጅ ሆኖ ሳለ፡ የጭንቅላቱን ፀጉር ጨምድዶ በመያዝ ፡ ሊያንጠለጥለው ፈለገ። ፖቪል አንድ ትልቅ መዶሻ አፈፍ በማድረግ አነሣ።

“እንዳትነካኝ!” አለው።

²⁵ ከላይ ከተጠቀሰው ፡ ገፅ 27—28 =

«... 'ምን አልከን? አለ አባቶቹው፡ ደመና ከሰማይ ሁኖ እንደን ትልቅ ነጭ ዛፍ ወደታች እያንገረበበ እንደሚንገባለል ሁሉ፡ ረዥሙን እና ሽንቃጣውን ልጁን ወደታች እየተመለከተ።

‘የሚበቃኝን ያህል ከዚህ በፊት ተደብድቼአለሁ። ከእንግዲህ ወዲያ አልደበደብም’ አለ ፖሼል። እናም መዶሻውን ከወዲያ-ወዲህ ያወዛወሽ ጀመር።

አባቶቹው ልጁን ገልመጥ ብሎ እያየ በፀጉር የተወረሩ እጆቹን ወደ ጀርባው በማድረግ፡

‘እሼ ይሁን...’ አለ ፈገግ እንደ ማለት ብሎ። ከዚያም በረዥሙ ተነፈሰ እና የሚከተለውን ተናገረ፡ ‘ቆይ ግዴልም አንተ ነውሻ...’

‘ከዚያም ጥቂት ቆየት ብሎ ወደ ሚስቱ ዞር አለና ‘ከእንግዲህ... ለቤት ወጪ... እንዳትጠይቂኝ’። ከአሁን በኋላ የሚቀልብሽ ፖሼል ነው።’

‘አንተ ደግሞ የምትቀበለውን ደምዝ በሙሉ ልትጠጣበት ነዋ?’ በማለት ሚስቱ ስትፈራ-ስትቸር በቀስታ መለሰችለት።

‘ይኼ አንችን የሚያገባሽ... አይደለም፤ አንችውሻ! ከፈለገኝ በላይሽ ላይ ውሽማ መወሸምም እችላለሁኝ’ አላት።

‘ውሽማ አልወሸመም። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ ጥተ እስከ ሁለት ዓመት ጊዜ ድረስ ግን ልጄ የትደረሰ ብሎ እንኳን ዞር ብሎም ያላየው ከመሆኑም በስተቀር ፈጽሞ አላነጋገረውምም ነበር...’²⁶

ከዚህ በሰፊው ከተጠቀሰ ፅሁፍ እንደምንረዳው የባለታሪኩ ውለኛ ባህርያት፡ ስራ ወዳድነት፡ ሀይለኝነት፡ ቂመኝነት እምብዛም የማይቀርብ ሩህሩህነትና አስፈላጊ ሆኖ

ነፍሱን የመቆጣጠርና የመግታት ባህሪ ናቸው። እነ እንግዲህ እንደ ሁኔታው እየተሻሻሉ ወይም እየተበላሹ አንዳንዴም በሌሎች እየተተኩ ይቀርባሉ ማለት ነው። በልቦለድ ውስጥ ። ለምሳሌ ግልፍተኝነቱ፡ (ሳህኖቹን በመወርወር የሚገለፀው ጊዜያዊ አባዜ) ልጁ መዶሻ ሲያነሳ ወይም በሚስቱ ላይ ውሽማ እይዛለሁ የማለት ፋክራውን ሲያስብበት እንደ ገታ ሁሉ፡ እየቀረ የሚሄድ ጊዜያዊ ጠባይ ሲሆን ይችላል። እንደ የማላዘን ዜማው ወይም ግልፍተኝነቱ በሌሎች ሁነታዎችም ጊዜ በመከሰት ውለኛ ባህርይ እየሆነ ሊያድግም ይችላል። በድርጊያዎች የሚቀርብ — የተራኪ ድብቅ አስተያየት በጥቂቱ ያለበት ወይም ጭራሹንም የሌለበት

በዚህ አቀራረብ፡ ተራኪዉ ስለ ድርጊያዉ በሰዋራ መንገድ ትችት እና ወይም ማጠቃለያ በጥቂቱ ያቀርባል ወይም ጭራሹንም አያቀርብም፤ አንባቢዉ ከድርጊያዉ የባለታሪኩን ውለኛ ባህርያት ይቃርማል ብሎ ይገምታል። የዚህን አይነት የባለታሪኮች አቀራረብ በይበልጥ የተውኔት ተዋንያን አቀራረብ ሲሆን፡ ዘመናዊ የልቦለድ ድርሰትም ሌሎቹን ዘዴዎች በመተው በዚህኛው መጠቀምን አዘውትሯል። ዘዴው በይበልጥ ለሰውር ተራኪ ነው የሚያገለግለው።

አስረጅ፡
‘አፍቅረሃት ነበር?’
‘አዎ፤ በመጠኑ፤ ደህና ነገር ነች።’
‘ሌላዋስ?’
‘ሌላዋ ፓሪስ ሄዳ ነበር... በነገራችን ላይ፤ ወዳጅህ ምንም ሳታደርግህ ለማቋረጥ ትችላለህ... እምልህ፤

²⁶ ከላይ ከተጠቀሰው፡ ገፅ 27።

‘አዎ እችላለሁ፡ በሚገባ ም’
 ‘እንዴት ታደርጋለህ?’
 ‘እተዋታለሁ!’
 ‘እኮ እንዴት?’
 ‘አላያትማ በቃ!’
 ‘እሷ ልታይህሰ የመጣች እንደሁ?’
 ‘ቤት የለሁም።’
 ‘እንደገና ብትመጣሰ?’
 ‘አሞኛል እላታለሁ።’
 ‘ላስታምህ ብትልሰ?’
 ‘አንድ አጉል ነገር አድርጋታለሁ።’
 ‘ችላው ብትቀመጥሰ?’

‘እሷ እኔን በምትመጣበት ቀን ጠብቆ እንዲይዛት ለባሏ ደብዳቤ እፅፍባታለሁ — በድብቅ።’²⁷

7.3.4 ባለታሪክና አቋሙ

በልቦለድ ውስጥ የሚቀርቡ ባለታሪኮች ሁለት አቋም አላቸው። አቋማቸውም ልውጤና አይለ ወጤ በመባል ይታወቃል። አይለወጤ ባለታሪክ የሚባለው በትረካው ሂደት ወቅት ምንም አይነት ለውጥ የማያሳየው ባለታሪክ ነው፤ ነገሮች ይደርሱበታል፤ ሁነቶች ይካሄዱበታል፤ ራሱም ያካሂዳል፤ በራሱ ውስጥ ግን ምንም አይነት ለውጥ አያሳይም። እስከ መጨረሻው እንደ ነበረ የሚቆይ፤ እንዳስቀመጡት የሚገኝ ነው። የድርጊያው ሂደት ያው መጀመሪያ ላይ የነበረውን

አቋሙን ተስበቀሰ ላንባቢው ለመከሰት ነው እንጂ፤ በድርጊያው አማካይነት የሚኖረውን ለውጥ ለማሳየት አይደለም። አንዳንዴ አንባቢው ስለ አይለ ወጤ ባለታሪክ አቋም ቀስ በቀስ እየተገለፀለት በሚሄድበት ወቅት፤ ስለ ባለታሪኩ የሚኖረው አስተሳሰብ እየተለወጠ በመሄዱ ራሱ ባለታሪኩም የተለወጠ ሊመስለው ይችላል።

ልውጤ ባለታሪክ የሚባለው ደግሞ በትረካው ወቅት በነገሮችና በሁነቶች ሂደት ምክንያት ውስጥ ለውጥና ብሎም የአቋም ለውጥ የሚያሳየው ባለታሪክ ነው። የዚህ አይነቱ አቀራረብ ዋና አላማም ድርጊያዎች በባለታሪኩ ላይ የሚያመጡትን ለውጥ ማሳየት ነው። እውቅ ልቦለዶችና ተውኔቶች ልውጤ ባለታሪኮች ያሏቸው ሲሆን አጭር ልቦለዶች ግን በአብዛኛው በአይለወጤ ባለታሪኮች ነው የሚጠቀሙት።

5 የባለታሪክ ጥምርነት

ባለታሪክ፡ የአንድ የብቸኛ ሰው ወይም የብዙ ብቸኛ ሰዎች ባህርያት የተሰባሰቡበት እንደመሆኑ በሰው ተወስኖ በመቅረቡ እውቅና ብቸኛ ባለታሪክ ሲሆን፤ ከዚያም ከዚያም የተሰባሰቡ ባህርያትን ያቀፈ በመሆኑ ደግሞ፤ ያንንም ያን የመምሰል ባህሪ ስለሚያገኝ ሁለንታዊነት አለው። ከዚህም የተነሳ አንድ ባለታሪክ ከአካባቢውና ከራሱ ባህል ውጪ ታዋሽነትና ተወዳጅነት እንዲኖረው የብዙ ባህል ውጤት የሆኑ ሰዎችን የሚያገናኝ ባህሪ ሊኖረው ይችላል — ማለትም የብቸኛነትና የሁለንታዊነት ጥምር መሆን ይኖርበታል።

²⁷ ሊ. ዲ. ጥፓላ፡ ‘ጣምራ መርሒ’ (አሜሪካ፡ 1957)፡ ገጽ 416።

7.3.6 አጠቃላይ ግብረጃዎች

ለልውጤት የተመቻቹ ባለታሪኮች

“ለብ ያለ ሙቀት አየሩን ሞልቶታል ። ለምለም ነፋስ አደይ አበባዎችን እያበሰ አልፎ አልፎ ይነፍሳል ። አንዲት ኩራት የያዛት ወጣት ባለመከደኛ የፊት መስተዋቷን ከፊት አድርጋ ፊቷን እየተመለከተች አልጋዋ ላይ ቁጭ ብላለች ። በፊትሰ ፊቷ መስኮት የሚገባውን አየር አልፎ አልፎ እየግገች ። አመተ ምህረቱ 1975 ፣ ወሩ መስከረም ፣ እለተ ቀኑ የመስቀል ግንባት ፣ ወደ ምሽቱ ገደማ ነው ።

“ወጣቷ ሮማን ትባላለች። ኩራት የያዛት በራሷ ሰውነት ነው ። አይኗ ያምራታል ። ሽፋኗ ያምራታል ። አፍንጫዋ ያምራታል ። ቀለሟ ያምራታል... እንዲያ እንዲያም እያለ እረፍት የሚነሳና የሚነሳ ሰነሰ ነገር በሰውነቷ እየናኘ ልቧን ናድ ናድ ያደርገዋል ፤ አያረፈ ፣ እያረፈ ። ምን ሲያስከትል ይህን እንዲያ ያረጋት ፣ ወቃቢዋን እንዲያ እንዲያ ያሰኘው ፣

“ሰሟ ሮማን ነው... ሮማን፣ ሮማን አዎ ፣ ሰሟም ያምራታል ። አንዳንዴ ትኩስ ፍሬ የሆነ ሰሜት ፣ አንዳንዴ ፈረንጅ የሆነ ሰሜት ያመጣታል ፣ ከንፋሱ ጋር እያዋዋደ ። ሮማን ሮማን... ሮማን ጨርቆሴ ግን እስከዚህ አያምራትም ። ያባቷ ስም የሚጨገፍ ሰሜት ነው የሚነዛባት ፤ የታፈነ ፣ የታመቀ ሰሜት — ሲጠሩት አይሞግትም ። ባለመከደኛ መስተዋቷን እየተመለከተች ተቀምጣለች ሮማን ። የፊቷን ቀለም በይበልጥ የሚያደም

ቀውን ምቹ ብርሃን በመስተዋቷ ለመጥለፍ እየሞከረች ። ምንኛ የታደለ ፣ ፈጣሪው የባረከው ይህን እሷን የሚደገገው ኩራት ይዟታል... ።

‘እኔ ለራሴ ኩራት ይዘኛል

ሞህመድ አሊ ልከውብኛል...’ እያሰኘ ።

“ግንባሯን ሰብሰብ ፈታ ፣ ሽፋሽፍቿን ከፍ ዝቅ ፣ ከንፈሯን ያዝ ለቀቅ ፣ ፊቷን ፈገግ ኮርተም ፣ ጨንቆር ገርመም እያደረገች ተመለካከተችው ፣ ቡሬ ፊቷን — በየሲኒማው እንዳየችው ። የዋሃ ሰው አይደለችም ፤ ወንድን ለማጥመድ ያላትን ያራዳ አይነት ውበት አደነቀች ። የማር ወለላ ወተት ከሚመስለው የፊቷ ቀለም ውክጥ — ብቅ ጥልቅ ሲል ሲብረቀረቅ ፣ ጊዜውን ሲጠብቅ እየተመለከተች — በአስራ ስምንት አመቷ ። የመሸተኛው ቻቻታ ፣ የሙዚቃውና ያዝማሪው ድንፋታ ፣ ሳቄ ፣ ስድቡ ፣ ጨሽቱ... ሁሉም በመስኮቷ መጉረፍ ጀምሯል — የመናጠጥ አይነት ሰሜት በሁለንተናዋ እየነዛ — የአርብ ምሽት ውካታ ። መስተዋቱን ገርምግሞ በመነሳት ወደ መስኮቱ ተጠጋች ። ውጭ ውጭውን እያየች ብዙ ታግለች ፣ ልሂድ ልቅር እያለች — እንደኛዋ “ፓርቲ” ምን ይጠብቃት ይህን ፣ ፣

“እንቅልፏን ጠግባ የተነሳች አይነት ፊቷን ታባብሳለች ፣ እንደ ቡሬ ድመት ። በፊቱ ውስጥ የሚንቀለቀለው የደረሰ ሰሜት ሲፈራ ሲሾር ይታያል ፤ አልፎ አልፎ ብርቅ ፍንጥቅ እያለ የዝንኪላ ፍሬ ቀለም በገቡት አይኖቿ እያለፈ ሲውገነገን ። የቀይ ዳማ ገፅታዋን ሲያበራው ሲያጠፋው ። ከንፈሮቿ ደረጃ ደረጃ የወጣለት ደማቅ ጥቁር ተተብተዋል ፤ ልክ በጊዜው ፋሽን ። ሽፋሽፍቶቿ ተነቅለው በቀጭኑ ተረስሰዋል ፤ በጊዜው ፋሽን ። እንደዚሁም በጊ

ዜው ፋሽን ዘመናዊ ቅንድቦች ስክታላች ፤ የቀንዳቸው ሙራ ያይናቸን ውጋጋን እንዲናኝ አይነት ። ሰማያዊ ከፈይ ጉርድ ለብሳላች በሁለት ገብታዎች ላይ ከተናደ ነጭ የሀር ሸሚዝ ጋር ፤ ወገቧን በቀይ ቀበቶ ሸብ አድርጋ ። በመዘዙ አንገቷ ላይ ፤ አጎጠጎጤ መላይ ትልቅ ዛጉል በወርቅ ሀብል ተሸብቧል ። ረጅምና ጥቁር ፀጉሯ በቀጭን በቀጭን ተገንገጥ ጫፍጫፋ በትናንሽ ዛጉል ተቆልፏል ። ስትንቀሳቀስ ፊቷን ዙሪያውን እያበሰ እዋት እዋት እያለ ድብብቅ እያሟወተ ። ታዲያ ፀጉሯም ያኮራታል ፤ ሆነ ብላ የምታደርገው አይነት ወደ ቀኝ ወደ ግራ በዞረች ቁጥር አብሮአብሮ እየሆነ ሲያወካ እየሰማች ።

“በዚህ ሁሉ ማህል ሴት ሆና መፈጠሯም ሳያኮራት አልቀረም ፤ ስሜቱ ይኸ መሆኑን ባታጤነውም ። ‘እንዳ ገዴ ምንም ሳላገኝ የሚያስፈነጥዝ ስሜት በሁሉ መናፍ ይዋላል ፤ አይሰሩ ስራ ያሰራኛል ፤ ነካ ሊያረገኝ ነው መሰለኝ’ ትላታለች ለጓደኛዋ ፤ በቅርቡ ። በየአለቱ በጧት ተነስታ ቂጣ ጠፍጥፋ ፤ በሰሊጥ ወቅጣ ቁርስ ማዘጋጀቱ ፤ ታናናሽቷን ቀስቅሳ ፤ የሴቶቿን ፀጉር ካበጃጀች በኋላ ቁርሳቸውን ማብላቱ ፤ እቃቸውን ማበጃጀቱ ፤ ወደ ትም ሀርት ቤቱ መርጠው ። አንድ የተለየ የደስታ ስሜት ይሰጣታል ፤ የእንቅስቃሴ ፤ የመስፈፍ ፤ የመክነፍ ። የመጠፍ ። ምንም ሁኔታ የሚያስገብሳት አይመስላትም ። ምን ቢሆን ይሆን እንዲያ ያረጋት ፤ እንዲያ እሚሰማት ፤ ‘እምንም አይደል’ ብላታለች ጓደኛዋም በሀሳብ በተዋጠ እንደበት ፤ ‘እንዲያው ስላሳየሽው ነው ማንኛውንም’ ።

“ያርብ ማታ ሙዚቃ ከመቸውም የበለጠ ያሽቃብ ጣል ፤ ለቧም በዚያው ልክ መምታት ጀምሯል ። አሁንም አልወሰነችም — ‘ልሂድ ልቅር’ ትታገላለች ። ራቁቱን የነበረውን ከንዲን በአንድ ጣቷ ረጅም ጥፍር አከከ

አከከ እያደረገች ፤ ልብ ብለው በማያደርጉት አይነት ያደባ በሰ እንቅስቃሴ... ታስባለች ፤ ታስባለች ፤ ያ የመስከረም ምሽት ብርዝ አየር የፍልውሃ ባቻ ስሜት በሁሉ መናፍ እየቀሰቀሰ...”

“የያዘው አባዜ ያልታወቀለት ነበር ተፈራ ፤ በልጅ ነቱ ። የጅላጅልነትና የእንፋዝነት አዝማሚያም ታይቶ በታል ፤ አስራሁለት አመት እስኪሆነው ። ልጆች ሲሰድቡትና ሲያሾፋቡት እንኳ እሱን ያሾፋበትና የሰደቡት መሆኑ የሚገባው ቆይታ ቆይቶ ነበር ። ያም ቢሆን የሚታወቀው እፈቱ ላይ ቦግ ይልና ለብዙ ጊዜ ተለጥፎ በሚቆይ ፈገግታው ነበር ። በዚያ ላይ በጥፊም ሆነ በርግጫ ፤ በግ ፈያም ሆነ በጠጫ ለሚቀምሰው አፀፋውን ለመመለስ የሚሞክረው እንዲሁ ቆይቶ ቆይቶ ነበር ፤ በጊዜው ያልተሰማው አይነት ። በትምህርቱም ቢሆን ፈደል ተራራው ሆኖ ቆይቷል ፤ አምስት አመትም እንደሁ ነበር የፈጀበት ፈደል ለመቁጠር ። ‘ያምስት አመት አርበኛ’ ይሉት ነበር ልጆቹ ከዚህ የተነሳ ። በቁመናውም እንደ እድሜው አልነበረም አስተዳደጉ ፤ የአስር አመት ልጅ ቁመና አልነበረውም ፤ በአስራ ሁለት ። ከዚያ ስድስተኛ ክፍል እንደደረሰ ፤ አስራ ሰስት አመቱ ላይ ድንገት ማደግ ጀመረ ፤ አይሰሩ ስራ የሚያሰራው ፤ ያበጠው ይፈንዳ የሚል አይነት ሆነ ፤ የያዘውም አባዜ ። አንድ ጊዜ የማርያምን ፅዋ ይዘው የሚሄዱ ሴቶች አጋጥመውት ፤ እንደሚሳለም ሰው መሰወደቅ ወደ ተሸከመችው ልጃገረድ ጣጋ ብሎ ኩቱን ከነጠላዋ ጋር ከቋጠረ በኋላ ፤ አልፈታም ብሎ እቢታቸው ድረስ በመከተል ፤ የቡራኪውን ጉርማጅ ይዞ ሲወጣ የታየው ተፈራ ነው ፤ ስለት አለብኝ በማለት ብቻ ። አንድ ቀንም እንዲሁ እሱና ጓደኞቹ ሽምብራ እሸት ተሸከሞ ከሚሄድ ነጋዴ ትንሽ ትንሽ ሲቦጫጫ ፖሊስ ደርሶ ሲያባርራቸው ተፈራ ነው

አየየውን በረጅሙ እያቀለጠ ፣ እጁን እያማታና አያውራጪ ሰይጣን የሰፈረበት አይነት ሲሮጥ መንገደኛውን ሁሉ ሲያ ተራምስ የታየው ። በሱ ቤት ፖሊስ በለቀቀባቸው ድን ጋጤ ማሾፉ ነው ። በሱ-ቤት ለፖሊስ እንዴት ይሮጣል ለማለት መቀለዱ ነው ። እንዲህ እንዲህ ያለው አድራጉኩ ታዲያ ለማን ይግባ ፣ አንድ ቀን ደግሞስ ፣ እሱው መኪና አጠገብ ሳንቲም ወድቆበት ሲፈላልግ ፣ በየጊዜው የመ ኪናው እቃ እየተሰረቀ የተበሳጠና ሞቅታ የተመዘገበው የመኪና ባለቤት ድንገት ደርሶ አፈር ባስጋጠው ጊዜ ፣ ደም በደም ሆኖ እጉድባ ውስጥ ተዘርሮ ሲገኝ ፣ ምን እገ ኘህ ሲባል የመለሰው 'አሳነባሪ ተፍቶኝ ነው' እና ምን ይበሉ ሰዎቹስ ፣ በእርግጥ ትንሽ ለየት ያለ ነገር ነበ ረበት ። አብደትም ባይሉት ። አለ አይደለም ፣ ተፈራ እንደ ተራ ሰው ባንዴ ታይቶ የሚታለፍ አልነበረም ፣ እንዲህ ነው ተብሎ የሚተው ወይም የሚረሳ አይነት ። ማለት ከማን አለብኝነቱና ከወመኔነቱ በስተቀር — ከፈሱ የተ ጣላ ነገር ፣ ደሞኩ ደስታ ባገኘበት . . . አንዳንዴ የሚዘ ጋው ነገር ያዝበታል ። ፊቱን ምርጊት አስመስሎ ለብዙ ቀናት ይቆያል ፣ ፈገግታ የሚባል ሳይታይበት ። አዎ ፣ እጅግ አስቸጋሪ ነበር አስራ ስምንት አመት እስኪሆነው . . . ”

7.4 የትረካ ሚዳ (ደጀን)

የትረካ ሚዳ ስነ መሬቱን ፣ የባለታሪኮቹን ስራ አይነትና የእለት በእለት አኗኗር ጠባያቸውን ፣ ትረካው የተከናወነበትን ዘመንና ወቅት ፣ አጠ ቃላይ ርእዮተአለማዊ አካባቢያቸውን እና የመሳ ሰሉትን ፣ (ገጽ 269 ተመልከት ።) እንደሚይዝ እና ለታሪኩ ማጠናከሪያና ማጉሊያነት እንደሚውል ጠቁመናል ።

7.4.1 የደጀን አጠቃቀም

የፅሁፍ ደጀን በሚመረጥበት ወቅት ፣ በዝርዝር አመራረጡ ረገድ ከፍተኛ ጥንቃቄ ያስፈልጋል ፣ ተራኪው ማቅረብ ያለበትን አንባቢው ከልምዱ ከሚሞላው በመለየት ሆ ለምሳሌ ፣ በማንኛውም ደጀን በሚያስፈልግበት ትረካ እንደ መንገደኞች ፣ መኪናዎች ፣ ተከሎች ፣ መንገዶች ፣ ሱቆች ፣ ገበ ያዎች እና የመሳሰሉትን አንባቢው ከሀሳቡ እየሞላ ሊያነብ ይችላል ፣ እየሞላሁ ላንብ ብሎ ሳይሆን ፣ እንደ ልማድ ሆኖበት — ማለትም ሳይታወቀው አለምሮው እየሞላለት ። ሌሎችን ግን ፣ ማለትም ከትረካው ሂደት ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያላቸውንና ታሪኩን ለማጉላት ፣ ለማክሰስ ወይም ስሜት ለመ ፈንጠቅ የሚውሉትን ተራኪው ለሚፈልገው ግብ እንደሚያመቹ እያደረገ ማዘጋጀትና ማቅረብ ይኖ ርበታል ። ከዚህ ቀጥሎ ዋናዎቹን የደጀን ማቅረቢያ ስልቶች ከአገልግሎታቸው አንፃር እንመለከታለን ።

7.4.2 የደጀን ማቅረቢያ ስልቶች

(ሀ) አዳራሽ (የሚያዳርስ) ደጀን

አዳራሽ ደጀን ፣ በትረካው ውስጥ አልፎ አልፎ በመገኘት የታሪኩ ሀረግ እስኪቀጥል ፋታ መስመሩ ደጀን ነው ። ከታሪኩ ሁነትና ድርጊያ ጋር ግን ኙነት የለውም ። ደጀኑ ኖረም አልኖረ ልዩነት አያመጣም ። የባለታሪኮቹን ድርጊያ ፣ በተግባርም ሆነ በስሜት አያመራርም ። ተራኪውም ቢሆን የታሪኩን ሂደት ለመተቸት ፣ ለመተርጉምም ሆነ ለማጠቃለል አይጠቀምበትም ። ባጠቃላይ የዚህን

አይነት ደጀን ራሱ ደጀት ለሚኖረው በነ ሰውፋዊ ውበት ካልሆነ በስተቀር ለልቦለዱ ፋይዳ የለውም። እንዲያውም በግልፅ ያፈጠጠ ደጀን መሰናከልነቱ ስለሚታይ አንባቢው እንዲዘለው ይገደዳል። ሆኖም፣ አልፎ አልፎ አንዳንድ ደራሲያን፣ (1) በልቦለዱ ውስጥ ያለውን የታሪክ ጊዜ በማራዘም አንባቢው በንባብ የሚወስድበትን ጊዜ፣ በታሪኩ ጊዜ እንዳለፈ ረጅም ዘመን መስሎ እንዲታየው ለማድረግ ይጠቀሙበታል። (2) አስቃቂ ወይም አሳዛኝ ለሆነ ትርጉሙ ተግባራዊ መሰራት በማድረግ ይጠቀሙበታል — አንባቢው የተቀሰቀሰበት ስሜት እየበረደ ለት እንዲሄድና የመንፈስ እርጋታውም እንዲመለስ ለት ለማድረግ። ለማንኛውም ለራሱ መስተዋታዊ ወይም ገላጭ ይዘት ተበሎ ብቻ የሚቀርብ ደጀን በዛሬው ዘመን እየቀረ ሄደል።

(ማስረዳታትን ገጽ 148 እና ከ186-187 ተመልከት።)

(ለ) መነሻ ደጀን

የዚህ አይነት ደጀን፣ ለታሪኩ መነሻ፣ ለድርጊያው አስፈላጊ የሆኑ መሰረታዊ ነገሮችንና ፍላጎቶችን የሚያሟላና በአጠቃላይ ስሜት ፈንጣቂነት የሌለው መግለጫ ነው። የዚህ አይነት ደጀን፣ እጥር ምጥን ባለ መንገድ ባለታሪኩን፣ ትረካው የሚካሄድበትን ስፍራ፣ የትረካውን ዘመንና ወቅት፣ ለትረካው የሚያስፈልጉ መሳሪያዎችን፣ አለባበሶችን እና የመሳሰሉትን ይጠቁማል። በዘመናዊ ልቦለድ ውስጥ በተለይ ስውር ተራኪ ይጠቀምበታል።

(ከገጽ 128-130፣ 147፣ 149 እና 151 ተመልከት።)

(መ) ስሜት ፈንጣቂ ደጀን

ስሜት ፈንጣቂ ደጀን ሊገለፅ ለተፈለገው ሁኔታ ወይም ድርጊያ የሚሰማን ደጀን ነው። ለምሳሌ የመረጠ ለሚካሄድበት ድርጊያ፣ መብረቅና ደፍ የከፋበት ዝናብ በደጀንነት ይቀርባል። ሁለት ፍቅረኞች ፍቅራቸውን በሚገልፁበት ቦታ፣ የአታካልት ስፍራና ወፎች የሚያፈጩበት፣ ኩልል ያለ ውሃ የሚፈሰበት አካባቢ በደጀንነት ይመርጣል። ሰው ማለቱንና ውድግነትን ለማሳየት፣ ሀይለኛ ነፋስ ሲሰሩት እያንገዋለለ የሚነዳበት አባራጭ ደጀን ይመረጣል። ሆኖም ማንኛውም ምርጥ ስሜት ፈንጣቂ ደጀን ቢሆን፣ ከሁለት አኳያ መታየት ይኖርበታል። (1) ከባለታሪኩ አኳያ (2) ከአንባቢዎቹ አኳያ።

(1) ከባለታሪኩ አኳያ

በዚህ ረገድ፣ ተራኪው ደጀንን ከባለታሪኩ ግምባር ሊመለከተው ይገባል። ከባለታሪኩ ግምባር ከተመለከተው፣ ባለታሪኩ ደጀን የሚፈነጥቀው ስሜት ተሰምቷቸዋል ግለት ነው። አለዚያ ስሜታማ ሁኔታን በስሜታማ ደጀን ውስጥ ማቅረብ አንባቢው ደጀን የሚፈጥርበትን ስሜት የባለታሪኩ አድርጎ እንዲቀበል መከጀል ነው። ግለትም ስሜቱ የመነጨው ከእውናዊው አለም ከራሱ ነው እንጂ ከድርሰቱ ስለማይሆን የድርሰቱን ፈብ ይቀንሰዋል።

(2) ከአንባቢዎች አኳያ

ከአንባቢዎች አኳያ የሚቀርብ ደጀን፣ ግለትም ደጀን ከትረካው ጋር የተዛመደው ለአንባቢው ተመሳሳይ (ትይዩ) ስሜት የሚፈጥር ሁኔታ ከመሆኑ ላይ

ብቻ የሆነና ለባለታሪኮቹ ፍሪም አልፍረ ልዩነት የማያመጣ ከሆነ ደግሞ ፡ ስሜት ፈንጠቀም አልፈ ነጠቀ በአንድ ቁጥር ከተመለከተው ደጀን ተለይቶ የሚታይ በላልሆነ ፡ በዚያ የተገለፀው ውሳኔ ለዚህም ይፀናል ። የልቦለዱን አለም በእውናዊው አለም ልምዳና እውቀቱ የሚገነዘበው አንባቢ ፡ በሀይወት ያለፈበት የባህል ተፅእኖ የቀሰቀሰበት ስሜት ቢኖር ለቀረበው ደጀን ይኖረዋል ተብሎ ከተመገተው ስሜት ውጪ ሊሆንም ስለሚችል ፡ ትስቀሳው ለትረካው ጭራሹንም የማይስማማ ይሆናል ። ለምሳሌ ፡ ዝናብ የልምላሜ ፡ ያዲስ ሀይወት ፡ የደ ስታ ወካይ ነው በማለት ተቀብሎ የኖረን አንባቢ ሁለት ፍቅረኞች ለመጣላታቸው መተንበያ ወይም አሜፋሪ አድርጎ ማቅረብ (ከአንባቢው አኳያ) ትርጉም የለውም ። የቀረበው ከባለታሪኮቹ አኳያ ከሆነ ግን ፡ ይኸው አንባቢ እምብዛም ሳያሳስበው በሀሳቡ 'የፈጠራ ሰዎች ነገር' በማለት ብቻ ሊያ ልፈው ይችላል — የልቦለድ አለም ቅጽደንት መሆኑን በማጤን ። በተጨማሪም በልቦለድ አለም ፋይዳ ያላቸው የሚመስሉ ደጀኖች በእውናዊው አለም ሳይጤኑ የሚታሉኑ አይነት ሊሆኑ እንደሚ ችሉም ማስታወስ ይበቃል ።

ለ) ፈዛዊ (ልግሜዊ) ደጀን

ፈዛዊ ደጀን ፡ በባለታሪኮቹ ስሜት ፡ ሀሳብና ድር ጊያ ሳይ ለማሾፍ ፡ ለመቀለድ ፡ ለማሳቅ ፡ ለማስ ደንገጥ ፡ እይታን ለማቃወስ ፡ አዝማሚያን ለመ ግታትና ለመሳሰለው የሚቀርብ ነው ። አንዳንዴ ተፈጥሮ በታሪክ ስታሾፍ ፡ ታሪክ በማህበራዊ አኗኗር ሲያስቅና ሲያሳዝን ፡ ማህበራዊ ኑሮ በተ

ፈጥሮ ሲያፈገገ ፡ ተፈጥሮ ወይም ታሪክ ወይም ማህበረሰብ ወይም ሁሉም በሰው ሰውነት ሲሳለቁ ይገለፅበታል ። አቀራረቡ ፡ በአብዛኛው ከተራኪው አኳያ አንባቢው እንዲያጤነው ሆኖ ሲሆን ፡ ባለ ታሪኮቹ ሊገነዘቡትም ሳይገነዘቡትም ይችላሉ — ለምሳሌ የኢትዮጵያን ማህበራዊ ፡ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ጉስቁልና ተነሻ አድርጎ ፡ ሀይለ ሰላሴ ውሾቻቸውን ሲያንቅሽብሉ ፡ የሻምፓኝ ብርጭቶ ዋውን ሲያጋጩ ፡ የሶስት ሺ ዘመን የኢትዮጵያን ስልጣኔ ለአለም ህዝብ ለማስተዋወቅ ሲንሸረሸሩ ፡ እንደ ማሳየት ያለ ነው ። ወይም የ66 አመተ ምህ ረቱን ታሪካዊና አብዮታዊ ፀብት ለሰፊው መሬት ላራሹ እንቅስቃሴ ተገን አድርጎ ፡ አንድ መስፍን ፡ ከበርቱ ወይም የባላባት ቤተሰብ ሳይሰራ ያገኘውን ፡ ሳያርስ ያካበተውን ፀብት ለማሸሽ የመጨረሻ ሞት ሽረቱን ሲታገል እንደ መግለፅ ነው ። ወይም ፡ አዲስ ሀይወት ለመጀመር በፍቅር ተገናኝተው በመዝናኛ አደባባይ ውስጥ በሚኖሩሉ ፍቅረኞች ደጀንነት ፡ ትዳር አስጠልቶት የሚወናጩናና የወጣ ቱም ድካም መጨረሻው የሱኑ አይነት እንደሚሆን አጩልም የሚያይን አዛውንት እንደ መሳል ነው ።

(ረ) አእምሯዊና ልቦናዊ ደጀን

የባለታሪኮችን ውስጣዊ የአስተዳደግ ፡ የእው ቀት ፡ የልምድ ፡ የሞራል ፡ የርእዮተእለማዊ አመለካከትና አቋም ለውጫዊ ድርጊያቸው ፡ ንግግ ሬቸውና የሁነቶች ሂደት ተገን አድርጎ ማቅረብ ነው ። በትዝታና በትውስታ መልክ ነው አቀራረቡ ትዝታን የጊዜ ገደብ ስለማይወስነው ብዙ አመ ታትን በትንሽ ገፆች ለማጠቃለል ይቻላል ።

የዚህ አይነት ደጀን በተለይ የሚሰራበት ሳለታ ሪከቹ ሀሳባዊነት በሚያጠቃው ሀይወትን መተርጎሚያ ሲዘረቁና እውናዊዉን አለም እየለቀቁ መሄዳቸው ሲታይ ነው ። የደጀኑን መኖርና አለመኖር ባለታሪኮቹ ላያጤኑት ይችላሉ ። ለአንባቢው ግን የባለታሪኮቹን ሀሳብም ሆነ ድርጊያ መጠቀሚያ ነው ። ደጀን ሆኖ የሚተርበው ከታሪኩ ጋር የተገናኘ ትርጉም ይኖረዋል ማለትም አይደለም ፤ ብዙ ጊዜ ተጨባጭ ነገሮችን በመዘርዘር 'እረ እባክህ በሀሳብ ብቻ ከምትንደረደርበት አለም ተመለስ' ለማለት ብቻ የሚቆም ነው ። ለምሳሌ ፡ አልገዳጂ ወንዝ አጠገብ እግሩን ታጥቦ ጋደም ያለ ባለታሪክ ፡ በሀሳቡ 'ወትድርና ተቀጥረ ፡ ትምህርት ቤት ገብቼ ፡ በብዙ ጦርነቶች ድል አድርጌ ፡ በጥቂት አመታት ውስጥ የአፍሪካ ታዋቂ ጅንፍር በመሆን አፍሪካን ባጠቃላይ እንድመራ ሲጠይቁኝ...' እያለ ሲያስብ ፡ ተራኪው 'ሁለት የሽራ ሜግኖች ፡ ታጥቦ የተሰጣ የተቀዳደደ ካልሲ ፡ በእግሩ ላይ መንቀሳቀስ የጀመረ ትል' በማለት አጠገቡ ያለውን ይዘረዝርዳል ። ይህ ዝርዝር ምናልባት ረዛዊም ሊመስል ይቻላል ። ነገር ግን 'ወንዙ ፡ ድንጋይ ፡ ባህርዛፍ ፡ ገላውን የሚታጠብ ሰው' በሚሉትም ሊተካ ይችላል — ጨርሶ ከታሪኩ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት በሌላቸው ነገሮች ። የተራቁዉ ፍላጎት ደጀኑ ከባለታሪኩም ሆነ ከራሱ አጃያ ትርጉም እንዲኖረው ሳይሆን ፡ ባለታሪኩ ከእውነታ አለም እየወጣ መሆኑን ለእንባቢው ለመጠቀም ነው ።

ቅርፅ የማንኛውም አይነት ክፍና መባያና ተባይ መቀናበርና መዋደድ ነው ። ቅርፅ ፡ መባያው ለተባዩ ስም መሆኖ መገኘት ነው ። ቅርፅ ፡ የጥበቡ አካል አባሎች ተመጣጥነውና ተዋውደው ከመገኘታቸው የተነሳ ፡ 'እዚህ ላይ ቢጨመር ፡ እዚህ ላይ ቢቀነስ' ያለማሰናታቸው ነው ። ቅርፅ የማይነጣጠል ውህደት ነው ፤ የትልም ፡ የሀሳብ እና/ወይም ስሜት እና የምጣና ። ቅርፁ የተዋጣ ክፍና ሁሉ በሀሳብ ያንደረድራል ፤ ስሜትን ይቀስቅሳል ፤ አይንን ይማርካል ፡ '... በትንሽ ክብ ፊት ረጅም አፍንጫ ፤ በሞላላ ፊት የሸላ ግንባር ፤ በቀጭን እግር ላይ ክብደቱ የሚመነዝል የሰጋ ሽክም...' ያለበት አይነት አካል ስለማይመስል ። ቅርፅ የመጣኝነት ውጤት ነው ።

ቅርፅ የሚዘይደው ከቃላት ጀምሮ ሲመጠን ነው ። ስለሆነም በመጠኑም ቢሆን ስለ ቃላትና ስለ አረፍተ ነገር ሀብረትና ውህደት ከዚህ በፊት አብራርተናል ፤ ስለ ልዩ ልዩ አንቀጾችም እንዲሁ ። ስለዚህ ምጣናን (ሜካኒካዊ በሆነ መንገድ) ለማሳየት ያህል አንድ አንቀፅ ብቻ ጠቅሰን ወደ አጠቃላይ የቅርፅ አወጣጥ ማብራሪያ እንሸጋገራለን ።

'... ጣሊያኑ ሞተሩን ዘወረ ፤ እና ታዲያ ፡ እያንዳንዱ እነዚህ ትንንሽ ግለሰቦች እንሆነ ባንዴ ነፍስ ዘሩ — ሚማ ሰፊው ሚማ ቅጥቀጣ ፡ ብረት ሠረው ብረት ልምሽቃ ፡ ወታደሩ ሻምላ ውዝወዛ ፡ ወይዘርዋ ማራገቢያ ንስኅ ፡ አሳላፊው ጠርሙስ ከምበላ ፡ ምሁሩ መጽሐፍ ንብኅባ ፡ ገረዱቱ ወተት ምሻረጋ ፡ ንፋጉ ብር ቆጠራ — ተያያዙት ሥራቸውን — ባንዲት ሞተር ዝወራ ። አዎ ፡ አፍቃሪዉም በዚሁ ግፊት የፍቅሩን ከንፈሮች ተሳለመ! ማን ያውቃል ፡

በዚህ ያሻንጉሊት ትእዛዝን አንድ ቀላጅ — ተጠቆጣሪ — አንጀቱ እር እየጣቀ — እኛ የሰው ልጆች ሥራችን ምንም ይሁን ወይም መደበኛችን ፣ የቱን ያህልም ከባድ የቱን ያህልም ቀላል — ሁላችንም በአንድ መዘቃ የምንጨፍር መሆኑን እና በመከያውም ምንም ቋቂ ጠብ አንድ ማይ ልልን ሊያሳስብን ረልን እንደሆነ ሩጫ ሩጫ ሩጫ ጥድፈያ መዘቃው እስኪያቆም ፣ ሁሉም በያለበት እርጭ እስኪሉ ፣ አም መዘቃው አቆመ ፣ ወትወታው አክቶማ! — ታዲያ ንንሳ! የጫማ ሰፊው ጫማ ተሰፍቶ አላለቀም ፣ የብረት ቀጥቃጫ ብረት ተለምሽቆ ፣ የጦርመሱ ከምባዩ ብራንዲ አንድ ጫብታ አልጎደለም ፣ በአላቢዋም ባልዲ አንድ ጠብታ አልተጨመረም ፣ የገብጋባው ገንዘብ አንድ ሳንቲም አላደገም ፣ የምሁሩም ጥናት ያንኑ ገፅ አላሰፈም ፣ ሁሉም እዚያው ፣ ራሳቸውን በሰራ ጥድፈያው ፣ በደብታው ፣ በማካበቱ ፣ በማወቁ ከመብከንከናቸው በፊት ፣ በነበሩት ሁኔታ ላይ ነበሩ ፣ እጅግ የሚያሳዝነው ደግሞ አፍቃሪው በተለገሰው ከንፈር ደስታው ጨምሮ አልተገኘም...

ይህ ፅሁፍ ፣ አንቀፅን ሚዛናዊ ባልሆነ ድግግሞሽ የማመጣጠን ስልት ነው ። ደራሲው ፣ በመጀመሪያው ክፍል ተጠቃሾቹን አንድ ባንድ ይዘረዝራል ፣ በመጨረሻው ክፍል ግን ሁለቱን ይተዋቸዋል ፣ ወታደሩንና ወይዘሮቹን ። ፅሁፉ ስምም ሆኖ እንዲታይ እያንዳንዱን ዝርዝር በጫማ ሰፊው ጀምሮ በአፍቃሪው ይጨርሳል ። በዝርዝሩ ውስጥ ያሉትን ሌሎችን ግን በሌላ እቅድ መሰረት ያስልፋቸዋል ፣ ማለትም 1—2—5—6—7—8 የነበሩትን 1—2—5—7—8—6 በማድረግ ። ከዚያም እንደገና ‘በመልፋት ፣ በመደሰት ፣ በማካበት ፣ በማወቅ’ በማለት ያጠቃልላቸዋል ።

* ፒ. ሎሬንሶ ፣ የሶርን የስድ ፅሁፍ አቀራረብ (1945 እ.ኤ.አ.) ገጽ 180 ።

እንደምንመለከተው ተመጣጣኝነት እንዲኖር ማንኛውም ሁኔታ ፣ ጉዳይ ወይም ነገር በነበረበት ሁኔታ ሁል ጊዜ እንዳለ መደጋገም ወይም እኩል በኩል ተመዛዝኖ መገኘት የለበትም — ማለትም እንደ ሰው አካል — ግራና ቀኝ አይኖች የሚመሳሰሉ ፣ ግራና ቀኝ ጆሮች የሚመሳሰሉ ወዘተ... ስለዚህም ነው ደራሲው እየለዋወጠ 1—2—3—4—5—6—7—8 የነበረውን 1—2—5—6—7—8 ፣ 1—2—5—7—8—6 እና በመጨረሻም እንደገና በሌላ መንገድ በማስለፍ የተጠቀመው (ገጽ 17 (መ) የተጠቀመውን ግስርን ተመልከት ።) ይህ እንግዲህ ከቅርፅ መመጠኛው ስልቶች ውስጥ የሚዛናዊነት ስልት ነው ። ሌሎች ደግሞ የትልም ስልት (ከገጽ 267 እስከ 295 ተመልከት ።) ፣ የህሳብ እድገት ስልት (ከገጽ 363 እስከ 389 ተመልከት ።) የምስል ስልት በመባል ይታወቃሉ ። አንድ ኪነ-ፅሁፍ የሰመረ ቅርፅ እንዲኖረው በሁሉም መጠቀም ይኖርበታል ።

7.5.1 አጠቃላይ መርህ

በኪነ-ፅሁፍ ዝግጅት ውስጥ ሁለት አይነት የቅርፅ አወጣጥ ይታያል ። አንደኛው ፣ ሊባል የተፈለገው ይዘት በአጥጋቢ ሁኔታ እንዲባል ፣ ራሱ ይዘቱ የሚኖረው ውስጣዊ ቅርፅ ሲሆን ፣ ሌላው ደግሞ ፣ በአዲሱ ቅርፅ የተሰነዘረው ሀሳብ ተለሚነት እንዲኖረው በተለመዱ ነባር የቅርፅ አይነቶች — ማለትም በውጫዊ ቅርፅ የመጠቀም ስልት ነው ።

7.5.2 ውጫዊና ውስጣዊ ቅርፅ

(ሀ) ውጫዊ ቅርፅ

በውጫዊው ቅርፅ ረገድ ሁላችንም የምናውቃቸው ሊምብዛም የማይለወጡ ቅርፆች አሉ ፣ ሲያ

ያዝ የመጣውን ልምድ በመከተል የሚሰራባቸው
—ባለ ሶስት ፡ ባለ አምስት እና ባለ ሰባት ክፍል
ቅርቦች እና የመሳሰሉት ። ለጭምር ፅሁፍ ከተራ
ድርሰት ጀምሮ የሚሰራበት ባለሶስት ክፍል ቅርፅ
(መግቢያ-ማበልፀጊያ-መደምደሚያ) ሲሆን ፡ ለረጃ
ጅም ደግሞ ባለ አምስትና ባለ ሶስት ክፍል ቅርፅ
ነው ። ባለ-ሁለት ፡ ባለ አራት ፡ ባለ ስድስት ወዘተ...
ግን እምብዛም አይሰራባቸውም ። ቢሰራባቸውም ፤
ካለማመቻቸው የተነሳ ታዋቂ ፅሁፍ አላተረፉም ።

(ለ) ውስጣዊ ቅርፅ

በውስጣዊ ቅርፅ ረገድ ፡ በነበረው ላይ አንጻ
ንድ ጭማሪ ወይም ቅናሽ ከማድረግ በስተቀር ፣
ጨርሶ አዲስ የሆነ ቅርፅ ማምጣቱ ያዳግታል ።
የቃላት አገባብን ፡ የአረፍተ ነገር አወቃቀርን ፡
የአንቀፅ አቀራረብን የመሳሰሉት ፡ እንደ ባህሉና
እንደየቋንቋው እድገት የተለያዩ ቢመስልም ፤
እምብዛም ለውጥ አያሳዩም ። አልፎ አልፎ እንደ
ሚታየው ‘አለ ቢባል’ ፡ ምናልባት በዋናዎች የማ
ቅረቢያ ሰልቶች ላይ ነው ፤ ለምሳሌ ፡ በኪነ-ፅሁፍ
ውስጥ ፡ በሀተታና በጭውውት አቀራረብ ረገድ ፡
በባለታሪክና በደጀን አቀራረብ ረገድ ፡ በተራኪና
በፅሁፍ ፡ ግምባር አቀራረብ ረገድና በመሳሰሉት ።
ባጠቃላይ ግን፤እነዚህን ሁሉ ጨርሶ ደምስሶ አዲስ
ውስጣዊ ለውጥ ያመጣ የለም—አዲስ ስሜት አመ
ንጭ ውስጣዊ ቅርቦችን መፍጠሩ ሳይሆን፤ማለማ
መዱጊዜ በመፍጀቱ ምክንያት ይሆን ፤ አዲሶቹን
ቅርቦች የተፈጥሯቸውን አባላት እድርጓን ለመቀበል
ጊዜ አመጣሽ መሆናቸውን መርላት ስለሚኖርብን?

7.5.3 የአጭርና የረጅም ኪነ-ፅሁፍ ንድፋዊ ማስረጃ ፤

አጭር ንድፋዊ ማስረጃ

ይህ ንድፋዊ ማስረጃ ሰባት ጥናቶች ይኖሩታል፤ በቅ
ርፅ አገንባብ ስልትም ፡ ከፍሎቹን ፡ 1—2—3—4—
5—6—7 ብለን በአሀዝ ብናመለክታቸው ፡
በንደሎ ቁጥር የተመለከቱት 1—3—5—7 በቅ
ርፁ አቢይ ክፍልነታቸው ፡ የፅሁፉ ታሪክ ተከታ
ታይነት የሚገኝባቸው ናቸው ፤ በሙሉ ቁጥር
የተመለከቱት ደግሞ ፡ 2—4—6 በንኡስ ክፍልነ
ታቸው ፡ የታሪኩ ሂደት የሚቋረጥባቸው ፡ መዳረጊ
ያዎችን አመቻችዎች ይሆናሉ ማለት ነው ። ይህንን
በአሀዝ የተጠቀሰውን በቃላት እንመልከተው ፤

1ኛ ክፍል ፡ በዚህ ክፍል የታሪኩን ሚጻ ያዘጋጃል ፤
ባለታሪኮችን ከማስተዋወቅ ጭምር (መግቢያ) ።

አጅ ፡

‘የሀብታም ልጅ የሆነ ኤፍሬም የሚባል የሀያ
አመት ወጣት ከሀረር አዲስ አበባ ለትምህርት
መጥቶ ማራቶን ሆስቴል ውስጥ አንድ ክፍል ተከ
ራይቶ ይገባል ። እሆስቴሉ አጠገብ በሚገኝ ሺላ
ግቢ አንዲት ውብ ልጅ ያያል ፤ ውበቷም ይሰ
በዋል...’

2ኛ ክፍል ፡ በዚህ ክፍል ለታሪኩ ደጋፊ የሚሆኑ መዳ
ረጊያዎች (ንኡስ ድርጊያዎች ፡ ባለታሪኮችና ደጀ
ኖች ጭምር) ይብራራሉ ። የታሪኩ ሂደት ድርጊያ
ያቀጣል ፤

አጅ :

‘ኤፍሬም ሀረር አስተማሪው የነበረውን መምህር አዳፍሬን ለመጠየቅ ይሄዳል ። እዚያም በጭው ውታቸው ወቅት ማራቶን ሆስቴል ማረፉን ይገልፅለታል ። አዳፍሬ እሆስቴሉ ስር በሺላውስጥ ስልሚኖረው ሰው ያጫውተዋል ፤ ሱስ የሚያሲዙ እያች ከገጠር እያስመጣ ወጣቶችን እንደሚበክልና የወለዳት ልጁንም ለዚህ አላማ እንደሚጠቀምባት በአዳፍሬና በሰውዬው መካከል በዚህ የተነሳ ቂም በቀል እንዳለ በትንሹ ይገለጻል ።’

3ኛ ክፍል ፤ በዚህ ክፍል የታሪኩ ሀረግ እንደገና ይመዘዛል (አቢይ ድርጊያ) ፤

አጅ :

‘ኤፍሬም ልጅቷን (ስሟ ብርቱካን ይባላል) በእጥር ላይ ያነጋግራታል ፤ ይተዋወቃሉ ፤ ይጨዋወቃሉ ፤ በሌላ ጊዜ እቤቷ ትጋብዘዋለች ። ኤፍሬም ብርቱካንን እየወደዳት ይሄዳል ፤ ሊዳብባት ፤ የራሱ ሊያረጋት ይችላል ።’

4ኛ ክፍል ፤ በዚህ ክፍል ታሪኩ እንደገና ያቆማል ፤ (መዳረጊያና ንኡስ ድርጊያ)

አጅ :

‘መምህር አዳፍሬ ፡ ኤፍሬም ሆስቴል ይመጣል ። ኤፍሬም ከብርቱካን ጋር የተያያዘው ገዳና አደገኛ ነቱን ፤ ሰውዬው በእርግጥ እፅ እንደሚያሰራጭ እንደሚያውቅና በየጊዜው ገጠር የሚሄደውም እፁን ለማምጣት መሆኑን ፤ ከፖሊስም ጋር በመተባበር እጅ ከፍንጅ ሰውዬውን የሚያሲዝቡት ጊዜ ሩቅ እንደማይሆን ይገልፅለታል ።’

5ኛ ክፍል ፤ የታሪኩ ሀረግ እንደገና ይላባባል (አቢይ ድርጊያ) ፤

አጅ :

‘ኤፍሬም እብርቱካን ቤት ይሄዳል ። ስለ ራሷ ፤ ስለ ቤተሰቧ ታጫውተዋለች ፤ ፍላጎቷን ፤ ህልሟን ትገልፅለታለች ። እዚያው ወቅት ያመሻሻል ። በመጨረሻ አብረው እፁን በማጨስ አዲስ የህልም አለም ያያሉ ። ኤፍሬም ፤ በእርግጥ ፍቅር የያዘው ይመስለዋል ።’

6ኛ ክፍል ፤ ለሰባተኛ ጊዜ የታሪኩ ሂደት ይገታል (መዳረጊያና ንኡስ ድርጊያ) ።

አጅ :

‘ኤፍሬም ለመምህር አዳፍሬ ቤት ይሄዳል ። ሁኔታውን ያጫውተዋል ። እፁን በሚመለከት ግን አንዳችም ነገር እንዳላየ ይነግረዋል ። ለማንኛውም መምህሩ ስለ እፁ አደገኛነትና እንዲያጨስ እንኳ ቢጠየቅ ወደ ሳምባው እንዳይስበው ይመክረዋል ፤ በከንፈሩ ላይ አዳዲስ ለውጦችን ስለተመለከተ ። ልጅቷንም ቢተዋት እንደሚሻልና ሀይወቱን እንደምታበላሽበት ፤ እንደማትሆነውም ይገልፅለታል ።’

7ኛ ክፍል ፤ ለመጨረሻ ጊዜ የታሪኩ ሀረግ መቋጠሪያውን ያገኛል (አቢይ ድርጊያ — መደምደሚያ) ፤

አጅ :

‘እንድ ቀን መምህር አዳፍሬ ፤ ኤፍሬምን እነብር

ቴካን ቤት ሲገባ ያየዋል፤ የብርቱካን አባት በቅርቡ እገጠር ሄዶ መጥቷል። ከፖሊሶች ጋር በመተባበር ቤቱን እንዲከበብ ያደርጋል። ባለቤትዬው ቤቱ እንደ ተከበበ ያያል። ኤፍሬምን በስርቆሽ በር ሲያስወጣው ፖሊሶች ያያሉ። ኤፍሬም እንዲቆም ሲጠየቅ ይሸሻል። በሚሮጥበት ጊዜ ጥይት ይተኮሳል። ልጅቷ ትሰማና ትከተላለች፤ ድንገት ሯጭ መኪና ያገኛትና ገጭቶ ይገድላታል።

ይህ እንግዲህ ሰባት ክፍል ያለው የታሪክ ቅርፅ ነው። በአቢይ ክፍሎቹ የኤፍሬምንና የብርቱካንን ፍቅር ደረጃ በደረጃ ይተርካል፤ አንድ ነጠላ ትልም መሆኑ ነው። በንኡስ ክፍሎቹ ደግሞ የኤፍሬምንና የመምህሩን ግንኙነት ይገልጻል። በተጨማሪም፣ ቀስ በቀስ ሰውዬውን ታሪኩ ውስጥ ያስገባዋል። በመግባቱም የልጅቷ ሞት ምክንያት ይሆናል፤ ቂም በቀሉ ይሰካለታል። ይኸኛው ደግሞ፣ ሌላው ነጠላ ትልም ነው። ውስብስብ እንዲሆን ቢያስፈልግ ሁለቱ ትልሞች ለአንድ አላማ መቋጨት አለባቸው።

ረጅም ገድፋዊ ማስረጃ

ይህንኑ ባለሰባት ክፍል ቅርፅ ለረጅም ልቦለድም ለማዋል ይቻላል። ለምሳሌ እንደሚከተለው በመከፋፈል፤

1ኛ ክፍል

(ሀ) } ሶስት ክፍል
(ለ) } መግቢያ
(መ) }

2ኛ ክፍል

(ሀ) }
(ለ) } አምስት ክፍል
(መ) } መዳረጊያዎችና
(ሰ) } ንኡሳን ድርጊያዎች
(ረ) }

3ኛ ክፍል

(ሀ) } ሶስት ክፍል
(ለ) } አበይት ድርጊ
(መ) } ያዎች

4ኛ ክፍል

(ሀ) } ሁለት ክፍል
(ለ) } መዳረጊያዎችና
(መ) } ንኡሳን ድርጊያዎች

5ኛ ክፍል

(ሀ) } ሶስት ክፍል
(ለ) } አበይት ድርጊ
(መ) } ያዎች

6ኛ ክፍል

(ሀ) } አምስት ክፍል
(ለ) } መዳረጊያዎችና
(መ) } ንኡሳን ድርጊ
(ሰ) } ያዎች
(ረ) }

7ኛ ክፍል

(ሀ) } ሶስት ክፍል
(ለ) } መደምደሚያ
(መ) }

ሚዛን — 3 : 5 : 3/2 : 3 : 5 : 3

ለረጅምም ሆነ ለአጭር ልቦለድ በአብዛኛው የሚሰራበት አምስት ክፍሎች ያለው ቅርፅ ነው።

እዚህ ላይ ልናጫነው የሚገባ መሰረታዊ ነጥብ አለ ። ቅርፅን ፣ መግቢያው በዚህን ያህል አንቀፅ ፣ ግበልፀጊያው በዚህን ያህል ፣ መደምደሚያውን ደግሞ በዚህ ግበልፀጊ ትችላለህ የሚል ሀግ ሊወጣ እንደማይችል መገንዘብ ያቻላል ። የሚወስነው እያንዳንዱ የድርሰት ይዘት ነው ። ስለዚህ በሶስት ፣ በአምስት ወይም በሰባት የተከፈለ ቅርፅ በምንመርጥት ወቅት መንደርደሪያዎቹ ጥያቄዎች የሚከተለውን አይነት ሊሆኑ ይገባል ፤

— መግቢያው ለትረካው መንደርደሪያ የሚያመቹ ብቁ ነጥቦችን ሁሉ ይሰጣል አይሰጥም? በማያስፈልጉና ሀሳብን ባልሆነ መንገድ በሚያዘምቱ ነጥቦች ተጨናንቋል ፣ አልተጨናነቀም?

— የትረካው አቢይ ጉንጉን የድርጊያውን እድገት አስፈላጊ ደረጃዎች ያቀርባል ፣ አያቀርብም? ወይስ አቢይ ጉንጉን እድገት በማይጨምሩ ነጥቦች በማጨናነቅ አንባቢን ያደናግራል?

— መደምደሚያውስ? የትረካውን መልእክት ግልፅ የሚያደርጉ (በውስጡ ታዋቂነትም ሆነ በግልፅ) በቂ ነጥቦችን ይዟል ፣ አልያዘም? መልእክቱን አጨልሞታል ፣ የማያስፈልጉ ነጥቦችን በመጨመር?

ባጠቃላይ ቅርፁ ለትረካው እንዲያመች ሆኖ መዘጋጀት ይኖርበታል ።

7.6 የአፃፃፍ ዘዩ

በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ዘዩ ሲባል ፣ የሀሳብ ፣ የሁኔታና የድርጊያ አባባል ስልት ማለት ነው ። ዘዩ ፣ ይዘትን ማስባሰቢያና ትርጉም መስጫ ቅርፅ ነው ፣ የሚባለውና አባ

ባሉ የሚጥሩበት ነው ዘዩ ፣ እንደየራሱ ጉግግር ውሉ ያለ ያያል ። ከራሱነት ጋር የተዋሀደ የራስ የሆነ እነጋገር እንገላ ሁሉ የራሱ የሆነ አፃፃፍም አለ ። በራሱ የቃላት አመራረጥና የአረፍተ ነገር አሰካክ የቀረበ ሀሳብ ፣ በሌላ የቃላት አመራረጥና የአረፍተ ነገር አሰካክ ሲተካ መልእክቱ ያው አይሆንም ። አዳማጭ ወይም አንባቢው ከአባባሉ የሚረዳው የተባለውን ሀሳብ ብቻ ሳይሆን አባባሉ የተባለበት መንገድ የሚኖሩትን ተዛማጅና ዘማች ትርጉሞች ጭምር ነው ። ዘዩው የይዘቱ እካል ነው ።

ዘዩ እንደ ፀሀፊው ግብና ዘዩው ለይዘቱ እንደሚኖረው አስፈላጊነት ይለያያል ። ስሜት የመፍጠር ፣ ስእልን የመከሰት ፣ ወይይትን አካሄዶ የማሳመን ግብ አለ ። ሀሳብን ወይም ጭብጥን በቀጥታ በማቅረብ የሚደረግ የማብራራት ፣ የመተንተን ፣ የመግለፅ ሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ ግብ አለ ። በመጀመሪያው በተመለከተው የኪነ ፅሁፍ ግብ ውስጥ ዘዩና ይዘት አኩል አግባብና ዋጋ አላቸው ። እንዲያውም እንዳንዴ ፣ በአብዛኛው ፣ በዘዩው ብቻ ታውቆ የሚኖር ኪነ-ፅሁፍ ይታያል ። እንዲህ አይነቱ ፅሁፍ ፣ ታዋሽነቱን ከሚያበሰሩት ውስጥ በዚህ መመሪያ ውስጥ እንደ ተመለከቱት አይነት ፣ በተለያዩ የአቀራረብ ተክኒኮች ይጠቀማል ። ከቀጥታ አገላለፅም አሻራ የሚኖረው የሚያጋባ አይነቱን ይመርጣል ። ፅሁፉ የሚዘጋጀው ፍሬነገርን ለማስተላለፍ ብቻ ሳይሆን ፣ አንባቢው በሚኖረው አስተዳደግ ፣ ትምህርትና ልምድ መሰረት በሀሳብ እየተንደረደረና ከሀሳቡ የጉደለውን እየሞላ እንዲያነበውም ጭምር ስለሆነ ፣ በአብዛኛው ደጋግመው ሲያነቡት አዳዲስ ስሜቶችን ይሰጣል ፤ ያልታዩ ሁኔታዎችን ይከስታል ። በሁለተኛው በተመለከተው የሳይንስ ፅሁፍ ግን ፣ ከመባያው ዘዩ ይልቅ ተባዩ (ይዘቱ)

የሰለጠነ አገልግሎት ጥጋ አለው። እሻሻላችኋል ግራ የሚያጋባ
አይነት አገልግሎት፤ እንደ ጉድለት ስለሚቆጠር አቀራረቡ
ቀጥታዊ ግልፅ ነው። አንባቢ በህሳብ እየተገደረደረ
ለሚያደራው ሀሳብ እምብዛም ቦታ የለውም። በአንዳንድ
የኪነ-ፅሁፍ ቴክኒኮች ቢጠቀምም፤ ፅሁፉ ለስሜት ከሳች
ነት የተዘጋጀ ሰላልሆነ፤ ከፍሬ ነገሩ በስተቀር፤ ታዋቅ
ነት የለውም። ሀሳቡም ተጠቃሎ ለመቅረብ የሚችል
በመሆኑም ፍሬነገሩ እስከ ታወቀ ድረስ ደጋግሞ ማን
በብ አያስፈልገውም። ባጠቃላይ ግልፅነት ያለው የሳይ
ንስ ፅሁፍም ሆነ አንገገ፤ እሳማኝና ታዋቅ ኪነ-ፅሁፍ
የየራሳቸው የሆነ የአፃፃፍ ዘዬ አላቸው።

በዚህ መመሪያ ውስጥ እንደ ተመለከቱት አይነት
ልዩ ልዩ የኪነ-ፅሁፍ ቴክኒኮችን በማመልከት የአፃፃፍን
ዘዬ ወደ ተመሳሳሪ አቅጣጫ ለመምራት አይቻልም፤
ከአንዱ ቴክኒክ ይኸንና ይኸን ያህል፤ ከሌላው ደግሞ፤
ያንና ያንን ያህል ለክተህ በመውሰድ አቀናብር በማለት።
እያንዳንዱንም የተሰያየ ዘዬ እንዲህ እንዲህ መሆን አለ
በት ብሎ መወሰን አይቻልም፤ በመሰረቱ ዘዬው ከይዘቱ
ጋር ስለሚገኝ። ስለዚህ፤ ዘዬ ይዘትን ጥርት አድርጎ ማወ
ቅን ይጠይቃል። ይዘት በግልፅ ከታወቀ፤ ዘዬው በቀላሉ
ይከሰታል።

ዋና ዋና ብለን የገመትናቸውን የፅሁፍ ጥበብ ስል
ቶች ከነመግለጫቸው፤ ማብራሪያቸውና ማስረጃቸው ጋር
ለማቅረብ ሞክረናል። ለወደፊቱ በትረካ ሂደት ሞተርነት
ስለሚያገለግሉት — ንፅፅር፤ ድምጽምታ፤ ሚዛናዊነት፤
ጠቋሚነት፤ ውጥረት መፈንጠቂያ ዘዴዎች እናቀርባለን።
ለጊዜው ከዚህ የፅሁፍ መመሪያ ውስጥ የተመለከቱትን ነጥ
ቦች ያለባሰባል ብለን በመገመት፤ የሚከተለውን መውጫ*
አቅርበንላችኋል፤ ለመግቢያው ሚዛናዊነትን በመስጠት።

ማጠቃለያ ትረካ ከነመግለጫው

«አንዳርጌ፤ አስራ ሁለት አመት የሆነው ድሃ ልጅ፤
ከቡችላነቱ ጀምሮ ያሳደገውንና የሚወደውን ሶለግ ውሻ
ውን ለመሸጥ ተገደደ፤ በሁለት ምክንያቶች የተነሳ። አን
ደኛ፤ እንዲህ አይነቱን ግዙፍ ውሻ መቀለብ ባለመቻሉ።
ሁለተኛ፤ እጎረቤቱ የሚኖረውን ህብታም ሰው ልጅ ካስ
ደነገጠበት በኋላ እንድ ቀን አንዱ በመርዝ ይገድልብኛል
የሚል ስጋት ስለ አደረበት።»

ይህ ፅሁፍ የድርጊያ አንቀፅ ነው፤ ልጁ ውሻውን
የመሸጡ። ፅሁፉ የተረፈውም እድርጊያው ያደረሱትን
ሁኔታዎች በጊዜ ገደብ እየተረኩ(አንባቢው ጉዳዩን፤ ሁኔ
ታዎቹ በተፈፀሙበት ቅደም ተከተል እየኖረው እንዲ
ሄድ በማድረግ) በማሳየት ላይ ሳይሆን፤ የድርጊያውን መነ
ሾሞች (ውሻውን እንዲሸጥ ያደረጉትን ምክንያቶች) እና

* በተለይ የትረካው ትልም (በክፍል) እና የትረካው መልእክት መግለጫ
ዎች፤ ከልንስ ብሩክስ እና ሮበርት ዋረን ከ1947፤ ዘመናዊ ለመርቂያ ጽንሰ-
ሐሳብ የርከ 1961 (እ.ኤ.አ.)፤ ከ190—197 የተውጣጣ ነው። ውርሰ
ትርጉም — በዳኛቸው ወርቁ።

በድርጊያው ምን ለማድረግ እንደ ተሞከረ በመግለፅ ላይ ነው። ፅሁፉን ለወጥ አድርገን በመፃፍ ደግሞ እንመልከተው፡

«አንዳርጌ፡ ከቡችላነቱ ጀምሮ ያሳደገው ሰለግ ውጭ ነበረው። በጣም ይወደው ነበር። ነገር ግን ከስራው ስለ ተባረረ ለውሻው ተገቢውን ምግብ ሊገዛለት አልቻለም። ከዚያ ደግሞ፡ ይባስ ብሎ፡ ውሻው የአንድ ጎረቤቱ የሆነ ሀብታም ሰው ልጅ አስደነገጠበት፡ የዳቦ ጉርማጅ ሲበላ አግኝቶ። አንዱ በመርዝ ይገድልብኛል ብሎ ሲጋ፡ አንዳርጌ... እና ውሻውን ሸጠው።»

በዚህም እንደ በፊቱ የድርጊያው መነሾዎች ተሰጥተዋል። ግን አሁን በተለየ ሁኔታ በድርጊያው እንቅስቃሴ ውስጥ ታቅፈዋል። በመጀመሪያ ላይ አንዳርጌ በሁለት ምክንያቶች የተነሳ ውሻውን ሸጠ ብለን በፃፍንበት ወቅት የትረካን አተራረክ የሚወስነውን ጠባይ — ትረካን በጊዜ ገደብ ማንቀሳቀስን — ጥሰናል፤ ራሱን ተከታታይ ድርጊያውን ሳይሆን የድርጊያውን መነሾዎች እንደ ዋና የፅሁፉ ጉዳዮች አድርገን በመውለዳችን። የመጀመሪያው ፅሁፍ ድርጊያውን ባስከተሉት ምክንያቶች ላይ በማተኮሩ በአብዛሃኛው ገላጭ ነው፤ አንዳርጌ ለምን ውሻውን እንደ ሸጠ ይገልፃል። ሁለተኛው ደግሞ፡ የጊዜን ሂደት ተከትሎ ሁነቶችን እንዳመጣጣቸው በማቅረብ ስለተቀናበረ በአብዛኛው ተራኪ ነው፤ በጊዜ ገደብ ወስኖ ምን ምን እንደ ተደረገ ይነግረናል። ስለ ታሪኩ አይደለም የሚነግረን፤ ታሪኩን ራሱን ነው። ትረካ፡ አሁን እየተከናወነ ያለ አይነት ስሜት ነው መፍጠር ያለበት፤ እፈታችን እየተደረገ እያየነው፡ እኛም በመንፈስ እየተካፈልንበት፤ ፍላጎታችንን እንዲያም ሲል ድጋፋችንን እያከልንበት የምናጠነው አይነት።

ሆኖም፡ ከላይ የጠቀስነው ትረካ አጥጋቢ አይደለም፤ ተራና ያልተሟላ ትረካ ነው። በመጀመሪያ፡ ራሱን የቻለ ሁነታና መዳረጊያ ይዟል ለማለት አይቻልም። ሁነታና መዳረጊያ ተቀናጅተው አሁን እየተከናወነ ያለ እንዲመስለን የሚያደርግ ባህሪ የለውም። ምንም ብዛም በሀሳብ የሚያንደረድሩ ጥቃቅን ዝርዝሮች የሉበትም። በሌላ በኩል ደግሞ፡ በትረካው ምን ለማለት እንደ ተፈለገ አናውቅም። ነጥቡ አይታይም።

ትረካውን እንደገና እንፃፈው፤

1. «አንዳርጌ እከሌን የማይሉት ትንሽ ልጅ ነበር፤ እመርከቶ አሜሪካን ሰፈር ከሚኖሩት ሌሎች ልጆች እም ብዛም የማይለይ። ፊቱ ልዩፍ አይነት፤ ምንም አይነት መለያ የሌለው፤ አይኖቹ ጥቁርም የማይባሉ፤ ቡናማም የማይባሉ፤ ደብዛዛ አይነት አፈርቻ፤ ሌላው ቀርቶ ፀጉሩ ሳይቀር ከርዳዳና ኩርንችት አይነት የነበረ። ልብሶቹም፡ መጨቅጨቂያ የሚመስሉ ውራጆችና የተጣጣፉ ነበሩ፤ የሰፈሩ ልጆች ከሚለብሷቸው የማይለዩ። መኖሪያውም እንዲሁ ከሌሎች የማይለይ፤ በዝርግ በርሜል የተከደነ፤ ጣሪያቸውና ግድግዳዎቻቸው በጋንዳ የተማገሩ፤ የዘይት ቆርቆሮ ቅጥልጥሎች በታጀቡበትና መተላለፊያቸው በቁሻሻ ከምር በተከለከለ ሰፈር፤ ጭራሽ የተሰፋ ውጋጋን አልነበረውም ህይወቱ። በዚያ ላይ አባቱ ነገናዛ፤ አቅመ ደካማና ጠበኛ የነበረ፤ እናቱ የሰቃይ ኑርዋን አሜን ብላ የተቀበለች ምስኪን፤ ወንድሙ ምን ጊዜም የማይፀዳው፤ የትንኮል ሳቅ የማይለየው፤ ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር አሰሳ በማይወጣበት ጊዜ አንዳርጌን በማስቃየት የሚደሰት፤ መቆራረያ በሚመስል የጣቱ ቋር በማጋጨት። ሆኖም ይህ እኛ ፈረደው። ይኸ ህይወቱ እንደ ማንኛዎቹም አብዛኛዎቹ

ልጆች ነበር ። አንዳርጌን የተለየ ያደረገው ለሎች ውሻው ነበር ።

2. «በአንድ ወቅት፣ ከሁለት አመት በፊት — አስር አመቱን ባከበረበት በክረምት ውስጥ — አንድ ውሻ አገኘ ። ውሻው በጊዜው ገና ቡችላ ስለ ነበር፣ ጥውልግልግ ያለና ችጋር የያዘው፣ ያለ አቅሙ የተሸከማቸው የእግሮቹ መዳፎች የሚመነዝሉት አይነት ሲሆን፣ በጊዜው እየቦታው እት ቆለለው እቆሻሻ ከምር ውስጥ እያነፈነፈ ይቆፋፍር ነበር ።

3. «በዚያን ጊዜ ማንም ሰው እንደዚህ ሽንጣምና ጉልበታም ሆኖ ያድጋል ብሎ ያሰበ አልነበረም፤ እንዲህ አሁን አንበሳ ሊያክል ።

4. «አንዳርጌ እቤቱ አመጣው ። ቤተሰቡ በውሻው ላይ የሚያሳየውን ቅዋሜ፣ ፈዝና ልግጫ፣ አልፎ አልፎም እርግጫ ተቋቋመለት፤ 'እኔ ራሴ እመገባለሁ' በማለት፤ እኔ ራሴ ለፍቼ በማመጣው ገንዘብ ከምገዛለት ምግብ ውጪ የእናንተን ምግብ ጭራሽ አይቀምስም' አንዳለውም ቃሉን ጠበቀ ። እንጩት መሰንጠቂያ ቤት ስራ ያዘ ። ደከመኝ፣ ታከተኝ ብሎ የማይሰራው ስራ አልነበረም ለውሻው ሲልህ ትልቁ ተስፋው ሲመሽ ወደ ቤቱ ተመልሶ ከሸቀጥ መጠረቂያ ጣውላዎች አገጣጥሞ በሰራለት የውሻ ቤት አጠገብ ተቀምጦ፣ መስሎ የኔ መስሎ እያለ ባወጣለት ስም በማንቆሻበል ያመጣለትን ስጋ ሲበላ ማየቱ ነበር ... »

ለምሳሌ ትረካውን በዚህ አይነት ብንጀምር፣ መጀመሪያ በቀረበው ላይ ብዙ ዝርዝሮች ጨምረናል ። አሁን፣ ውሻው ለአንዳርጌ ለምን እጅግ አስፈላጊ እንደሆነ አውቀናል ። እርግጥ በዚህ ነጥብ ላይ ቀጥታ የተጻፈ እስተሳሰብ የለም ። ቢሆንም፣ አንዳርጌ ብቸኛና ፍቅር የሌለበት ህይወት ስለሚኖር፣ ውሻው፣ ልጁ በተፈጥሮው የሚ

ለማውን ጓደኝነትና ፍቅር ለማጥፋት ያለውን ፍላጎት የሚያሟላለት መሆኑን ማየት አያዳግተንም ። በዚህም አንዳርጌ ለውሻው ለሚያደርገው ድካም ሁሉ ምክንያት እንደነበረው እናያለን፤ የህይወቱ ማእከል በመሆኑ ። በሌላ አነጋገር፣ በሀሳብ በመንደርደር አንዳርጌ የነበረበትን የአእምሮ ሁኔታ እንገነዘባለን ። በዚህኛው ፅሁፍ፣ አንዳርጌ ለውሻው የነበረው ቅርበትና ምክንያቱ አሁን እንደገለፅ ነው፤ በአስረጅነት፣ እንደ ገላጭ ሆኖ ነው የቀረበው ። ሆኖም ይህ ገላጭ አካል፣ በራሱ በትረካው ውስጥ በተገኘነት ሁኔታዎች መዳረጊያዎች ውስጥ ተውጧል፤ ለላብቻው አላፈጠጠም ። በተመሳሳይ ሁኔታም፣ በትረካው ውስጥ የተሸረቡት ትናንሽ ምስል መከሰቻዎች የቀረቡት ትእይንቱንና አንዳርጌን በግልፅ እንድናያቸው በመርዳት ተፈላጊው ስሜት እንዲቀሰቅሱበት ለማድረግ ጭምር ነው እንጂ በመስተዋታዊ አንቀፅነት ስእል እንዲሰሉ ብቻ አይደለም ።

እዚህ ላይ በግልፅ መታወቅ ያለበት፣ ትረካ የአንድን ህይወት ሂደት ሙሉነት እንዲሰማን ለማድረግ የሚቀርብ መሆኑ ነው፤ እንድናይ፣ እንድንሰማ፣ ስሜታችን እንዲቀሰቅስ እና ሁኔታውና መዳረጊያው የሚቋጩበትን እንዲገባን ለማድረግ ። መስተዋታዊ ፅሁፍ ብቻውን የሁኔታውን ጥቂት ገፅታዎች እንድናይ ወይም እንድንሰማ ሊያደርግ ይችላል ። ገላጭ ፅሁፍ ደግሞ የሁኔታውንና የመዳረጊያውን ትርጉም፣ መነሻና ውጤት እንዲገባን ያደርጋል ። ይሁን እንጂ፣ ትረካ ሙሉ በሙሉ አጥጋቢ እንዲሆን፣ ሁኔታዎችና መዳረጊያዎች በመስተዋታዊና በገላጭ ፅሁፍ አቀራረብ ዘዴዎች ተዋውደው የተገኙበትና፣ በትረካው የሚገለፀውን ህይወት በመኖር ላይ እንዳለን ሆኖ እንዲሰማን ለማድረግ የሚያስችል መሆን አለበት ።

ትረካውን እንተተላ 1

5. «ሁለቱ አመታት ሌሎችም ለውጦች ታይተዋል፤ በስራው ረገድ ከሳጋቱ ሰብሳቢነት ወደ ሳጋቱ ጭግረነት፤ ከሳጋቱ ጭግረነት ወደ ሳጋቱ አከፋፋይነት ደረጃ ለመድረስ በቅጽል፤ እንዳርጌ በተለይ ሳጋቱ በየጀንያው በሚጻጸፍበት ጊዜ፤ የየጀንባኞችን ቅጥልጥልና ድረቶች የሆኑ ጀንያዎች ይደዛሉ ተብሎ በሚገመተው ሳጋቱ መጠን እየለዩ መደልደሉ፤ ለግማሽ አመት ያህልም ቢሆን፤ የእንዳርጌ የሰራ ድርሻ ስለ ነበር፤ ደንበኞቹ እንደሚሰጡት ጉርሻና እንደ ወዳጅነታቸው እያየ የሚገለገልበት የገቢ ምንቁ ሆኖለታል። ደምወዙም ከአስራ አምስት ብር ወደ አርባ አምስት ብር አድጎለታል፤ በዚህ ወቅት፤ እንዲያውም ባንድ ዘመን፤ እንደ ግንኛውም ሌላ ሰው፤ ከድርጅቱ ሳጋቱ በጅምላ እየገዛ በሚኖርበት አካባቢ መቸርቸር ጀምሮ ስለነበር፤ የወር ገቢው እስከ ስድሳና ሰባ ብር ደርሶ ነበር። መስሎም ታዲያ፤ እነዚህ አጋጣሚዎች ሊያስገኙ በቻሉት ድጋፍ ጭምር ነበር እንዲያ ጌዳገና እያማረበት የተመዘዘው። እንዳርጌ ከሚያገኘው የገንዘብ ጉርሻ ሌላ፤ በተለይ ሆኖለታል ቤት ካላቸው አንዳንድ የሳጋቱ ደንበኞች የሚገኘው የምግብ ትርፍራፈ ድጋፍ በተላሉ የሚገመት አልነበረም።

6. «እና፤ ይብዛም ይኛሰ ሰራው የሚረዳቸውን ጥቅም ሰላ ስገኘለት፤ በትጋት ነበር የተያያዘው፤ እንዳርጌ። ብዙ እንጂ ሲገኝ ብዙ ሳጋቱ ይኖራል። ብዙ ሳጋቱ ሲኖር በየጀንያው የመሙላቱ ስራ ይኖራል። ብዙ እንጂ ብዙ ደግሞ፤ ብዙ ሳጋቱም አይኖርም። ብዙ ሳጋቱ ከሌለም ብዙ ስራ አይኖርም። ሆኖም ቀኖች እየነገዱ ነው፤ በሰራም ባይሰራም።

7. «እንዳርጌ በአኗኗሩ እምብዛም ለውጥ አላሳየም፤ የአለት በአለት ድርጊቱም ያው እንደ ሰፈሩ ልጆች ነበር፤ እስከበሱም ጭምር። ምናልባት አዘወትሮ በሚሰብሰው ጥቁር ቆዳ መሳይ ጃኬት ካልሆነ በስተቀር። እሱም ቢሆን ገጣባ የሚያጠቃው ያህያ ጀርባ ምስክር፤ በየቦታው ተገጣጥቦ። እና ደግሞ በፊት፤ እንደ ጌሎቹ ልጆች አፈርማና ሻካራ ቢመስልም፤ ገራምነቱ፤ ለሳሳ ብርሃን እሚፈነጥቁ ደንሴ አይኖቹ ውስጥ መታየቱ።

8. «... 'አም፤ እንደምታየው የሰራ እንቅስቃሴው እየቀነሰ እየቀነሰ ነው የሄደው... እንጂ ሲገኝ ማድረቂያ ማጣት፤ ማድረቂያ ሲገኝ የእንጂ መጥፋት፤ እንጂ ማድረቂያውም ሲገኝ ገበያው መዳፈን... ' እያለ ችግሩን አስቀድሞ በመደርደር ነበር፤ ከስራ መሰናበቱን የገለፀለት አሰሪው።

9. «በጣውላ ግድግዳና በሽንሽን ቆርቆሮ ጣራ ተለይቶ፤ እግቧ ሲገቡ፤ በስተቀኝ ጥግ ላይ ከተሸጉጠ ኪወስክ ውስጥ ተቀምጦ፤ እንደ ተለመደው አይኖቹን እመሬት ውስጥ ተከሏል፤ የመሰንጠቂያ ቤቱን ባለቤት እግሮች አላልፎ። ሰውን ሲያዳምጥ፤ ሰውየውን ሳይሆን የሰውየውን ግርጌ የማዳመጥ አይነት ባህሪ ይታይበታል። ወይም እንዳንዴ፤ የሰውየውን ራሱን — አየሩ ወይም መሬቱ የሚያነጋግሩት አይነት።

10. 'ታዲያ ምን ይሻለኛል?' ለራሱ የሚናገር አይነት ነው የተነሳሰው።

11. 'እንዴት?..'

12. 'የውሻዬ ነገር፤ ምን ላበላው ነው?..'

«ባለቤቱ ነገሩ አልገባውም። ራሱን ብድግ፤ ሽፋሉን ዘቅዘቅ በማድረግ እየተመለከተው፤

13. ' ስራው ይገኝ እንጂ ግድለህም
እስትትራብ ዝም አንልም፤ እድልህ ቀንቶ መንግስት ንጩ
ቱን ከለቀቀ መልሰን እንቀጥርሃለን '
14. ' እንዲያው እዚያውም ድረስ ፡ ምናልባት፣
የሌሊት ዘበኝነትም ቢሆን ይገኝ እንደሁ ... '
15. ' አሄ ፡ አሁን '
16. ' በግማሽ ደምወዜም ቢሆን ... '
17. ' አሁን አንችልም፤ የለም አንችልም = '
18. « ... አንዳርጌ ሌላ ቦታ ስራ ለማግኘት ብዙ ጥረት አደረገ ። ያላዳረሰው የእንጨት መሰንጠቂያ ፡ የአናጢ ቤት የነዳጅ እንጨት መቸርቸሪያ አልነበረም ። ሆኖም ቤቶች ውስጥም ስራ ለማግኘት ሞክሯል ። አልተሳካለትም ። አልፎ አልፎ የሳጋቱራ ደንበኞቹ በነበሩት ሆቴሎች እካባቢ እየተላላከ እንደ በፊቱም ባይሆን ትንሽ ትንሽ የምግብ ትርፍራፊ ከሚሰጡት በስተቀር፣ ያገኘው ተስፋ አልነበረውም ። እንዲያም ሆኖ የተቻለውን ያህል ከመስሎ አጠገብ አልተለየም ። ያገኘውን ያህል ያመጣለታል ፤ ይመግበዋል ፤ ያሻሽዋል ፤ ይላፋዋል ። መስሎም ፀጉር የመጣልና የመክላት ሁኔታ ቢታይበትም እምብዛም አላሳጣም ።
19. « ሳምንታትና ወራት አለፉ ፤ አንዳርጌ ምንም አይነት ቋሚ ስራ ለማግኘት አልቻልም ። ያለ ስራ ብዙ ጊዜ መቀመጥ ያቅበጠብጣል ። መቅበጥበጥ ደግሞ አይመኙ ምኞት ያስመኛል ። አይጓደኙት ጓደኛ ያገዳኛል ። አይሰሩ ስራ ያሰራል ። አንዳርጌ ከጭርካቶ ወመኔዎች ጋር መዋል ጀመረ ፤ የነሱም ምግባር ቀስ በቀስ እየተጋባበት ሄደ ። በየቦታው መንከራተት ፣ በኩሊነት መዋተት ፣ እየባሰቴው ቤት መጎለት ፣ በሆንባልሆነው መጣላት፣ መስዳደብ፣ መደባደብ እለታዊ

የኑሮ መልኩ ሆነ ። ቀስ በቀስም ፣ በተለይ ጉልበታማዎቹ እያጠቁት ሲሄዱ ፣ ለወንድሙም የሚበቀልልኝ መስሎት ባሜውተው ቁጥር የተንኮል ሳቁን እየሳቀ፣ ' እንዴት እንዴት ነው የመታህ ? እንዲህ ? .. ' እያለ የባለ በማጋጨት ስለሚጨምርለትና ስለሚያላግጥበት ፣ ኑሮ እያስቸገረውና ድብድቡ እያየለበት ስለ ሄደ መስሎን እያስከተለ መዞር ጀመረ

20. « ... ' ጃስ ልለው ነው ጌላ ! ' ይላቸዋል ፣ አይነውሃቸው ሳያምረው ሲቀር ። መስሎ ወዲያው ነው ስለታም ጥርሶቹን የሚያሳየው ፤ ምንጭሩን ሳብ ረገብ ፤ ያዝ ለቀቅ እያደረገ ፤ እያሳሳበ ።

21. « ሆኖም ፣ ይኸም ቢሆን ተስፋ የሚጣልበት ሆኖ አላገኘውም ። መስሎ ቀስ በቀስ የሰው እጅ ለመደ ። ቀድሞ የማያስጠጋቸውን ወመኔዎች ዛሬ ያስጠጋቸዋል ። አልፎ አልፎም ከእጃቸው ይበላል ። ዛሬ ዳቦ ' ፈነፈ ቁጥር ጭራውን ውንወን ማድረግ ጀምሯል ።

22. « አንድ ቀን አንዳርጌና መስሎ አደጃቸው ሲጫወቱ መስሎን ዳቦ ይሸተዋል ። መስሎ ዙሪያውን ያነፈንፋል ። አንዳንዴ መሬቱ ላይ ፣ አንዳንዴ እየሩ ላይ አፍንጫውን እየተከለ ዘወር ይላል የቤቱን አጠገብ ኩርባ ። ወዲያው አየሩን የሚበሳ የድንጋጤ ጩኸት ይሰማል ።

23. « አንዳርጌ ይደርሳል ። አንድ ሰውዬና አንዲት ሴትየከበታቸው ሮጠው ይወጣሉ ። ሀብታም ጎረቤቶቹ ጋር ይፋጠጣል አንዳርጌ ። መስሎ ጭራውን ስቅሎ ግራና ቀኝ ይዘልላል ፤ በአንድ የዳቦ ጉርማጅ ዙሪያ ። ልጁ ስቅስቅብሎ ያለቅሳል ። ሰውዬው ወደ ቤቱ ሮጦ ይመለስና የባህር ዛፍ ፍልጥ ይዞ ይወጣል ።

24. 'መስሎ!' ብሎ ይጣራል እንዳርጌ በድንጋጤ ድምፅ፤ እንዳይመታበት ሮጦ በፊለራቱ በመቆም ። መስሎ ሸብ ረከብሎ ለሽ እንደ ማለት ይልና እፊት እግሮቹ ላይ አገጨን ተክሎ ይመለከታል — አንዴ ፍልጡን፣ አንዴ እሚያ ላይ ወድቆ የሚታየውን ጉርማጅ — ጥፋቱን የተረዳ አይነት ።

25. 'የቁልቤው ገብርኤል አይለመነኝ፤ እዚህ ባላስቀረው፣ ሁለተኛ እደጄ ባገኘው፤' ብሎ ፍልጡን አምዘግዝጦ እድንጋይ ላይ በመጠለዝ ይናገራል ሰውዬው፤ ፍንጥርጣሪው በየቦታው እስኪበተን ።

26. « መስሎ የተጠለዘ አይነት በድረግብሎ ጅራቱን ሸጉቦ ይፈተለካል ።

27. « ይንቀጠቀጣል፣ ይንቀጠቀጣል በንዴት፣ ሰውዬው ሴትየዋ ልጁን ታባብሳለች፣ ትደባብሳለች፣ ታሻሻለች ።

28. '«ዳ...ቦ...ዳቦ...ል...ሰጠውብዬ...ዳቦ...ልሰ...ጠውብዬ, ይላል ልጁ ትንፋሹ ቁርጥ ቁርጥ እያለ ።

29. 'ለጅብ ይሰጠውና ደዋ ለሱ...' ትናገራለች ሴትዬዋ ። 'ነብር አየኝ ይበል...'

30. 'እንዳርጌ አንገቱን ሸጉቦ መሬት መሬቱን ያያል ።

31. 'ዳቦ ል...ል...ሰጠውብዬ...' ይላል ልጁ ።

32. 'ለጅብ ይሰጠውና ደዋ ለሱ...' ትመልሳለች፣ ሴትዬዋ፤ ዳቦውን ከተሸቀነጠረበት ቦታ እያነሳች ። ዳቦውን እንድትሰጠው እጁን ይዘረጋል፣ ልጁ ።

33. « ከዚህ ቀን ጀምሮ እንዳርጌ ከፍተኛ ስጋት አደረበት ። ስለ መስሎ ባለበ ቁጥር የሚሰማው ያ የልጅ ጨዋት፣ የሚታየው ያ በድንጋይ ላይ የተወቃ እንጨት ሆነ ። መስሎ ዳቦውን ለመቀማት እንዳልሞከረ ልቡ ያውቃል ። ልጁ ዳቦውን ሊሰጠው እጁን ሲዘረጋ በጨዋታ አይነት ዘሎ ለመ

ቀበል ሲሞክር እንዳሰደነገጠውም ገብቶታል ። ግን ግን ይሰማዋል ቢናገር፤ ግንስ ያምነዋል ። መስሎን አስሮ ለመቀለብ እስካልቻለ ድረስ የመስሎ ህይወት በአስጊ ሁኔታ ላይ እንዳለ ታየው ። ቀጥቶጠው ይገድሉበኛል፤ ይመርዙብኛል የሚል ፍራቻው እየጨመረ ሄደ ። መስሎ ያለ ስጋት የሚኖርበትን ዘዴ ያሰላበል ገባ ።

34. « እንዳርጌ መስሎን በአንድ ከፍተኛ ቦታ ላይ በተሰራ በትልቅ ሺላ ውስጥ ለሚኖር ዘውዴ ለሚባል ልጅ ሸጠው ። የዘውዴ አባት ሀብታም ነበር ። ዘውዴ መስሎን መመገብ ይችላል ። ዘውዴ መስሎን በሚገባ ሊንከባከበው ይችላል፤ የነዘውዴን ውሻ ማንም ሊመታው አይችልም ። እነዘውዴ ቤት ማንም መስሎን ሊመርዘው አይችልም፤ ያንን ሰማይ ጠቀስ አጥር ዘልሎ ። እንዳርጌ እንዲህ እያሰላበል ራሱን ያፅናናል ።

35. « ሆኖም እንዳንዴ እነዚህ አስተሳሰቦች ተገቢውን ያህል አያፅናኑትም ። እና፣ መስሎን ከማግኘቱ በፊት ዳሮ የነበረበት ብቸኝነትና ባዶነት ይሰማዋል ። ታዲያ አሁን ትልቅ ልጅ እየሆነ ነው፤ ትልቅና ጠንካራ ። ስለዚህም እንዲህ ያሉትን ስሜቶች የተቻለውን ያህል ለመርሳት ይታገላል ። አሁን አዘውትሮ አይሰራም ። ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር እየተቀላቀለ እዚያው እሰፈሩ ውስጥ ሲንገላወድ ይውላል ። መስሎንም ወደ መርሳቱ ተቃርቧል ።

36. « አንድ ቀን፣ የተለመደ ዙሪቱን ቀጥሎ ሳለ፣ እትልቁ መስጊድ አጠገብ ዘውዴንና ውሻውን አገኛቸው — ትልቅ ጠንካራና ሽንጣም ውሻ ወጥቶት ስለ ነበር ወዲያው አላወቀውም ። ወደ ውሻው ቀረበ፤ 'መስሎ መስሎ! እንዴት ነህ?' የውሻውን ጆሮ መጎተትና ራሱን ማካከክ ጀመረ ። ከሁለት አመት በፊት ማታ ማታ በሸቀጥ መጠረቂያ ጣውላው ቤት ውስጥ ይኖር በነበረበት ወቅት ያደርገው እንደ ነበረ አይ

ነቅጥጥ ራቱን ከበላ በኋላ = ውሻጪ በአፍንጫው አሸታተው ፤ እጃቸውንም ላላላቸው = አንጻርጊ ዘውዴን እየተመለከተ፡ 'ሆው! ትመለከትልኛለህ ፤ ተመልከት እባክህ! አይገርምህም? ያስታውሰኛል ማለት ነው፡፡'

37. «ዘውዴ ምንም ቃል ሳይወጣው ለትንሽ ጊዜ ታገሰው ፤ ከዚያም፡ «እጅህን ከውሻው ላይ አንሳ ፤ የኔ ውሻ ነው አሁን» አለው፡፡

38. «አንጻርጊ ወደ ኋላው አፈገፈገ፡፡»

39. «መብረቁ! ቶሎ እዚህ!፡፡ በማለት አዘዘው ዘውዴ ውሻ ጩን ፤ ውሻዉም ወደርሱ ሄደ፡፡ የውሻዉን እራሱ አሻሻው፡፡ ውሻዉም የዘውዴን እጆች ይላልስ ጀመረ ...

40. «ዘውዴ ፊቱን አዞረ እና መንገዱን ቀጠለ፡፡....

41. «በማግለቱ መኳተን ጀመረ አንጻርጊ፡፡ ስራ ፍለጋ = ዱሮ ይሰራበት እነበረበት እንጨት መሰንጠቂያ ግቢ ስራ አገኘ—ዱሮ፡፡ መስሎ ቡችላ በነበረበት ጊዜ እሰራበት = እንደ ዱሮውም አዘውትሮና ሳያቋርጥ መሰራት ጀመረ ፤ ዱሮ 'ስራዬን ቶሎ ጨርሼ እቤቴ ከመቼ ደርሼ ውሻዬን መግቢ' እያለ በጥድፊያና በጉጉት ምሽቱን ሲጠባበቅ በነበረበት አይነት መንፈስ = ሆኖም አሁን ለውሻዉ የነበረው ፍቅር አብቅቷል ፤ ያ ጊዜ አክትሟል = መስሎ ጌታ ለውጦ ታልና = »

አሁን ትረካው እስከ መደምደሚያው ቀርቧል = አያሌ ሁኔታዎችን ስላቀፈ ዘርዘር አድርገን እንመልከተው፡፡

1. ቃላትና አገላለጽ

1.1 በታሪኩ ውስጥ የተመለከቱ ወሳኝ ስሞች

1.1.1 የየቅል፡ ብቸኛ እና/ወይም ከቻርጊ ስሞች

አንጻርጊ	ኩርንችት
ትልቁ መስጊድ	መርካቶ
አሜሪካን ሰፈር	ሰላግ

1.1.2 ጥቅል እና /ወይም ብቸኛ ስሞች ፤ ነባር*

እከሌ	ጣሪያ	እሳት
ልጅ	ቦንዳ	እናት
ጎረቤት	ዘይት	ወንድም
ፊት	ቆርቆሮ	ወመኔ
አይን	ሀብታም	ጣት
ፀጉር	ቤት	ቋር
በርሚል	ሰው	ውሻ

1.1.3 ጥቅል እና/ወይም ብቸኛ ስሞች ፤ ዘር**

ልድፍ	ሰፈር	ቆሻሻ	አሰሳ
መለያ	መኖሪያ	መተላለፊያ	መቆፈሪያ
ልብስ	ዝርግ	ክምር	ትጥልጥ
መጨመቂያ	ግድግዳ	ሳቅ	ዙረት

1.2 ረቂቅ ስሞች

ተስፋ	ተንኮል
ውጋጋን	ኑር
ሀይወት	
ስቃይ	

1.3 አጉልማሾች (ቅፅልና ተወሳክ ግለች)

ትንሽ	አፈርቻ	ጠበኛ	የታጀቡበት (ቆርቆሮ)
	ቀርቶ	ቀርቶ	/ሌላው/

* ነባር — ገሰ የሌለው ከግሰ ያልተወለደ

** ዘር — ገሰ ያለው ከግሰ የተወለደ

አድር	ከርዳዳ	የማይሉት / ልጅ /	የተከለከለ (ሰፈር)
ተቋር	ዝርግ	የተጣጣፉ (ልብሶች)	
	ጥራሽ	የሚኖር / ልጅ /	የማይወጣበት
በ-ናግ	ነዝናዛ	የሳይታይበት /	ጊዜ /
	በማጋጨት	የሚደሰት /	ያደረገው /
ደብዛዛ	አቅመደካማ	የሚለብሳቸው / ልጆች /	አብዛ
	አጠገብ	ም / የማይለይ /	

1.4 ግብረ ሰው አንቀፅና መሰሎች

ነበር	የነበረ / ነበር /	የተቀበለች / ነበረች /
	አደጋ / አልነበረም /	
የማይለይ	ነበር /	የተጣጣፉ / ነበሩ /
		የማይፀዳው / ነበር /

የሌለው / ነበር /	የተከደነ / ነበር /	የሚደሰት / ነበር /
የማይባሉ / ነበሩ /	የተማገረ / ነበር /	ብላ (የተቀበለች / ነበረች /

ከዚህ በላይ በዝርዝር እንደምንመለከተው፣ አንቀፁ ከተገነባባቸው ቃላት 40% ተቅልፍ * ብቸኛ መጠሪያዎች፣ 20% ስምንና ግስን አገላማሾች (ወላጆች) ሲሆኑ፣ 16% ረቂቅ

* ተቅል መጠሪያዎች አንገራዊ ስለሆኑ (16 34-39 ተመልከት)፣ ከብ ቸኛ መጠሪያዎች አኩል አንዳንድም ሰፊ አድርጎ በመጠቀም ሀይላቸው ይበልጥ እንደሚገለግሉ መዘጋት የለብንም።
የክመቶ (%) እገላለፅ የተጠቀሙበት፣ የተለያዩ ቃላት እንደተሰሩት አይነት የሚኖራቸውን ሚና አጠናክረን ለማትረብ፣ ስለሆነ በየፅሁፉ ውስጥ ሁሉ ቃላቱ በዚህ አይነት የክመቶ (%) እገላለፅ ተዋረድ መገኘት አለባቸው ግለታችን አለመሆኑ እንዲታወቅ ያስፈልጋል።

መጠሪያዎች እኛ 20% ግብረ ሰው አንቀፅና መሰሎች 14% መስተዋድድ፣ መስተዋድሮችና የስም ምትኮች ናቸው። በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ብቸኛ ከቻርጌ እና ጥቅል መጠሪያዎች ከአገላማሾቻቸው ጋር አይለው መገኘታቸው ያለና መሆንም ያለበት ነው። አለዚያ ፅሁፉ ምስል የመከሰትና ብሉም ስሜት የመቀስቀስ ሀይል አይኖረውም። ሆኖም ይህ አስተሳሰብ፣ ረቂቅ መጠሪያዎችን ያገኛልልል ግለት አይደለም። እንደ ሁኔታው ረቂቅ መጠሪያዎችም (ከሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ ቦታቸው ሌላ) በኪነ-ፅሁፍ ውስጥም መለዩ ቦታ እንዳላቸው መገንዘብ ይኖርብናል። ለምሳሌ፣ «አባቱ ጠበኛ የነበረ፣ እና ኑሮ የሰቃይ ኑሮዋን አሜን ብላ የተቀበለች» የሚለውን ሀረግ እንውሰድ። በውስጡ በሰረዝ የተመለከተች ጠበኛና የስቃይ ኑሮ ረቂቅ መጠሪያዎች ናቸው። በጥቅልና ብቸኛ መጠሪያዎች ለውጣት፣ «አባቱ እንደ ተኮላተረ የሚኖር፣ እንደ ባይ፣ ምን ታየናለህ ብሎ አፍንጫውን የሚነፋ፣ ጠጥቶ ሞቅ ሰለው ነገር የሚፈልግ፣ በሆነ ባልሆነው ልደባደብ የሚል የነበረ፣ እና ትምት ለብ ሰው የምትበላው ያረረባት፣ የባሏን ስድስና ድብደባ ችላ የምትኖር፣ ለመናገር ስሜቷን ለመግለፅ የማይፈቀድላት ሰውን ቀና ባላ ለማየት ፍሬ ትፋራት የሚላት፣ በዚያ ላይ በሽታ የሚያጠቃት እና በዚህ አይነት ነጋ ጠባ የሚደርስ ባትን አሜን ብላ የተቀበለች» ብለን ብንፅፈው ጠበኛነትና የስቃይ ኑሮ የሚኖራቸውን ሰፊና አያሌ ተጠራሪ ሀሳቦችና ድርጊቶች አያቅፍልንም። ረቂቅ መጠሪያዎች በአግባቡ ሲሰራባቸው ምትክ የለሾች ናቸው።

በሰነ፡ ፊህፍ ውስጥ ሰዎች ምሳል ይከሰታሉ ሲባል፡ ምን ግለት ነው? በሰነ ፊህፍ ውስጥ ሰዎች ምሳል ይከሰታሉ ሲባል፡ ሰዎች አንድም በትምህርትና በልምድ ለአወቅ ነው ነገር፡ ሰው፡ ሀሳብና ስሜት መጠሪያ በመሆን ያ ነገር ሰው ወይም ሀሳብ በቀጥታ በእስከምረችን እንዲታየን ያደርጋሉ — ነገሩን፡ ሰውን፡ ሀሳቡን እና ስሜቱን ያመለክታሉ፡ ይጠቁግሉ ግለት ሲሆን (አንጻር፡ መርካቶ፡ ኩርንችት፡ ውሻ ወዘተ...)፡ አንድም የግናውቀውን ነገር፡ ሰው፡ ሀሳብ እና ስሜት ከምናውቀው ጋር በማመሳሰልና በማነፃፀር ያልታየንን እንዲታየን ያደርጋሉ ግለት ነው፡ (ፀንፋ ኩርንችት አይነት፡ ልብሱ መጨቅጨቂያ የሚመስል፡ መቆራረያ የሚመስል ጣት ወዘተ...)

ብቸኛ እና /ወይም ከቻርጌ ቃላት ሰዎች ብቻ አይደሉም፡ ግሶች (በተለይ ውስን ግሶች) ተውላክ ግሶች * እና ከግሰ የተገኙ ሰዎች (አጅ፡ ጨቀጨቀ — መጨቅጨቂያ / መጨጨቂያ ፡ ቆራረ — መቆራረያ ወዘተ...) እና ቅፅሎችም (አጅ፡ ለደፈ — ለድፍ፡ ጠቆረ — ጥቁር ወዘተ...) ጭምር ናቸው፡ በተለይ ውስን ግሶች * ብቸኛ ግሶች ናቸው፡ መደባቸውንና ቁጥራቸውን ወዘተ... በግልፅ ስለሚያመለክቱ፡ ሌሎች ግን፡ ግለትም አርእስት (አጅ፡ መጨቅጨቅ)፡ ሳቢ ዘር (አጅ፡ አጨቃጨቅ)፡ ቦዝ (አጅ፡ ጨቅጭቆ)፡ ወሰን የለሽ ግሶች — በመደብ፡ በፆታ፡ በቁጥርም ሆነ በጊዜ የማይ

* ለተወሳክ ግሰ ወሳኝነት ምሳሌ ገፅ 382 ተመልከት፡

* ውስን ግሰ የሚባለው በየመደቡ (1ኛ፡ 2ኛ፡ 3ኛ መደብ) እየተዘረዘረ ባለቤን ያታውሳ፡ ጊዜውን፡ ቁጥሩ ... ንወዘተ የሚያመለክት ግሰ ነው፡ (አጅ፡ ጨቀጨቀ — 3ኛ መደብ፡ ተባታይ፡ ሀላፊ፡ ነጠላ መሆኑን)

ለዩ ስለሆኑ፡ (አጅ፡ መጨቅጨቅ የሚለው አርእስት ልማንኛውም መደብ ነጠላና ብዙ፡ ለማንኛውም ፆታ፡ ለማንኛውም ጊዜ ስለሚያገለግል)፡ ብቸኝነት የሚኖራቸው፡ ግሶች የተወሰኑ ድርጊቶችን አመልካች ሊሆኑ ከመቻላቸው አኳያ ብቻ ነው፡

አጅ፡

መጨቅጨቅ (መጨጨቅ) ግለት መጠቅጠቅ፡ መመተፍ፡ መሸጉጥ፡ መሸፈን፡ መድፈን እና የመሳሰሉትን ግለት ነው፡ ሆኖም እያንዳንዳቸው ተመሳሳይ ቃላት በማናቸውም ቦታ አንዱን ባንዱ ሊያስተካ የሚያስችል ተመሳሳይነት የላቸውም፡

ተመሳሳይ ቃላት ብቸኛ ስለሌላ ከመስጠት አንፃር የሚኖራቸውን የመወሰንና የግጥምነት ትርጉሞች፡ ዐዲስ ያማረኛ መዝገበ ቃላት ባቀረባቸው መሰረት እንመልከት፡

* ጨቀጨቀ — ጠቀጠቀ፡ ደፈነ፡

ሌሎች ትርጉሞች

(1) ነዘነዘ፡ አተረከ፡ ነተረከ፡

(2) ... አጨቀየ፡

(3) ርጥብ ጊሾ ወቀጠ፡

• ወተፈ — ግርን፡ ጭድን፡ ቅወልን፡

ጨርቅን፡ ሸጉጠ፡ ከደነ፡

• ሸጉጠ... — አገባ፡ ወተፈ፡ በቅርብ ደበቀ፡ ሸሸገ፡

• ደፈነ — ቀበረ፡ መረገ፡ መላ፡ ጠቀጠቀ፡ ሸፈነ፡ ወተፈ፡

ዘጋ፡ ጨፈነ፡ አለበሰ፡ የውሃ፡ የገንዘብ፡

የነገር፡ ..፡ የጥሮ፡ የዐይን፡

• ጠቀጠቀ — ደፈነ፡ ደበቀ፡ ሸሸገ፡ ሰወረ፡ ዘጋ፡ ሸፈነ፡

ጨፈነ፡ ገሮገ፡ ምስጢርን፡ ምድርን፡

ሌሎች ትርጉሞች

- (1) አጠጋጋ፡ አቀራረብ፤ ወንፈትን፡ ሸግጥ።
- (2) አበዛ፡ በግድ ጨመረ፡ አገባ፡ በላ፡ ወጠቀ፤... ምግብን፡ ሆድን።
- (3) ረገጠ፡ ረመረመ፤ መሬትን።

• ሸፈነ... — አለበሰ፡ እንዳይታይ አደረገ፡ ጋረደ፡ ከለለ ጨፈነ ከደነ።

ከዚህ በላይ እንደምንመለከተው፡ የጨቀጨቀ ዘሮች ከማንኛቸውም ሌሎች ግሶች የበለጠ ውሱንነት እንዳላቸው ግልፅ ነው። በለዚህም መጨቅጨቂያ የሚለው አርእስት፡ መሸፈን ከሚለው አርእስት የተሻለ ብቸኛ ምስል የመከሰት ሀይል አለው። ህዝቡ እንደሚለውም መጨቅጨቂያ ወይም መጨቅጨቂት ቢል ደግሞ፡ እንዲያውም የበለጠ ይሆናል፤ በምጣድና ባከንባሉ መካከል የሚኖረውን ቀዳዳ ለመድፈን በተደጋጋሚ የሚጠቀሙበት የጨርቅ ትልቃይ መሆኑንና፡ ከጭሱ በዛት የተነሳ መቆሸፎንና መጥቆሩን ስለሚያሳይ።

በዚህ አይነት መታ የሚለውን ግስና ተመሳሳዮቹን እንመልከት፤

መታ	ቀጠቀጠ	አጣፈረ	ጠረቀመበት
ደበደበ	ዘረረ	ጠፈጠፈ	ከካ
መረገተ	ወገረ	ገረፈ	ፈለጠ
ቀሸመደ	ረገጠ	ኮረኮመ	ሸነቆጠ
ወቃ	አዘረጠ	አመለ	
መደወተ	ጠለዘ	አደባየ	

እዚህ ውስጥም እንደምንመለከተው ቢሆን፡ ከመታ ይልቅ መረገተ፡ ኮረኮመ፡ ሸነቆጠና የመሳሰሉት የበለጠ ብቸኛ መሆናቸው ግልፅ ነው። ሆኖም፡ ከእንደነዚህ አይነት ብቸኞች ደግሞ በማመሳሰል፡ በማነፃፃርና በፈላጊ ጠች አማካይነት የሚደረገው ምዕል የመከሰት ሀይል የበለጠ እንደሚሆን መንገዝብ ያስፈልጋል፤

አጅ፡

- አፈር አሰጋጠው።
- አይነሱን አበፈረው።
- ጀርባውን ሞሸለቀው።
- መንገጭሌውን አወለቀው።
- (በጡጫ) ጠበሰቀው።
- (በከርን) ደቆሰው።
- (በቡጢ) ነፋው።
- (በጥሬ) አቃጠለው።
- አጥንባሩ ላይ አፈላበት።
- አሆዱ (አንገቱ) ላይ ቆመበት።
- እና በመሳሰሉት አይነት።

የግሶች ምስል የመከሰት ሀይል በዚህ ብቻ አያበቃም። ብዙ ጊዜ፡ የግሱን ባለቤት ተፈጥሮና ወዲያውም የድርጊቱን ተፈጥሮ ጭምር የመሳል ባህሪ አላቸው። «አንዳርጌ፡ መስሉን ከቡችላነቱ ጀምሮ አሳደገው» ቢል፡ አንዳርጌ ለመንከባከብና ጠብቆ ለማሳደግ ያለውን ተፈጥሮና እራሱን የመንከባከቡንና የማሳደጉን ድርጊያ ምስል ጭምር ነው። በአእምሯችን የሚከሰተው፤ እንደየልምዳችን (የሚከሰተው ያላዳጊ ምስል ለልምዳችንና ለስሜታችን እንደሚቀርብን ያላዳጊ አይነት — የአባት፡ የእናት፡ የገበሬ፡ የከብት አርቢ ወዘተ... በመሆን) ሊለያይ እንደሚችል ሁሉ፡ የድር

ጊዜውም ተፈጥሮ እንስሳት፣ አሰዋፍ፣ ሰው፣ ግንብ፣ ሀሳብ የግሳደግ እየሆነ ሊለያይ ይችላል።

በዚህ አይነት አጠቃቀም፣ ባጠቃላይ፣ ግንኙነት ላይ ካስከተለ ግስፍ ከግስ መሰሉች ይልቅ ነጠላውን የቆመ ግስ ይመረጣል።

ቅፅሎች ስሞችን በይበልጥ ብቸኛና ከቻርጌ ለግድ ረግ ይሰራባቸዋል። ሆኖም በስም ላይ የምንደርተው እያንዳንዱ ቅፅል የዚያን የስም ምስል ጉልቶ እንዲታይ ለማድረግ መቻል አለበት። አለዚያ ቅፅሎች ከመብዛታቸው የተነሳ ምስሉ ደብዛዛና ጨርሶ የማይታይ ሊሆን ይችላል።

ምሳሌ ፡

- የአሜሪካን ሰፈር
- ትልቁ መስጊድ
- ልድፍ ፊት
- ደብዛዛ ፣ አፈርቻ አይን
- ከርዳዳ ኩርንችት ፀጉር
- የተጣጣሪ ፣ መጨመቂያ የመሰለ ልብስ
- በዝርግ በርሜል የተከደነ ፣ ጣሪያና ገድገዳው በቦንዳ የተግነረ የዘይት ቆርቆሮ ቅጥልጥል መኖሪያ
- በቆሻሻ ጽሁፍ በጥቅምት መተላለፊያ
- ነዝናዛ ፣ አቅመ ደካማና ጠስኛ አባት
- የማይቆዳው ፣ የተንኮል ሳቅ የማይለየው ፣ ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር አሰሳ ሳይወጣ አንዳርጌን በማስቃየት የሚደሰት ወንድም

ከዚህ በላይ የተመለከቱት አገላማቸው የሚታዩንን ምስሎች የሚያጨልም ዝርዝር እይታይባቸውም ። ነገር ግን ፣ «ልድፍ ፊት ፣ ሹል ግንባር ፣ በወረንጦ የማይለ

ተም አይን ፣ ግሳ ሙሉ አፍንጫ ፣ እንጥልጥል ከንፈር...» በግለት ተበራከቁ ቢሆንስ ፤

የሁኔታና የተዛምዶ ተወካዮችም (ተ/ግስ ፣ መስተዋድድ ፣ መስተገምር) ቢሆኑ ፣ ብቸኛ ምስል የመፍጠር ሀይል አላቸው። ተውሳክ ግሶች ፣ ግስን ፣ ሌላ ተውሳክ ግስንና ቅፅልን በግንላመስ ብቸኛ ምስል ይፈቅራሉ። መስተዋድድ ፣ በስሞችና በስም መሰሉች ላይ በመጓጓዣ ፣ ከተጫኛው ቃላት ጋር በመሆንና ለየብቻቸውም (በተለይ አቅጣጫና በታን ሲያመለከቱ) ለሚያገለግሉት ቃል ብቸኛ ምስል ያስገኛሉ። መስተገምር ፣ በግስ ላይ ሲወድቁ ስሞችንና ስም መሰሉችን በግንላመስ ብቸኛ ምስል ይከስታሉ።

ተውሳክ ግስ

- ግስን ብቸኛ ሲያደርግ ፤
አጅ ፣ ተንደርድር መታው ፤
- ተ/ግስን ብቸኛ ሲያደርግ ፤
አጅ ፣ ተንደርድር በሀይል መታው ።
- ቅፅልን ብቸኛ ሲያደርግ ፤
አጅ ፤
አሜሪካን ሰፈር የሚኖር ልጅ ፤

መስተዋድድ ፡

- ከስምና ከስም መሰሉች ጋር ሆኖ ምስል ሲከስት ፤
አጅ
በዝርግ በርሜል የተከደነ (ስምን ብቸኛ ሲያደርግ)

በግንዛታ የተገነባ (ትዕልን ብቸኛ ሲያደርግ)፤
እቤቱ አመጣው ፤ (ግንዛታ ብቸኛ ሲያደርግ)፤
ወደ ቤቱ ተመልሶ ፤ (በግንዛታ ብቸኛ ሲያደርግ)፤
በራሱ ቆሞ ምስል ሲከሰት ፤

አጅ ፤

«በውሻው ቤት አጠገብ»
«በውሻው ቤት ፊት ለፊት»
«በውሻው ቤት ጉን»
«በውሻው ቤት ጀርባ»
«በውሻው ቤት ውስጥ»

እያንዳንዳቸው የተሰመረባቸው መስተዋድዶች
ብቸኛ ምስል ይከስታሉ ።

መስተዋድዶች

• በግስ ላይ ሲወድቁ ፤

አጅ ፤

«በቆሻሻ የተኮለኮለ ሰፈር»
«የማይፀዳው ወንድም»

2. ...በታሪኩ ውስጥ የሚታዩ የአንቀፅ ሂደቶች ፤

2.1 አንቀፅ 1 እና 2

በዝርዝር ነጥቦች የተቀናበረ ፤ የብቸኝነትንና
አለኝታ የሌለው የመሆንን ምስልና ብሎም ስሜ
ትን እንዲፈጥር ሆኖ ።

2.2 አንቀፅ 2—7

በጊዜ ቅደም ተከተል የተጠቃለለ ትረካ ፤
አንቀፅ 6 እና 7 ሳጋቱራ የሚለውን ቃል በመ
ደጋገምና በንፅፅር (ገጣባ የሚያጠቃው ያህያ

ጀርባ እና ደንብ አይኖች ወዘተ ...)፤

የአንዳርጌን ባህርይና የሰራውን ጠባይ ለማጉላት
የተሞከረበት ።

2.3 አንቀፅ 8—17

በጭውውት የተቀናበሩ አንቀጾች ፤ ሶስተኛ
ውን አቢይ ድርጊያ (አንዳርጌ ከሰራ መባረሩን)
ስለሚሰሉ ፤ ትልሙን ወደፊት ያራምዳሉ ።

2.4 አንቀፅ 18—35

በጊዜ ቅደም ተከተል የተጠቃለለ የትረካ
አንቀጾች ፤ አንቀፅ 19 በተለይ ፤ ለየብቻቸው ሆ
ነው በተደረደሩ አረፍተ ነገሮች (የተሰረዘባቸው
ውን አ/ ነገሮች ተመልከት) ተያይዘው ፤ በተዛ
ዘሉ ሀረጎች (በሰረዛሰረዝ የተለዩትን ተመልከት)
እና በመጠይቅ አ/ ነገሮች አማካይነት ፤ ድርጊ
ያዎች በባህሪ ላይ የሚያስከትሉትን ለውጥ ለመ
ጠቆም የተሞከረበት ።

2.5 አንቀጽ 36—40

የጭውውት አንቀጾች ፤ ስድስተኛውን አቢይ
ድርጊያ (የአንዳርጌ ባህሪ መለወጡንና አዲስ የህ
ይወት መመሪያ መከተል ያለበት መሆኑን መገን
ዘቡን) ስለሚሰሉ ፤ ትልሙን ወደፊት ያራምዳሉ ።

3. የጊዜ ገደብ

3.1 የታሪኩ አንቀጾች አገናኝ

አንቀፅ 1— ታሪኩ የተጀመረበት ወቅት (ሀላፊ ጊዜ)

እንቀፅ 2—ታሪኩ ከመጀመሩ በፊት ስለ ነበረው ሁኔታ (የሀላፊ - ሀላፊ ጊዜ)

እንቀፅ 3—ከሀላፊ-ሀላፊው ጊዜ እንደገና ታሪኩ ወደ ተጀመረበት በመምጣት (መሸጋገሪያ እንቀፅ)

እንቀፅ 4—6 —እንደገና በጊዜ ሂደት ወደ ኋላ በመመለስ

እንቀፅ 7—40 —እንደገና ደግሞ ወደፊት በመምጣት

ባጠቃላይ በንዑስ ቁጥር 7.1.I(A) እንደ ተመለከተው ታሪኩን ከወደ መካከሉ በመጀመርና ከዚያም ወደ ኋላ ተመልሶ እንደገና ወደ ጀመረበት ጊዜ ወደፊት በመምጣት የተተረከ ፅሁፍ ነው (ሁ ሀ ሂ ...)

3.2 የኋሊት መተረኪያ ዘዴዎች

በዚህ አይነት ታሪኩ ከመጀመሩ በፊት የነበሩትን ሁኔታዎች ወደ ኋላ ተመልሶ ለማግኘት፣ በቀጥታ ከተራኪው ግምባር የሚደረገው የማጠቃለል ገለጻ እንደኛዉና በብዛት የሚሰራበት ዘዴ ነው ። ሌሎች ዘዴዎች ደግሞ፣ ቅድመ-ድርጊያዎችን

(ሀ) ሁለት ወይም ሶስት ገፁ-ባህርያት እንዲወያዩባቸው ማድረግ፣ ወይም

(ለ) ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው ገፁ-ባህሪ በትውስታ ወይም በትዝታ አይነት እንዲታወሰው ማድረግና ከሱ ግምባር መመዝገብ፣ ወይም

(መ) ከታሪኩ ግህድር፣ ከግስታወቅ ደብተር ኪጋ ዜጣና ከመሳሰለው ያገኙት አስመስሎ ማቅረብ፣ ወይም

(ሰ) በጊዜው ከተገፉ ደብዳቤዎች እና ከመሳሰሉ ሌሎች መጥቀስ ግኝት ።

ታሪኩ ከተጀመረ በኋላ የኋሊት ተመልሶ የሚደረግ ማንኛውም ማግኘት ትረካ፣ ሁኔታዎች በእውነት አለም በተግባር ከፈጀባቸው የጊዜ መጠን እጅግ በጣም ባንሰ የጊዜ ገደብ አጠቃሉ ባጭሩ ለማቅረብ ስለሚያስችል ፍቴን የሆነ የታሪክን ሂደት ማፋጠኛ ዘዴ ነው ።

4. የታሪኩ ትልም

4.1 ትልሙ ውስብስብ ነው ።

- በአንዳርጌና በቤተሰቡ መካከል ፤
- በአንዳርጌና በህብረተሰቡ (አሰሪውና አካባቢው) ፤
- በአንዳርጌ ውስጥ በተነሱ ሁለት ሀይላት መካከል (መስሎን ልሽጠው አልሽጠው) ፤

4.2 ቅራኔውን የሚቀሰቅስ ሀይል አለው ።

አንዳርጌ የሚወደውን ውሻ ለማቆየት ያለው ፍላጎት፤

4.3 ትልሙ በሰንሰለታዊ ተዛምዶ የተገነገነ ነው ።

4.3.1 እያንዳንዱ ሁኔታና ድርጊያ ትልሙን አንድ እርምጃ ያራምደዋል ። (አንዳርጌ ውሻ አገኘ ፤ ውሻው ከቤተሰቡ ጋር ቅራኔ ፈጠረበት ፤ ስራ ያዘነ ፤ ስራ አጣጠ

ውሻውን የሚያበላው አግደው ልጅ ለሰደነገጠ፤ እንዳርጌ ውሻውን ይገድሉብኛል ብሎ ፈራ ፤ ውሻውን ሸጠ ፤ ወዘተ...

4.3.2 ማንኛውም የትልም ሂደት የሚያራምዳቸው የገፀ-ባህሪ ድርጊያዎች፣ ከገፀ-ባህሪው ውለኛ ባህሪ የሚመነጩ መሆን ስላለባቸውና በዚህ ታሪክ ውስጥ የተገለፁት እርምጃዎችም የተወሰዱት እንዳርጌ ከሚያራምደው ውለኛ ባህሪ (ብቸኛነቱንና አለኝታ የለሽነቱን ከሚቋቋምበት ለውሻው ካለው ፍቅር) እንፃር በመሆኑ፣ ታሪኩ ተለማኒነት አለው ።

4.4 የትልሙ ጥድሬያና ዘገምታ

እንዳርጌ ከሰራ ከወጣበት እንስቶ ውሻው ልጁን እስካስደነገጠበት ጊዜ ያለው ሁኔታ ዘገምተኛ ነው፤ እምብዛም እንቅስቃሴ ስላልነበረበት ። በዚህ ወቅት የተመለከቱት እንዳንድ ንኡሳን ድርጊያዎች (አጅ፣ ሰራ ለማግኘት ያደረጋቸው ዝርዝር ጥረቶች) ቢወጡም አበይት መሸጋገሪያዎቹን ስለማይነኩ ጉዳት አያመጡም ።

4.5 ትልሙ ልባንጠልጥልነት አለው

- እንዳርጌ ውሻውን ለመመገብ የሚያስችለው ስራ ያገኛል/አያገኝም?
- መስሎ አሳዳጊውን ፈልጎ ይመጣል/አይመጣም? እንዳርጌ ተስፋ ይቆርጣል/ተስፋ ይገዛል? (መስሎን ላዲሱ ጌታውም ከሚያሳየው ፍቅር እንፃር ሲገመግመው) ... ወዘተ...

5 የታሪኩ ነባር መዳረጊያዎችና ሁነቶች

5.1 ነባር መዳረጊያዎች

ነባር መዳረጊያዎች በታሪኩ ውስጥ የሚሳተፉት ገፀ-ባህርያት ማንነትና ታሪኩ የሚሰራበት (የታሪክ ሚዳ) ምንነት የተገለፀባቸው ናቸው፤ በዚህ ታሪክ ውስጥ እንደምንመለከተው።

5.1.1 ገፀ-ባህርያቱ

አንድ ሰውና አንድ እንሰላ (እንዳርጌና መስሎ) እና

5.1.2 የታሪኩ ሚዳ

- መርካቶና የአሜሪካ ሰፈር
 - የእንጨት መሰንጠቂያ ቤት
- ናቸው ። ገለፃዎቹ የቀረቡት ስለ ገፀ-ባህርያቱ እና ስለ ታሪኩ ሚዳ በመንገር ሳይሆን ገፀ-ባህርያቱንና የታሪኩን ሚዳ በማሳየት ነው ። የሚፈጠሩትንም ስሜቶች ቢሆን እኛው እንደንደርስባቸው ነው የተፈለገው ፤ እንዲህ እንዲህ ያሉ ስሜቶች ሊፈጥሩ ይገባል የሚል ማዘዣ አልተላለፈም ። (ማለትም እንዳርጌ፣ ፍቅር የለሽ፣ አለኝታ የለሽ፣ አስከፊ ኑሮ የሚኖር ነው ወይም የመርካቶ ጀጎል፣ ቀፋፊ፣ የሚያስጠላ፣ የጭቁኖች መኖሪያ ነው የሚል አጠቃላይ ትረካ የለበትም ።) አጠቃሎ ከማቅረብ ዘርዘር የማቅረብ፣ ዘርዘር ከማቅረብ የጉድን በመነካካት የመጠቋቆም ስልቶች፣ እንባቢዎችን፣ ገፀ-ባህርያቱ የሚኖሯቸውንና የታሪኩ ሚዳ የሚያሳ

ድረፍትን አገግሟልና ለሚቶች በይበልጥ እንዲረድቸውና እንዲሰጧቸው ለማድረግ ያስችላሉ።

5.1.3 መካተቻ (ውላዊ) ስሜት

መዳረጊያዎች ፡ በገፁ ባህርይነትና በታሪክ ሚዳነት ላሏቸው ባህርያትና ፋይዳ ብቻ አይገለፁም ። የታሪኩን ሂደት ስሜት በማቀፋቸውም ጭምር እንጂ ። በታሪኩ ውስጥ እንደምንመለከተው በመዳረጊያዎቹ ውስጥ እንዲኮኩቱ የታሰቡት ስሜቶች ፡

- የብቸኝነት ፡ የአለኝታ ቢሰነትና የተስፋ ቢሰነት ስሜት ፤
- የፍቅር ስሜት እና
- የቆራጥነት ስሜት ናቸው።

በመጀመሪያዉ ስለላዊ አንቀፅ እንደምንመለከተው ፡ ሁኔታዎች ተሰባስበው (ሰካራምና ተደባዳቢ አባት፣ አቅመቢስ እናት፣ ርህራሄ የሌለው ታላቅ ወንድም ፣ የተስፋ ጭላንጭል የማይታይበት ሰፈር ... ወዘተ...) ገፁ ባህሪውን (እንዳርጌን) አርምጃ እንዲወስድ (ሰዋዊ ፍላጎትን የሚገልፅበት መንገድ እንዲፈልግ ፡ ሌላ ቢያጣውሻ እስከማሳደግ እንዲደርስ) ያደርጉታል ። የወሰደው አርምጃ በሱና በውሻው መካከል ጠንካራ ፍቅር ያሳድራል ። ጠንካራ ፍቅር መመስረቱ ከታመነበት ጀምሮ ደግሞ ፡ ታሪኩ የሚራመደውና አንድነትና ታማኝነት የሚኖረው አንዳርጌ ለውሻው ባለው ጠንካራ ፍቅር (ከዚህም የተነሳ በሚኖረው ፍላጎትና በሚቀሰቀሰው

ደረሻ (ድንገተኛ) ሀይል ምክንያት ይሆናል ። በመጀመሪያዉ አንቀፅ ፡ ሁነታዎች አንዳርጌን የሆነ አርምጃ እንዲወስድ አንዳስገደዱት ሁሉ ፡ አንዳርጌ ውስጥ ያደረተው ፍቅር ደግሞ ሌሎች አርምጃዎችን እንዲወስድ ያደርገዋል ።

5.2 ሁነታዎች

ሁነታዎች ሁለት አይነቶች (የማድረግ ሁነታዎችና የመደረግ ሁነታዎች — ገፁ ባህሪና የታሪክ ሚዳ እንደ ነገር ሲያደርጉ ወይም ሲሆንባቸው) እንደሆኑና በአብዛኛው አካላዊ ፡ ንግግራዊና ሀሳባዊ ድርጊያዎችን ፡ በተጨማሪም በቃላት ለመግለፅ የሚያዳግቱ የስሜት ፡ የስማት (sensation) እና የጤነት (perception) ድርጊያዎችን (ገፁ 272 እስከ 273 ተመልከት) እንደሚገፋ ተመልክተናል ። ከዚህ በታች ደግሞ በተግባር እንመረምራቸዋለን ።

5.2.1 እያንዳንዱ ሁነታ መጀመሪያና መጨረሻ አለው ፤

አጅ ፡ “አንዳርጌ... አንድ ውሻ አገኘ” የሚለውን አባባል ብንወስድ ፡ አንዳርጌ አውቆም ሆኖ ሳያውቅ ውሻ ለማግኘት ፈልጎ ፡ ፍላጎቱ እንደ ተሳካለት ነው የሚያሳየን ። ፍላጎቱ ተነሳበት ፤ ፍላጎቱ ተፈፅመለት ።

5.2.2 እያንዳንዱ ሁነታ ከጠቅላላው ትረካ አንፃር መጀመሪያና መጨረሻ አለው ።

“አንዳርጌ... አንድ ውሻ አገኘ” የሚለው አባባል “አንዳርጌ ውሻውን አገኘበት በታ ትቶት ሂደ” ወይም “አንዳርጌ ውሻውን

እቤቱ ወሰደው። ወይም “አንዳርጌ ውሻውን ሊወስድ ሲል ባለቤቶቹ ደረሰብት” ... ወዘተ... የሚሉትን ሌሎች የሁነታ ሂደቶች በመጠቀም ያበቃል። በዚህ አይነት እያንዳንዱ ሁነት የራሱ የሆነ ግብና ትርጉም እና የአጠቃላይ ትረካው ግብና ትርጉም ይኖረዋል ማለት ነው።

5.2.3 አንድ ሁነት ከሌላ ሁነት ጋር እየተዛመደ ከፍ ያለ ትርጉም እንዲያስገኝ ሆኖ ሲነሳን ደግሞ፣ (እያንዳንዳቸው የተሟላ ሁነት እንደሆኑ ሁሉ) ጉንጉኑ የራሱ የሆነ መጀመሪያና ማከተሚያ፣ የራሱ የሆነ አንድነትና የራሱ የሆነ ሙሉነት አለው—የተወሰነ ግብና ትርጉም እንዲያስገኝ ሆኖ ስለ ተቀናጀ ፣ የአንድ ድርጊያ ሂደት ተጀምሮ ስለ ተጨረሰበት።

የታሪኩን ሁነቶች በዝርዝር እንመልከታቸው።

5.2.4 የታሪኩ ዝርዝር ሁነቶች

(እንዲህ አደረገ ፣ እንዲህ ተደረገ ፣ እንዲህ ሆነ)

ክፍል 1

(ሀ) እንዲህ ሆነ

• አንዳርጌ ውሻ አገኘ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

• ውሻውን እቤቱ ወሰደው።

(መ) እንዲህ ተደረገ

• ከቤተሰቡ ቅዋሜ ደረሰበት።

ክፍል 2

(ሀ) እንዲህ አደረገ

• አንዳርጌ ሰራ ያዘ።

(ለ) እንዲህ ሆነ

• ታታሪ ሰራተኛ ሆነ።

• ለውሻው የሚያበላው አገኘ።

(መ) እንዲህ ተደረገ

• ከሁለት አመት በኋላ ከሰራ ተባረረ።

ክፍል 3

(ሀ) እንዲህ ሆነ

• ሌላ ሰራ ማግኘት አቃተው።

• መስሎን የሚያበላው አጣ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

• አንዳርጌና መስሎ ከሰደሩ ወመኔዎች ጋር ተደባለቁ።

ክፍል 4

(ሀ) እንዲህ ሆነ

• አንዳርጌ ወመኔ ሆነ።

• መስሎ ሌሎች ሰዎች መልመድ ጀመረ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

• መስሎ የሀብቱን ጎረቤት ልጅ አስደነገጠ።

• አንዳርጌ ለመስሎ ህይወት ተቋቋመ።

ክፍል 5

- (ሀ) እንዲህ ሆነ
 . እንዳርጌ መስሎን ይገድሉታል ብሎ ፈራ ።
- (ለ) እንዲህ አደረገ
 . መስሎ በህይወት የሚኖርበትን መንገድ ፈለገ ።
 . መስሎን ለሀብታም ልጅ ሸጠ ።

ክፍል 6

- (ሀ) እንዲህ ሆነ
 . እንዳርጌ ወመኔነቱን ቀጠለ ።
 . መስሎን መርሳት ጀመረ ።
 . ኩብዙ ወራት በኋላ መስሎን ከአዲሱ ጌታው ጋር አገኘው ።
- (ለ) እንዲህ አደረገ
 . መስሎን በሰሙ ጠራው ።
- (መ) እንዲህ ሆነ
 . መስሎ አሳዳጊውን አወቀው ።
 . መስሎ ያሳዳጊውን እጅ ላሰው ።
- (ሰ) እንዲህ ተደረገ
 . ውሻውን እንዳይነካ፣ ውሻው የሱ እንዳል ሆነ ተነገረው፣ ባዲሱ ባለቤት ።
 . አዲሱ ጌታው መስሎን ባዲሱ ስሙ ጠራው ።

(ረ) እንዲህ ሆነ

- ውሻው ወዳዲሱ ጌታው ሮጠ ።
- የአዲሱን ጌታውን እጅ መላላስ ጀመረ ።

(ሸ) እንዲህ አደረገ

- እንዳርጌ ፊቱን አዞረ ።
- እመንገዱ ገባ ።

ክፍል 7

(ሀ) እንዲህ ሆነ

- እንዳርጌ አዲስ እውነታ ተገለፀለት ።
- እንዳርጌ ስራ ፍለጋ ጀመረ ።
- እዱሮ ቦታው ስራ አገኘ ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

- ለተገለፀለት እውነታ ከዱሮው በበለጠ ታታሪነት መስራት ጀመረ ።

5.2.5 ከላይ በዝርዝር እንደ ተመለከትነው፣ ብዙ ጊዜ ሁነታዎች በቀላሉ በእንዲህ ሆነና በእንዲህ ተደረገ ይጀምሩና የሚፈፀሙት በድርጊያ ነው ። ሆኖም፣ በሆነና በተደረገ በቀላሉ ይጀምራሉ ሲባል እንዳፈቀደ — ማለትም አንድ አይነት አዝማሚያ ላይ በማይደርሱ ሁነታዎች ሁሉ ይገነባሉ — ማለት አይደለም ። እያንዳንዳቸው ሙሉና ጅርጉም ያላቸው ተጎናገሩ ሁነታዎች የሚጀምሩት፣ ነገሮች ሲዋልሉና ወደ አንድ በኩል በማጋደል ሊቃኑ እማይችሉበት ደረጃ ላይ መድረሳቸው ሲታይና ሲታወቅ ነው — አንድ አይነት ዝመት ላይ ሲደርሱ ።

ለምሳሌ፡ አንዳርጌ በአስር አመት እድሜው፡ የተሰፋ ጥላንጭል በማይታይበት ሰፈር ውስጥ፡ ከሰካራምና ተደባዳቢ አባት፡ እቅመቢሰ እናት፡ ተንኮለኛና ርህራሄ የሌለው ታላቅ ወንድም ጋር፡ ፍቅርና አለኝታ በሌለበት አካባቢ መኖሩ፡ ዘላቂነት እንደማይኖረው ከአገላለፁ እንረዳለን። ዝመቱ ለአንድ አይነት ለውጥ ዝግጁ እንደሆነ እናጤናለን።

በዚህ አይነት የሁነታዎች አመጣጥ የተገነባው ትረካ ደግሞ፡ የሚቋጩው (በየደረጃውም ቢሆን) ሲዋልሉ የነበሩት ሁነታዎች፡ ለጊዜውም ቢሆን (በተራቸው መዋለላቸው ስለማይቀር) የሚረጉበት መቋጫ ያገኙ መሆናቸው ሲታወቅ ነው። (ለምሳሌ፡ አንዳርጌ ውሻውን በማግኘቱ እንደ ተቋጩው አይነት) ስለዚህም፡ የውሻው መገኘት ወቅታዊና አንዳርጌም ሰዋዊ ፍላጎቱን ለማሟላት መፈለጉ ተገቢ በመሆኑ፡ የዋለለውን ያረጋዋል ብለን በማመን እንቀበለዋለን።

6. የታሪኩ መልእክት

ታሪኩ ውሻው ሲሸጥ ቢያቆም ኖሮ አንባቢው፡ ትረካው ሊያስገነዝብ የሚፈልገውን ትክክለኛ ትርጉም ላያጤነው ይችላል። ግፉ ቢል ለልጁ ያዘን ይሆናል። ምናልባት ልጁ ውሻውን ያጣው ከድህነቱ የተነሳ ነው የማለት ግንዛቤ ያሳድር ይሆናል። እንደዚህ አይነቶቹ ስሜቶችም የትረካው መልእክት ናቸው ተብለው ይወሰዱ ይሆናል። ዳሩ ግን፡ ማንኛቸውም ቢሆኑ ጥርት ብለው እንዲታዩ አልሆኑም። አንባቢው በፅሁፉ በትክክል ምን ሊባል እንደታሰበ እርግጠኛ ሊሆን አይችልም። በትረካው ያልተሟላ አይነት ስሜት ነው የሚያድርበት።

የአንዳርጌንና የዘውዴን መገናኘት የሚተርከው ክፍል ሲጨመርበት ግን፡ ፅሁፉ እንዲኖረው የታሰበውን አቅጣጫ አንባቢው በይበልጥ ሊያጤነው ይችላል፤ የፅሁፉን ረብ

ሊገነዘበው ይችላል ግለት ነው። በዘውዴ፡ በውሻው ባለቤትና፡ በአንዳርጌ፡ በውሻውን እንዲሁ በሚያፈቅረው አላዳጊው መካከል የሚታየው ንፅፅር፡ ምንም እስተያየት ሳይጨመርበት፡ ግልፅ የሆነ መልእክት እንዳለው እንረዳለን።

በሁለቱ ልጆች መካከል የተከሰተውም ሁነታ፡ በንፅፅር ከተጠቀመው በላይ ረብ ሊኖረው እንደሚችልም እንገነዘባለን። ውሻው የዘውዴንም እጆች ሲላልስ አይተናል። ይህ ታዲያ ቀደም ብለን ከጠቀስነው ጋር እንዴት ይቋጫል። ድርጊያው አንዳርጌ ለውሻው ያለውን ፍቅር ያንደረሰበትና ያንደረሰበት አይነት መስሉ ነው የሚታየው። ሌላው ጥያቄ ደግሞ አንዳርጌ ፈቱን አዙሮ እመንገዱ ሲገባ ምን ይሆን የሚሰማው? ምናልባት ውሻው በዜጃው ጊዜ ልጁ የሚሰማውን ቅሬታ ወይም ቅያሜ ወይም ጥላቻ እንባቢው ያጤንለታል። ፀሀፊው ግን ከዚህ የበለጠ ውጤት እንዲያስገኝለት ይሆናል የፈለገው። ተጨባጭ ውጤት። ምናልባት ይኸን ሁነታ በአንዳርጌ እድገት ውስጥ ወሳኝ አይነት አደብ መግዣ ነጥብ እንዲሆን ይሆናል ያቀደው፤ ተራ ነገር የሚመስል፤ ነገር ግን እስከ መጨረሻው የህይወቱን ሂደት የሚለውጥ አይነት። ስለዚህም “በማግስቱ መኳከል... ስራ ፍለጋ” በማለት ይጀምርና።

ሁነታው በአንዳርጌ ላይ ያሳደረውን ውጤት ይገልፅ ልናል፤ በወቅቱ የተሰማውን የቅሬታ፤ የቅያሜና የአንጀት መቆረጥ ጊዜያዊ ስሜት ብቻ ሳይሆን፤ ልምዱ በተፈጥሮው ውስጥ የተወሰነ ማህተምና ከዚህም የተነሳ የተከሰተውን ለብዙ ዘመን ለህይወቱ አቅጣጫ የሰጠውን ዘላቂና መለያ ባህሪውን። አንባቢውም ሆነ ፀሀፊው፡ አንዳርጌ ከልምዱ የትግረውን እውነት ነው ብለው ሳይስማሙ ይችላሉ፤ ገንዘብ የልብ ስር ነው፤ የፍቅር፤ የታማኝነትና የርህራሄ

መረጃት ነው ብለው ፡ ቢሆንም አንዳርጌ ከልሞታ የተማረው ሰረሰ ግድግዳ ነው ፡ ህይወቱን የሚመራበት ፡ መኖሩን የሚያውቅበትና ለመኖርም የሚፈልግበት መሆኑን ደንቡ ሆኗል ፡

ዋናው ነገር—አንባቢው ተቀበለውም አልተቀበለውም—ዋናው ነገር፡ መልእክቱ ቆልሞ ብሎ መተላለፉ ነው፡ ትረካው ሙሉ ነው፡ እንዲያም ሲባል ሙሉ ነቱ በተራከው ግጥም ወይም መደምደሚያ ስለተሰጠበት አይደለም፡ በእርግጥ መልእክቱ፡ በአንዳርጌ ነባሪ ሁኔታ ከሚገኝ ከሚገኘውም ሰው ድርጊያዎች እየተገነኘ በአንዲህ አይነት ውጤት ሊቋቋም ይችላል የሚያስብል ታማኝነት ባይኖረው ኖር፡መደምደሚያው መኖሩ ትረካውን ሙሉ አያደርገውም፡

በአብዛኛው ፡ ትረካዎች መልእክታቸውን በውስጡ ታዋቂነት ይተውታል እንጂ በግልፅ አይናገሩትም ፡ ስለሆነም ሙሉ ትረካ ከተከታታይ ሁነታዎቹ የሚፈለቅ ራሱ ያለው ነጥብ ወይም ትርጉም ሊኖረው እንደሚገባ ግጥም ያሻል ፡

እዚህ ላይ ፡ ሌላ ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል ፡ በእርግጥ ትረካው ሙሉ ነው ብለናል ፡ ይኸን ስንል ግን ፡ አንዳርጌ ልምዱ ያስገኘውን የህይወት ትርጉም አቋሙን አይለውጥም ማለት አይደለም ፡ ምናልባትም ትረካው የአጭር ታሪክ ወይም የረጅም ልቦለድ አካል ሊሆን ይችላል ፡ በመሆኑም ፡ አንዳርጌ ለብዙ ዘመናት ፡ ልምዱ ባስተማረው ለገንዘብ የመሞት ጠባቂ ሀብታም ፡ ከበርቱና ተፈሪ እመሆን ደረጃ ላይ ደርሶ ፡ በገንዘቡ የሚያደርገው ጠፍቶት ቅጡን በሚያጣበት ወቅት ፡ ሁሉን ነገር በግንዘብ ለማድረግ አለመቻሉን በመገንዘብ ፡ ‘እውነት’ ብሎ ሲመራበት የኖረው ህግ ከፍተኛ ስህተት መሆኑን እንዲ

ረዳና አዲስ ግድግዳ መግር ያለበት መሆኑን እንዲገነዘብ ሆኖ ሊቀርብ ይችላል ፤ በመከያውም አዲሱን እውነት ሲግር ፡

እንግዲህ ፡ ትረካው ሙሉና የተዋጣ ነው ሲባል ፡ ውስጡ ታዋቂም ሆነ በግልፅ የተነገረ ፡ ትረካው የሰንሰለታዊ ሁነታዎችን ትርጓሜ ይጠይቃል ፡ ትርጓሜው እትረካው ውስጥ በሚገኝ ባለታሪክ ፡ ለምሳሌ በአቀራረብነው ታሪክ ውስጥ በአንዳርጌ አይነት ፡ ወይም በቀረቡት ሁነታዎችና መዳረጊያዎች እግካይነት በአንባቢው ፡ ወይም በተራከው በራሱ ሊከናወን ይችላል ፡ በማንኛዎቹም ሁነታዎች ግን የተሟላ ትረካ እንዲኖር ትርጓሜ ይኖራል ፡ ይህም እስተላለፍኩን አንባቢን በድርጊያዎቹ አቀራረብ እንዲላበና እንዲማረክ ለማድረግ ከሚበጁት መንገዶች ውስጥ እንደኛው ፡ ድርጊያው ወደ ተቋጧ መልእክት ግምራቱ ፡ መሆኑን ይጠቁምልናል ፡

7. የታሪኩ ቅርፅ

ትረካው በሰባት የተከፈለ ቅርፅ አለው ፡

በመጀመሪያው ፡ ባለታሪኩን ፡ ታሪኩ የተከናወነበትን በቃና በተለይም ትረካውን የሚያንቀሳቅሰውን ሁነታ ፡ የአንዳርጌን የሰቃይና የፍቅር የሰሸ ኑሮ እንገነዘባለን ፤ በቅላውን እስኪያገኝ ድረስ — ይህ እንግዲህ ታሪኩን ማድሪያው መሆኑ ነው ፡

ከሁለተኛው እስከ ስድስተኛው በጊዜ ቅድም ተከተለ የተሰለፉ ሰንሰለታዊ ሁነታዎችን እናገኛለን — ለአንድ ግብ የተቀናበሩ ሁነታዎችንና የሚያስከትሉትን ድርጊያ — ግለትም ፡

በሁለተኛው ፡

— አንዳርጌ ውሻውን ለመመገብ የሚያስችለው ስራ ያገኛል ።

(ውሻው የህይወቱ ማእከል ይሆናል)

በሶስተኛው ፡

— ስራውን ያጣል ።

(ከስፈሩ ወመኔዎች ጋር ይደባለቃል ።)

በአራተኛው ፡

— ውሻው የሰው ልጅ ያስደነግጣል ።

(አንዳርጌ መስሎን ይገድሉታል ብሎ ይፈረል ።)

በአምስተኛው ፡

— ውሻውን ይሸጠዋል ።

(አንዳርጌ ወመኔነቱን ይቀጥላል ፤ መስሎን ወደ መርሳት ይቃረባል ።)

በስድስተኛው ፡

— አንዳርጌ መስሎን ያገኘዋል — ከኔታው ጋር ።
(መስሎ አዲስ ስም ወጥቶለታል) ።

በሰባተኛው ፡

— አንዳርጌ እንደገና ስራ ይይዛል ።

(ትረካዉ ወደ አንድ ግዛ ይሰባለባል ። ህጋዊ ባለቤት በመሆኑና የፍቅር ባለቤት በመሆኑ መካከል የነበረው የመጨረሻ ግጭት አዲስ እውነታ ይከስታል ።)

ቃ ላ ት

ሀ

ሀሳብ

ሀተታና ትርጓሜ

ሁለንታዊ

ሁለንታዊ አላማጅ ትርጉም

ሁኔታ (ሽንታ)

ሁኔታ

ሀጥስ

idea

commentary

universal

universal connotation

event

situation

sense

ለ

ለምድ

ለቅ አረፍተ ነገር

ለጥጠልተለነት

ለውጤ ባለታሪክ

ለውጭ አረፍተ ነገር

experience

loose sentence

suspense

dynamic character

effective sentence

መ

መልእክት

መመገደት

መተርጎምና ግብዓት

መነሻ ደጀን

መጠሪያ (ስያሜ)

ረቂቅ-መጠሪያ

ብጥኛ መጠሪያ

ከፍርጌ መጠሪያ

የተገጠል (እየቅል) መጠሪያ

ጥቅል (ወል) መጠሪያ

ሙሉ-በከፊል

ግጠቃለያ

message

moralizing

interpret and justify

utilitarian setting

term

abstract term

specific term

concrete term

particular term

general term

synecdoche

generalization

የባሉ (አስረጅ ፣ አብንት)

የባሉ

የከገጽ ተፈጽሞ

የጥን አረፍት ነገር

የፀት

እሳዛኝ የፀት

ሰ

ሰዓክ

ሰዓዊ ቅርብት ያላቸው
(የታላት)

ሰውኛ

ሰፊ አቅጣጫ ቅርብ

ሰጥ

ሰልት

የፈለገ (የፈለገ) ሰልት
የጥላላ ሰልት

ሰጧት

ሰጧት ቀስቃሽ (በርካራ)

የሰጧት አውታሮች
(ሀጥሶች)

ሰጧት ፈንጣቂ ድጀን

ሰብስብ

የአውላገፊ የአንፃሪ

የአገገኝ

ፈላጊነትና የመሳሰሉት

ሰብስብ

ሰንብሱኛ

ሰያሜ (መጠሪያ)

ሰለዚህ እንዲህ (የከገጽ ትንትና
ውጤት)

example

image

generalization

balanced sentence

irony

tragic irony

preaching

words charged with height-
ened human content

personification

common consolation

theme

system

classification

illustration

feeling, emotion

emotive

sense organs

symbolic setting

collection

collection of

rhetorical clichés and

florid language and the like

literature

term

cause and effect

ረቂቅ መጠሪያ

ረብ (ፋይና)

ርእሰ ነገር

ቃላትና ውክልናቸው

ቅርፅ

በሰዓዊው ቅርጽ

በከገጽ-ቃላት ቅርጽ

ቅርጽ-ቃላት

ቅጥን-ባር (ቅጥ ተሀብር)

ባህርይ

ውልጥ ባህርይ

ባለታሪክ (ገጽ-ባህር)

ነጠላ ባለታሪክ

ውስብስብ ባለታሪክ

ሰዓዊ መጠሪያ

ተጥላላት

ተተጥላላት ገገኝ (የተገገኝ)

ተራኪ

የተራኪ አካል

ተነፃፃር

የገን ተነፃፃር

ረ

abstract term

value

subject

ቀ

words and their functions-
structure

by grammatical structure
by rhetorical form

foreshadowing

form

ብ

characteristic

dominant characteristic

character

flat character (one dimen-
sional)

round character (two dimen-
sional)

specific term

ተ

metaphor

inflated metaphor

narrator

narrator's point of view

contrast

inflated contrast

ተጽፏል
ታሪክ
የታሪክ ግጥም
ትልቅ
ትሪክ
የትሪክ ድምፅ
ትርክት
ትርጉም የለሽ ፀጉር ሰንጠቃ
ትርጓሜ
ፀተታና ትርጓሜ
ትኩረት (ጤነት)

አሰረጅ (አብነት ፡ ምሳሌ)
አስተያየትና ግምት
አረፍተ ነገር
ጸኑ አረፍተ ነገር
ጸጪ
ነጠላ አረፍተ ነገር
ድርብ አረፍተ ነገር
ድባልት ፡ ፡ ፡
ድርብ ድባልት አረፍተ ነገር

ዝግ አረፍተ ነገር
አብነት (አሰረጅ)
አትኩርት
አንፃሪ ፈላጊነት
አንስቶ መግለጻ
አንተፅ
አንፃር
አለምግጥም ልዩነት ደጃን
አገልግሎት

happening
story
setting
plot
narrating
narrator's voice
episode
nonsensical hair splitting
definition
commentary
perception

example
judgement
sentence
loose sentence
effective sentence
simple sentence
compound sentence
complex sentence
compound-complex sentence
periodic sentence
example
concentration
figures of contrast
overstatement
paragraph
simile
inner setting
function

በአገልግሎት
ለውሳኔ ፈላጊነት
ለጥፋ ኩሉ ተራኪ
ለውደ ጥበብ
አዛዝ (ተጠራሪ) ትርጉም
ሁለንታዊ አዛዝ ትርጉም
ሰራ አዛዝ ትርጉም
ሁለን አዛዝ ትርጉም
አይለወጠ ባለታሪክ
አንፃሪ ፈላጊነት
አኳ (ግምገማ)
የተራኪ አኳ
በአይን የግጥም አኳ
የአለም ልምድ አኳ
የፍላጎት ሂደት አኳ
አባቢ
አውነታ
አጥርጥር
አንጻህ-ሰለኪ
አንተብተብ
አንጻህ-አንጻህ

ከፍርጌ መጠሪያ
ከፍር
ከነ-ዕህፍ
ከራሳ-በሙሉ
ከናዊ
ከሊጃ
የበለቸ ከሊጃ
የወሸነ ከሊጃ

h

by function
figures of comparison
omniscient narrator
encyclopedia
connotation
universal connotation
common connotation
unique connotation
static character
figures of association
point of view
narrator's point of view
perceptual point of view
conceptual point of view
interest point of view
concept
reality
summary
effect to cause
effect to effect

concrete term
artist
creative writing
synecdoche
artistic
cliches
worn-out cliches
romantic cliches

ክንት

ወለለት

ወካይ

ተወካይ

ወላጅ ባህል

ወላጅ (መዝናኛ) ስሜት

ወላጅ ለዋግጅ ትርጉም

ወላጅ ለዋግጅ ተራኪ

ወላጅ ለዋግጅ ባለቃል

ዘመድ ለዘመድ ትርጉም

ዘግቶ

ዘፍ (የእግዳ)

ዘግ ለረፍተ ነገር

የተገነዘ

የእግዳ ዘፍ

ደረታ

ደርጊያ

ደርግ

ከ

ወ

ዘ

የ

ደ

event

echo

symbol

referent (individual object)

dominant characteristic

dominant emotion

unique connotation

limited omniscient narrator

round character (three dimensional)

figurative meaning

metonymy

style

periodic sentence

long-winded

style

redundancy

action

act

ክንት (የግን ምስል)

ወላጅ ትርጉም

ወላጅ ነጠላ ትርጉም

ወላጅ ደርብርብ ትርጉም

ወላጅ (አካል)

ወላጅ

ወላጅ ግንኙነት

ወላጅ

ወላጅ (ወላጅ) መጠሪያ

ወላጅ ረቂቅ ዕህፍ

ወላጅ

ወላጅ

ወላጅ ደርብ

ወላጅ

7

hyperbolic image

denotation

single denotation

multiple denotation

point of view

surprise

ወ

understatement

fusion

general term

abstraction

value

ወ

value

ironic setting

interpretation